

DE GASPERIJEVA ITALIJA dežela nebrzdanega pohoda

novega fašizma

Vojni zločinci Borghese, Roatta, Ambrosio na svobodi

Ze večkrat je bilo rečeno, da vodilni krogi dela medvojnih zaveznikov niso smatrali oborožene borbe proti nemškemu fašizmu kot borbo za odpravo fašističnega nasilja, temveč le kot borbo za odstranitev s svetovnega pozorišča najnevarnejšega konkurenta lastnim interesom. Dogajanja zadnjih treh let, posebno pa mrzlično snovanje napadalnih vojaških blokov s strani kapitalističnih sil proti Sovjetski zvezi v sedanjem času, potrjujejo v polni meri gornjo ugotovitev. Ze danes, ko še čutimo posledice druge svetovne vojne, so zapadni imperialistični krogi že odkrito nastopili pot, ki jo je pred njimi hodil Hitler. Vendar je med Hitlerjevo in današnjo dobo razlika. Če je Hitlerju uspelo pognati v vojno klanje nemški narod in narode svojih vazalov, imajo danes Hitlerjevi nasledniki proti sebi ljudske množice lastnih držav in svobodoljubne narode vsega sveta. Imperialistični strategji nove vojne se tega zavedajo in zato v predpripravo svojih bodočih načrtov vodijo »hladno vojno« proti svetovnim demokratičnim silam, ki naj ohrabri vse, kar je ostalo zaradi razrednih vzrokov, kljubgrozotam zadnje vojne pripravljeno iti v nova klanja za interese svetovnega kapitalizma pod lažnimi parolami patriotizma in antikomunizma.

Klasičen primer takega oživiljanja in ohrabrevanja reakcionarnih sil je današnja De Gasperijeva Italija, v katere mejah se pod ohlapnim plaščem »zapadne demokracije« dogajajo stvari, ki lahko upravičeno vznemirjajo ves demokratični miroljubni svet v prvi vrsti pa jugoslovanske narode.

Po vzoru Trumanove doktrine, ki je malik vse svetovne buržujske reakcije in tudi italijanske, je ta kmalu po prestanem strahu zaradi poraza v vojni, podvzela najostrejši kurz proti naprednim silam italijanskega naroda, ki so se v teku protifašistične borbe v Italiji sami in v protimperialistični borbi po vojni močno uveljavile. Vzporedno s tlačenjem demokratičnih sil pa je italijanska buržujska reakcija na vladi začela izvajati najmilejše politiko proti potuhnjenim fašističnim silam, predvsem pa proti onim vodilnim vrhovom italijanskega fašizma, ki jih je pod težo zmage nad fašizmom morala vsaj začasno spraviti z italijanskega političnega ozorja.

Toda ozirom se samo na dogodke zadnjih dni. Sredi decembra lanskega leta je nastopil tretji val protipartizanske gonje. S partizanskimi voditelji, ki so jih pred nekaj dnevi aretirali v industrijskem središču v Modeni, je število aretiranih voditeljev italijanskega odpora v zadnjih dveh mesecih zraslo na 145 in to kljub temu, da obstaja italijanski zakon od 19. septembra 1946., po katerem ne smejo biti aretirani rodoljubi zaradi protifašističnih dejanj v času vojne. Jasno je, da te aretacije predstavljajo napad na celotno italijansko odporniško gibanje, torej napad na demokratične sile italijanskega naroda ki so prav sedaj v ostri borbi predvsem za svoje ekonomske interese. Trenutno stavka v Italiji 280.000 delavcev kemične industrije, 325 tisoč delavcev raznih krajevnih ustanov, 70.000 tramvajskih uslužbencev itd. V obrambi svojih interesov pred kapitalisti so pred dnevi

delavci v ladjedelnicah v Isola Liri zasedli tovarniška poslopja in se na barikadah uprli oddelkom italijanske policije in vojaštva, ki je v pravcati bitki s strojnimi težko ranila 7 in lahko ranila 23 delavcev. V istem času, ko je v Isola Liri policija streljala na demokratične delavce, pa je bil pred najvišjim italijanskim sodiščem oproščen vojni zločinec Valerio Borghese, poveljnik zločinske X. MAS, avtor nešteti zločinov, največji izdajalec. Z njim vred je bilo izpuščenih še več drugih fašističnih voditeljev, med njimi prefekt republike Salo Egio Maria Gray.

Oprostivši Borghesija in ostali je v nekaj dneh sledila oprostitve italijanskih fašističnih generalov Roatte, Ambrosija in drugih. Roatta nosi na listi jugoslovanskih vojnih zločincev številko 1. Roatta je bil do konca leta 1942 poveljnik II Armade za Slovenijo in Dalmacijo. Roatta je avtor famoznega »Circolare N. 3 C« ki vsebuje določbe za uničevanje ljudi, za požiganje naselij, ropanje privatne lastnine itd. Roatta je odredil streljanje vseh jugoslovanskih rodoljubov, ki so padli v roke fašistični italijanski okupatorski vojski, njegova je tudi zamisel in izvedba ma-

sovne internacije Slovencev. V njegovem proglasu je rečeno: Predvideva se popolna izselitev prebivalstva celotnega področja Slovenije, ki se ga nadomesti z italijanskim prebivalstvom. Na generala Roatta in njegove podrejene pada odgovornost za 1.500 ustreljenih slovenskih talcev, za 2.500 ustreljenih pri rastrelamentih, za 84 umrlih zaradi mučenja, za 103, ki so jih žive vrgli v ogenj, za okrog 900 ustreljenih partizanov in za več kot 7000 v italijanskih taboriščih umrlih slovenskih otrok, starcev in žena. Njegov podrejeni komandant II

Armije general Ambrosio je odredil vojaške akcije za iztrebljenje neoboroženega prebivalstva v tako velikem obsegu in v taki meri, da je prejel pohvalo generala Roatte. Iz knjige »Poročilo o italijanskih zločinih proti Jugoslaviji in njemu narodom« bi lahko povzeli dokazne gradiva o zločinskem delovanju Roatte, Ambrosija in drugih za celo

(Nadaljevanje na 3. strani)

**LJUDSKI
TEDNIK**

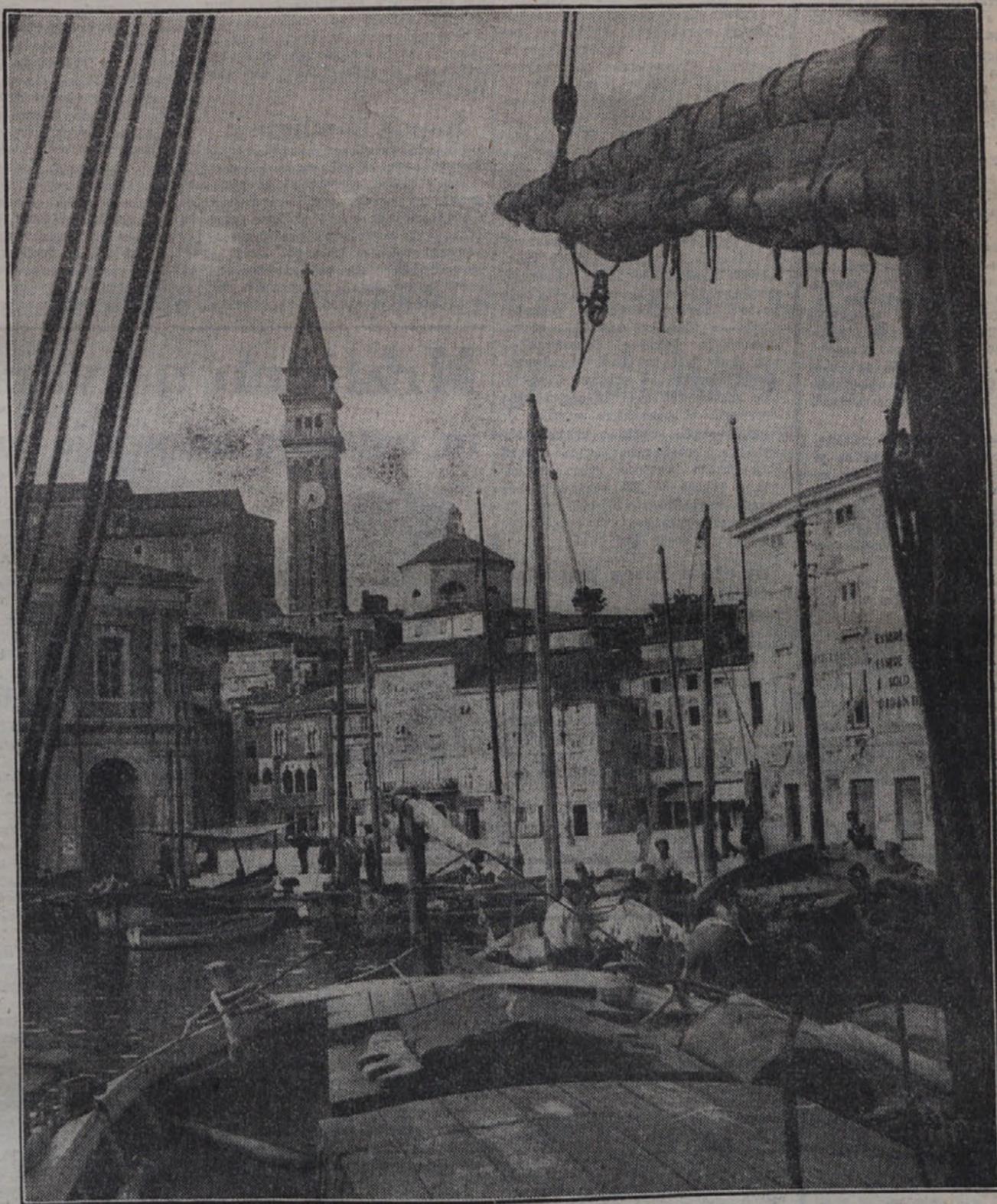
General Quarra, komandant divizije »Macerata« je 26. junija 1942. poveljniku XI. armadnega korpusa sporočil v telegramu, da je zajel 6 borcev NOV in da jih bo ustrelil. Na telegramu je poveljnik armadnega korpusa zapisal: Najprej jih je treba zaslišati in potem streljati. Pod istim prlpisom je vrhovni poveljnik Roatta zapisal: Ne, ne! Ni jih treba zaslišati. V najslabšem slučaju pustite pri življenju samo enega in ga potem naknadno ustrelite!

LJUDSKI TEDNIK

20 lir, 12 jugolir, 6 din

TRST 25. februarja 1949

LETO ČETIRTO - številka 154

Luka v Piranu

(Foto Magajna)

UREDNIŠTVO: Via Montecchi 6-II - 24. UPRAVA: Via Ruggero Manna šte. 29. TELEFONI: uredništvo 93808, uprava 27847. OGLASI pri upravi od 8.30-12.00 in od 15.00 do 18.00 ur. Rokopisi se ne vračajo. - Poština plačana v gotovini - Spedizione in abbonamento postale secondo gruppo.

KRONIKA

Cangkaškove čete so izgubile v dveh letih in pol vojne 4 milij. in pol vojakov, od katerih jih je 71 odst. spadalo k redni vojski. V tem številu je všteti tudi 2 milijona 693.000 ujetnikov. 697 generalov so ujeli, 105 se jih je podalo, 67 jih je padlo v borbi. V tem času je bilo osvobojenih 300 kv. milj. ozemlja s 55 milijoni prebivalcev. Tako meri sedaj osvobojeno ozemlje 2.580.000 kv. milj. s 190 milijoni prebivalcev.

Radio Praga sporoča, da so Albanijski sprejeli v Svi za gospodarsko pomoč.

V pokrajini Pavia so socialkomunisti zmagali v mnogih občinah v upravnih volitvah.

Madžarski škofje so se pričeli pogajati z vlado za ureditev odnosov med cerkvijo in državo.

Češkoslovaška poslanska zbornica je na izredni seji proslavila obletnico ustanovitve Ljudske republike. Ministrski predsednik Za. potocky je ob tej priložnosti govoril po radu.

V Bagdadu so obesili Jusufa Fehede, splošnega tajnika iraške komunistične partije, ker se je boril za neodvisnost svoje domovine.

Predsednik Truman se je hudo razjezil nad znanim žurnalistom Drew Pearsonom, ki je v nekem radijskem govoru kritiziral generala Vaughana, ki je sprejel tako odlikovanje od argentinskega predsednika Perona. Casopisje pravi, da je rabil pri tem Truman grdo besedo spasi sina. To je pač vendarle malce prehujo za predsednika.

Ameriške trgovinsko ministrstvo je izdalo poročilo, da se je leta 1948 proizvodnja zvišala za 10 odst. v primeru z letom 1947.

V Beogradu je odpotoval senator Bastianetto, kjer se pogaja za sklenitev sporazuma o ribolovu v Jadranskem morju.

V Franciji je zadnje dni cena zlata padla za 22.000 frankov pri kilogramu.

V Pekingu je bila 21. februarja ustanovljena vlada svobodne Kitajske. Novi predsednik Tung Pi Wu je sprejel nacionalistično delegacijo, ki se je prišla pogajati.

Ob proslavi obletnice ustanovitve Rdeče armade je maršal Bulganin izdal vojakom dnevno povelje, kjer jih poziva, naj stalno krepijo borbena duha, ker hočejo ZDA dočeti svetovno nadvlado s silo.

Trgovinska pogajanja so se začela v Buenos Airesu za obnovitev italijansko-argentinske trgovinske pogodbe.

Proces proti bulgarskim protestantskim duhovnikom se prične danes. Dva člana angleškega poslanstva na bosta prisostvovala kot opazovalca.

Ameriško novinarko Luisa Strong, ki je bila pred dnevi aretirana, so sovjetske oblasti izgnale iz Sovjetske zveze.

Poljska bo poslala v kratkem na Holandsko velike količine premovala v zamenjavo za 22 vlačilcev.

Iz Neaplja sta odpotovala v pomorsko oporišče Avgusta na Siciliji rusilca «Animoso» in «Fortunale» ki bosta v kratkem izročena Sovjetski zvezi.

V Združenih državah so začeli proizvajati nov zelo močan antibiotik, imenovan Dilitrosoreptomycin, ki je izredno uspešno sredstvo proti tuberkulozi in drugim nalezljivim boleznim.

300 smrtnih žrtev je povzročila nesreča, ki se je pripetila v Braji na Portugalskem. Velik zid se je namreč zrušil in pokopal pod seboj ljudi, ki so tam čakali na razdelitev živil.

Filmski delavci so imeli v Rimu na Piazza del Popolo veliko zborovanje, na katerem so protestirali proti poplavi tujih filmov, ki groze italijanski filmski industriji s propadjo.

Na otoku Rodosu so se uspešno zaključila mirovna pogajanja med Egipctom in Izraelom.

Velika Britanija dobavlja orožje siamskim četam, ki se bore proti tamošnjemu narodno osvobodilnemu gibanju.

Imenovanje tržaškega guvernerja zaradi načelnih nesoglasij odloženo

Zasedanje Varnostnega sveta Organizacije Združenih narodov v Lacke Successu do danes po dobrem lednu razpravi o imenovanju tržaškega guvernerja ni prineslo nobene odločitve. Čeprav je govora samo o imenovanju tržaškega guvernerja, torej le o delu mirovne pogodbe z Italijo, je vendar to vprašanje osrednje, ker od njegove rešitve zavisi bodoča usoda Tržaškega ozemlja. Dejstvo, da danes po štirih letih, kar je vojna končala, Tržaško ozemlje še vedno upravlja okupacijske vojaške uprave, nikakor ni, v skladu s demokratičnimi težnjami, da se stanje v tem delu Evrope normalizira. Prisotnost anglo-ameriških čet na Tržaškem ozemlju je glavna ovira za tako normalizacijo, kajti te čete so tu zaradi dobro znanih namenov imperialističnih krogov, ki vodijo anglo-ameriško politiko. Ker pa mirovna pogodba predvideva tudi njihov odhod, so zapadne sile nasprotno realizaciji mirovne pogodbe in postopno ožrnjujejo in samovoljno odpravljajo njene najdemokratičnejše določbe, z jalovim izgovorom, da jih zaradi neklih nastalih sprememb mednarodnega in lokalnega merila ni mogoče uporabiti. Na celo vrsto kršitev mirovne pogodbe glede na Tržaško ozemlje stalno opozarjajo lokalne demokratične sile, prav tako pa tudi jugoslovanska vlada, kar so interesi Jugoslavije zaradi teh kršitev neposredno ogroženi. V preteklem avgustu je jugoslovanska vlada z znano noto obtožila anglo-amerikance pred Varnostnim svetom tako zaradi znane izjave od 20. marca, kakor zaradi trgovskih in drugih pogodb med angloameriško upravo tržaškega ozemlja in Italijo.

Sovjetska zveza predlaga

V svojem vseskozi demokratičnem odnosu do tržaškega vprašanja, je Sovjetska zveza na sedanjem zasedanju večkrat ponovila zahtevo, da se razpravi o imenovanju guvernerja in je na četrtkovem zasedanju predlagala za guvernerja švicarskega polkovnika Flueckingerja. Flueckingerja je leta 1947 predlagala za guvernerja Anglija, vendar so se pogajanja za imenovanja guvernerja takrat razbila.

Flueckinger je v septembru 1945 vodil švicarsko delegacijo, ki je vodila pogajanja s sovjetsko misijo o repatriaciji vojnih ujetnikov, ki so zbežali v Švico in za repatriacijo sovjetskih beguncev. Pozneje

je bil opolnomočeni minister v Moskvi.

Ko je sovjetski zastopnik Malik iznesel ta predlog je dejal: «Vsako nadaljnje zavlačevanje imenovanja guvernerja je nedopustno, ker predstavlja kršitev mirovne pogodbe z Italijo».

Predstavniki zapadnih sil v Varnostnem svetu so v svojih govorih nastopili tudi proti temu predlogu Sovjetske zveze, ponavljajo svoje trditve, da je mirovna pogodba za Tržaško ozemlje neizvedljiva in da je treba upoštevati trzanski predlog za vrnitev Trsta Italiji. Pri tem je ameriški delegat Austin govoril o neki neposredni nevarnosti, ki da grozi Trstu iz Jugoslavije, če bi zapadne sile sprejele določila mirovne pogodbe.

Švicarja Flueckingerja

Po tem predlogu in izjavah je Varnostni svet sklenil, da bo o guvernerju nadalje razpravljali v ponedeljek in morda zaključil debato z glasovanjem o sovjetskem predlogu. Toda ponedeljski sestanek ni prinesel nočesar rovega. Delegati so vstrajali vsak pri svojem stališču in po dolgih razgovorih nih ni prišlo do napovedanega glasova.

nja. Ponovno se bo Varnostni svet sestajal šele v četrtek, razpravljati pa bo o strateških ozemljih, ki so pod ameriškim varstvom.

za guvernerja

Jugoslovansko stališče do Tržaškega vprašanja je znano in popolnoma soglasno s stališčem Sovjetske zveze kot edino pravilnim in demokratičnim stališčem. Stališče italijanske vlade je seveda analogno stališču zapadnih sil, od katerih je odvisna vsa italijanska politika. V cilju svojih težnj podpira italijanska vlada protijugoslovansko gonjo, ki jo predvsem besno izvaja. Jo razne italijanske revizionistične stranke na Tržaškem ozemlju. Po objavi politične note v listu Unita pa je jasno obrazloženo tudi stališče italijanske komunistične partije, ki se ne razlikuje v pogledu tržaškega vprašanja z uradnim stališčem italijanske vlade, razen v kolikor italijanska KP ne očita vladi, da je premalo storila za to, da bi Trst prišel k Italiji. Nastaja torej zanimivo, čeprav ne presenetljivo dejstvo, da italijanska komunistična partija nasprotuje protimperialistični borbi Sovjetske zveze glede na Tržaško ozemlje.

Truman je velik in de Gaulle je njegov prerok

V preteklih dneh je imel francoski general de Gaulle govor v mestu Lilleu in iznesel nekaj odstavkov programa svojega gibanja ki je znano kot fašistično. Govoril je o francoski notranji in zunanji politiki. Kako si general eno in drugo predstavlja, vidite na karikaturi.

Mrzlično ustvarjanje blokov in notranja nasprotja maršaliziranih držav

Acheson, zunanji minister ZDA

Tudi minuli teden političnega delovanja imperialističnega tabora je potekel v znamenju mrzličnega kovanja blokov napadalnega značaja. Iz naglice, s katero hočejo ZDA prisiliti

nekatero državo v svoj objem, je razvidno, da so ZDA prišle delati hitro in doseči svoj namen prej ko bi moglo javno demokratično mnenje dotičnih držav odločno poseči v tok dogodkov.

Zborovanje O.E.C.E. v Parizu

Med dogodke, ki so značilni za razmere v Marshallovi skupini zapadnoevropskih držav, spada brez dvoma konferenca «Odbora za gospodarsko sodelovanje», ki je bila v Parizu. Na konferenci je bilo prisotnih 16 držav in povrh se predstavili zapadnih okupiranih področij Nemčije in gen. Airey kot zastopnik Trsta. Ob zaključku konference so izdali suhoparno poročilo, ki zajema delo v naslednjih točkah: 1. Ustanovitev novega direktivnega organa za vsa delavnost «Odbora za gospodarsko sodelovanje»; 2. Gospodarski program 19. dežel za leto 1948-1950; 3. Propagandni ukrepi, ki jih morajo omenjene države podvrežiti za popularizacijo «Gospodarskega odbora».

Glede prve točke je treba poudariti, da imata v tem direktivnem organu, v katerem je zastopanih sedem držav, glavno besedo Anglija in Francija in da gre pri tem za nekako zvezo teh dveh držav na škodo ostalih manjših članov. Gre pa pri tem seveda tudi za nasprotja med Britanijo in Francijo samo, ker si hoče kljub navidezni zunanji zvezi Anglija zagotoviti dominantni položaj v organu.

Glede druge točke pa je treba poudariti dejstvo, ki ga je omenil tudi najvplivnejši član tega organa, Spaak, da je v razvoju OECE nastal nov položaj v zvezi z odporom ameriških kongresnih krogov glede previsokih zahtev, ki jih ima OECE na račun 19. držav. V izbiranju kateri izmed držav bodo zmanjšali delež, prihaja do sporov med velikimi in malimi in sedaj gre za to, da se premaga odpor manjših.

Nasprotja so vedno večja

Sprovajanje Marshallovega plana med zapadnimi deželami povzroča vedno večja nasprotja v interesih. Ameriški krogi se vznemirjajo, češ da bodo proizvodi, ki jih bo dajala Evropa z ameriško pomočjo, konkurirali ameriškim proizvodom in da predstavlja Marshallov plan nevarnost za industrijo ZDA. Po drugi strani se angleški monopolisti upirajo amerišku osvajanju tržišč in izrivanju angleške industrije iz samega domačega trga in skušajo svoje izgube nadoknaditi z osvajanjem

tržišč manjših kapitalističnih držav in njih kolonij.

Isti proces protislovij se odvija med Francijo in Beneluxom na eni in med samimi monopolnimi skupinami Beneluxa na drugi strani. Belgijski tisk pa ne prikriva, da so Amerikanci po Marshallovem planu spremenili Belgijo v Kongo.

Prav tako so Amerikanci izzvali s krepljivo nemških trustov in investiranjem svojega kapitala v industrijski arzenal Zapadne Nemčije burjo protestov v Franciji, Angliji, Belgiji itd., ki vidijo v povečanem izvozu zapadnonemškega blaga nevarnost za plasman svojih proizvodov.

Kriza v «Atlantskem paktu»

V veliki tajnosti je zunanji minister ZDA Acheson predložil komisiji ameriškega senata za zunanje zadeve provizoričen osnutek atlantskega pakta. Jasnno je, da preživlja atlantski pakt krizo in da Truman in Acheson s svojimi izjavami nista uspela pomiriti evropskih satelitov. Nenadno krizo je povzročilo ameriško stališče glede obveznosti, ki jih sprejemajo ZDA v odnosu do ostalih držav pakta, predvsem glede vojaških obveznosti. Ameriški kongres noče namreč že enkrat ničesar slišati o avtomatičnem vstopu ZDA v vojno, če bi bila napadena katera izmed evropskih držav bloka. Dokončna izdelava atlantskega pakta se bo zaradi teh sporov zavlekla.

So pa še druge težave za zapadne vojnouhujaske stratege, kot na. pr. odpor, ki ga dajejo nekatere skandinavske države za vstop v atlantski pakt kot n. pr. Švedska in Danska. Čeprav je tudi Norveška tako rekoč že odšla pod vplivom ZDA prijateljsko ponudbo Sovjetske zveze za nenapadalni pakt, se vendar še ni jasno izrekla za vstop v atlantski pakt.

Kot smo že poročali, so v ZDA aktivizirali generala Eisenhowerja. Sedaj poroča radio Moskva, da bo Eisenhower v kratkem odpotoval v Grčijo in Turčijo z nalogo, da pripravi temelje za sredozemski pakt. Sovjetski časopis Trud piše, da bo ta blok dopolnilo Atlantskega bloka. V ta blok bi prišle: Italija, Grčija, Turčija, Španija in arabske države. V isti zvezi je prišel v London tudi grški zunanji minister Tsaldaris, ki se je na svojem povratku ustavil tudi v Parizu in Rimu.

Po vsem tem mrzličnem vrvežu je razvidno, da pripravljajo ZDA obkroževalni manever okrog Sovjetske zveze, ki naj bi služil njihovim bodočim načrtom.

Razpravljanje o mirovni pogodbi z Avstrijo se nadaljuje

Kot smo že zadnjič poročali, so namestniki štirih zunanjih ministrov, ki razpravljajo v Londonu o mirovni pogodbi z Avstrijo, soglasno sklenili, da povabijo jugoslovanskega zastopnika, da obrazloži jugoslovansko stališče. Na tako pisмено povabilo, je jugoslovanski zastopnik dr. Bebler odgovoril prihranilo in namestniki zunanjih ministrov so sklenili, da bo jugoslovanski zastopnik obrazložil jugoslovansko stališče 24. februarja. (O tem bomo poročali prihodnjic, ker v času, ko gre naš list v tisk, še nimamo poročil.) Namestniki so prav tako obvestili avstrijskega zunanjega ministra Gruberja, da lahko v navzočnosti jugoslovanskega zastopnika tiskoj za njim poda stališče avstrijske vlade.

Gruber odpotoval po informacije V zvezi z možnostjo, da obrazloži svoje stališče, je avstrijski zunanji minister, ki je že bil v Londonu, odpotoval na Dunaj, da se o tem posvetoje s svojo vlado. Prvoletno je Gruber nameraval govoriti šele 28. februarja, ker pa bi zaradi tega delo konference moralo počivati od 24. do 28. februarja, so namestniki zunanjih ministrov izrazili željo, da stori to takoj po Beblerjevi obrazložitvi jugoslovanskega stališča.

Beblerjevi stiki

V zadnji številki smo poročali, da se je Bebler sestajal s sovjetskim zastopnikom Zarubinom in ameriškim zastopnikom. Naknadno je imel Bebler petminutni uradni razgovor s britanskim zunanjim ministrom Bevinom in Mac Neilom.

Sovjetske reparacijske zahteve

Pri reševanju ostalih točk mirovne pogodbe z Avstrijo, je Sovjetska zveza ponovila svojo zahtevo, da ji mora Avstrija plačati po pogodbi 150 milijonov dolarjev za nemško lmetje, ki se mora vrniti Avstriji. Zapadni delegati so temu nasprotovali, češ da bi zaradi tako velike vsote obhucno trpelo avstrijsko gospodarstvo. Dalje je sovjetski delegat predlagal, da se Avstriji za nedoločen čas prepove odtužiti in nacionalizirati nemško imovino, ki jo mora Avstrija odstopiti Sovjetski zvezi in končno še, da se Avstriji odvzame možnost, da bi se uprila izvažanju proizvodov in dobivkov iz koncesij v dobrinah ali v zamenljivih devizah. O vseh teh vprašanjih pa niso sprejeli končnih sklepov. Soglasno pa so sklenili, da je Avstrija dolžna plačati škodo ameriškim državljanom za njihovo imetje v Avstriji.

TRUMAN misli, da je l. 1890

Ameriške špekulante, ki so jih izgnali iz Kitajske, mislijo namestiti v Afriki

«Mi moramo uresničiti nov in drzen program, ki bo omogočil izboljšanje in razvoj zaostalih dežel, da se okoristijo z našim znanstvenim in industrijskim napredkom». Tako se glasi četrta točka otvoritvenega govora predsednika ZDA dne 20. januarja. To nejasno točko je k sreči predsednik Truman pojasnil v nadaljevanju svojega govora. Dejal je: «V sodelovanju z drugimi državami moramo pospeševati nalaganje kapitalov v deželah ki so potrebne razvoja. Tako je seveda vse pojasnjeno. Ameriška vlada hoče podpreti wallstreeteške finančne močnike, da bi se polastili bogastev kolonialnih in polkolonialnih dežel. Gospod Dean Acheson je 26. januarja pojasnil, da spadajo med ta ozemlja Daljni vzhod, južnovzhodna Azija, Afrika in nekateri predeli Južne Amerike. Za sedaj ni po besedah državnega tajnika še točnih načrtov za uresničenje tega programa; te načrte šele preučujejo. V prihodnjem rezultatu tega dela pa lahko po izjavah ameriškega ministra zunanjih; zadev in visokih funkcionarjev vsaj vemo, v kakšnem duhu se načrte pripravljajo.

Gospod Dean Acheson je izjavil, da so na razpolago zelo velike rezerve kapitalov, za uresničenje predsednikovih predlogov. Dodal pa je, da ne bi bilo mogoče naložiti zasebnega kapitala, preden ne bi tuje države ustvarile v omenjenih deželah pogojev, ki bi zagotovili kapitalistom dober uspeh. Tako pravi tudi dopisnik newyorške gospodarske agencije: «Osnovno vprašanje je vedeti, kakšna jamstva bodo dobi kapitalisti. Nato dodaja: «Visoki upravni funkcionarji menijo, da bi se zasebne trdke odločno branile naložiti svoje fonde v te načrte, razen če jim ne bi dali popolne jamstva, da bi lahko vsak trenutek spremenili svoje dobičke v dolarje in da bi Združene države štitele njih interese».

Sedaj se pogajajo v državnem svetu za zunanjo trgovino ECA o upravljanju jamstev, ki jih je treba nuditi zasebnim podjetjem. Ena oblika teh jamstev bi bilo zagotovilo novim podjetjem, da bodo našli tržišča. V ta namen pripravljajo visoki funkcionarji program nakupa in zalog strateških surovin. Po tem načrtu, o katerem sedaj razpravljajo, bodo pooblastili državni urad «Treasury Bureau of Federal Supply», da bo sprejemal dolgoročne obveznosti za nakup določenih količin potrebnih surovin, ustvarjal njih zaloge, ali preskrboval z njimi industrijo.

Iz tega je razvidno da se četrta točka bodoče Trumanove politike vključuje v vojno hujskaško politiko vodilnih ameriških krugov, kajti pripravljajo zalog strateških surovin je bilo že v Marshallovem načrtu. Strateški cilji te četrte točke so torej popolnoma jasni. Na ta način bodo lahko Američani ustanovili svoja oporišča v vseh tako imenovanih «zaostalih» deželah.

Etapa Marshallovega plana

Ne gre torej za neko novo usmeritev ameriške ekspanzionistične politike. Nikoli ne bomo dovolj poudarili, da je po koncu druge svetovne vojne cilj te ekspanzije svetovna nadvlada in da je bil Marshallov plan od vsega začetka sa-

mo sredstvo za dosego te nadvlade. Evropa je za wallstreeteške imperialiste le odskočna deska. V zaslužnjenju Evrope, ki naj bi jim prinesla podporo starih evropskih vodilnih razredov, niso ameriški finančni močniki videli le priložnosti, polastiti se evropske industrije, temveč tudi možnost posredno ali neposredno polastiti se preko svojih evropskih podružnic še neizkoriščenih naravnih bogastev kolonialnih ozemelj, ki so politično odvisna od evropskih veselil. Gospodarska osvoboditev Evrope torej ni mogla biti sama sebi namen.

Hitlerjev primer nam to dovolj potrjuje. Pri tem je zelo značilno poročilo komisije Herter v poslanski zbornici. Poročilo obravnava vlogo ZDA v industrijskem razvoju Evrope in so ga sestavili za časa razpravljanja o ERP-u v kongresu. To poročilo priporoča ameriški vladi, naj vztraja na tem, da države vključene v Marshallov plan, široko odprejo svoja kolonialna ozemlja ameriški zasebni pobudi in da pri tem ne delajo nobenih razlik. Poročilo je torej že vnaprej napovedalo četrto točko Trumanovega govora.

Zakaj skuša washingtonska vlada sedaj tako hitro uresničiti drugo etapo svojega načrta? Iz dveh razlogov. Prvič, ker misli, da lahko sedaj uresniči svoje načrte, drugič,

ker je prisiljena k akciji pod dvojnimi pritiskom kitajskih dogodkov in grozeče gospodarske krize.

Vlada misli, da ima evropske maršalirane vlade dovolj trdno v rokah, da ji ne bodo mogle odkloniti pristega dostopa do surovin v svojih prekomorskih ozemljih.

Ameriška vlada lahko danes odkrito pove, kar še ni mogla pred dvema letoma, ko je bilo treba prikazati Marshallov plan kot nesebično pomoč brez vsakega imperialističnega nemena.

Čas pritiska

Poleg tega pa je vlada zaradi raznih okoljščin prisiljena, osvojiti si važne položaje v kolonialnih ozemljih. Ona mora začeti akcijo, preden naraščanje demokratičnih sil v Evropi in osvobodilno gibanje kolonialnih narodov, okrepljeno po porazih Cankajška, prepreči uresničenje ekspanzionističnih načrtov. V Franciji jih strašijo volitve v Grenoblu na Kitajskem je Mao Tse Tung na reki Jang Tse!

Ameriška vlada hkrati upa, da bo industrializacija «zaostalih» dežel omogočila njeni industriji najti izhodišča, ki jih začetek gospodarske krize zapira v Evropi. Predsednik Truman je na nekem sprejemu izjavil: «Če bi lahko s pomočjo no-

vega programa dvignili življenjsko raven azijskih narodov le za 2 odst., ne bi mogla ameriška industrijska proizvodnja več let niti zadostati povpraševanju po dokončenih izdelkih». To nas spominja na izjavo nekoga ameriškega industrijskega proizvajalca, ki je za časa krize leta 1929. trdil, da bi bilo dovolj zdaljšati za 5 cm srajco vsakega Kitajca, pa bi ameriška tekstilna industrija cvetela.

Zaostali kazalci v Beli hiši

Toda če ameriški kapitalisti mislijo, da bodo našli v kolonialnih ozemljih več varnosti kot v Evropi (doslej so uporabili samo en milijon dolarjev od 300 milijonov ki jim jih je zajamčila ECA za njihove investicije), bodo doživeli nova razočaranja. To pa zato, ker bo ta nova faza Marshallovega plana poglobila prikrita, pa tudi že odkrite interesne spore med ZDA in maršaliranimi državami, zlasti Anglijo, katere trgovinski minister je pred kratkim izjavil, da ne bodo dobrodošle prošnje za nalaganje ameriških kapitalov, če bi to sovpadalo z angleškim štiriletnim načrtom; predvsem pa zato, ker se ta poskus kolonizacije pričinja ravno sedaj, ko je kolonialni sistem v popolni krizi. Predsednik ZDA misli, da je v letu 1890. Vse kaže, da so kazalci ur v Beli hiši mnogo zaostali! In gospod Truman se bo morda kmalu prepričal, da «zaostale» dežele niso v zamudi, temveč, da je on zaostal za tokom zgodovine.

3 milijone brezposelnih v Ameriki

Nevarnost krize v Ameriki prihaja vsak dan bolj do izraza. Dva najvidnejša znaka ekonomske depresije sta rastoča brezposelnost in rast cen.

V decembru lanskega leta je bilo v Ameriki «samo» 1 milijon brezposelnih. Toda vladni statistični urad je moral že v februarju priznati da je število ljudi brez zaposlitve naraslo v kratkih dveh mesecih za 1 milijon 700.000 ljudi in tako doseglo število 2 milijonov.

V teku neke tiskovne konference pa je vladni predstavnik moral priznati, da je brezposelnih bilo konec februarja kar 3 milijone in da njih število stalno raste.

To dejstvo je zaskrbljenost mnogih vplivnih Američanov odvrnil od zunanje-političnih zadev in jo obrnil na notranje probleme. Vladni organ Ewan Clague je izjavil, da ko bo število brezposelnih naraslo na 5 milijonov, bo nastopila v Ameriki kriza.

General Leonid Rudenko:

Kravčenko je navaden izdajalec. Dezertiral je, ko so njegovi sodržavljani prelivali kri v obrambi skupnih interesov demokratične. Ko so naši delavci v najtežjih pogojih delali orožje za našo armado, ki je bila tedaj na romunski meji, je nemški radio v vseh jezikih pozdravljalo in hvalilo Kravčenkovo izjavo. Nemško poveljstvo je izdalo manifeste in pozivalo sovjetske vojake, naj sledijo Kravčenkovemu zgledu.

Zaina Gorlova:

Ničesar več ne čutim do tega človeka, razen zaničevanja. Prosim boga, da bi moji otroci ne imeli ničesar skupnega s svojim očetom, da bi ne bila še nesrečnejša kot je Kravčenkova mati, ki je rodila takega izdajalca.

NI VEČ „KRAVČENKOVE SKRIVNOSTI“

Izbral si je „lahko življenje“

Tri tedne je že, odkar se poskušam vživeti v Kravčenkovo kožo: to ni lahko. Dobro moram odpreti ušesa in ga poslušati ter oči in si ga ogledovati od vseh strani, toda mož mi vedno zbeži.

Končno je prišel ing. Romanov, nato njegovi tovarishi, potem se prejšnja Kravčenkova žena; sedaj lahko zgradimo Kravčenkovo notranjost. Nič več ni Kravčenkove skrivnosti.

Rad imam ing. Romanova. Silen je. Drži se za ograjo, stoji na široko, noge ploščate kakor mornar. Njegov pogled je jasen. Ko se Kravčenko, začet v živo, požene proti njemu, da bi ga napadel, ohrani inženir svojo prezirljivo ravnost. Poleg tega ima Romanov še poseben majhen gib roke, ki jo drži razprto, kakor bi hotel streti komedijanta kot podgano. Govori preprosto, toda zna poudariti nekatere besede, ko pripoveduje o Kravčenkovi mladosti. «Ozračje male delavske četrti, kjer se srečuje zvečer mladi ljudje, ki iščejo velika bogastva...».

Vaški petelin

V tistem času, bila je vojna doba in pomanjkanje je Kravčenko že poskušal spraviti vse v začudenje s svojo eleganco.

Rad se je bahal pred nami, tovarishi, s svojimi uspehi pri ženskah in nam govoril o najbolj intimnih podrobnostih. Kakšna je bila najljubša tema njegovih razgovorov v tistih težkih časih? Njegova osebna ambicija in želja po lahkem življenju.

To je tudi izhodišče vsega njegovega dela. Se danes, namaziljenit lasje in kokečnost, ko vrže glavo nazaj, nam dajo sliko stremuharskega vaskega petelina. Lep je moral biti — za tiste, ki so jim vseč tipt argentinskih gigolov. Toda danes ima vrečice pod očmi — posledica nevjorskih ponočevanj t.j. končno doseženega lahkega življenja.

Prva umazanost

Kravčenkova prva umazanost sega v leto 1928, ko mu je bilo 23 let. To je doba racionalizacije v Dnjepropetrovskem. Vlada je podeljevala nagrade delavcem, ki so izboljšali delovne metode. Kravčenko je ukradel odkritje starega delavca Afananjeva, da bi stopil v ospredje ter da bi zbudil pozornost.

To mu je spodletelo. Grmel je, klical komisijo za komisijo, poskušal je celo s silo! Cisto najhuda nepoštenost, toda v njej je že viden avtor dela: «Izbral sem svobodo».

«To ni neumen človek» je zaključil mirno Romanov «Zna igrati vlogo in se predstaviti...»

Srečanje z Zino je bilo dve leti pozneje. To je bila laskava pridobitev zanj! Lahko si predstavljamo, da so poteze njegovega obraza — danes nekoliko zamazane, vplivale na devetnajstletno dekle.

Stariji mladenke niso bili zadovoljni. «Moj oče je dejal, da je bil neumen Don Jauns, je povedala Zina. Kljub temu sta se poročila. Toda kmalu so v zakonu prišli nastopi.

«Ni hotel imeti otrok» je pripovedovala Zina. «Dejal je, da ga bodo ovirali pri njegovi karieri, ki jo je moral napraviti pri inštitutu in dobiti visoko zaposlitev».

Dve bistveni besedi: Neumni Don Juan, ki hoče za vsako ceno dobiti visoko namestitev.

Preskočil bom vmesne dobe. Pri tri in tridesetih letih je bil Kravčenko obsojen na dve leti zapora zaradi nereda pri svojem delu in pomeverbe 60.000 rubljev. To je čisto logično za njegovo osebnost. Odkupil se je, oprali so ga, (kar dokazuje, je poudaril Wurmser, na veliko ogorčenje belogardistov natlačenih v dvorani, da je sovjetsko sodstvo popustljivo).

Romanov je ponovno srečal Kravčenko v letu 1943 kot nižjega uradnika sovjetske trgovinske komisije v Washingtonu.

Velik skok

«Vedno si bil idealista, je dejal Kravčenko. «Treba je živeti za svojo zabavo. Treba je dobro živeti v Ameriki, biti sposoben ujeti vsaj milijona».

Kravčenko je živel samo zase. Zatožil je tovarishi, da se je sel lahko opijati s kabaretnimi plesalkami. Njegovi nadrejeni so se naveličali in se odločili, da ga pošljejo v Rusijo — kar je pomenilo, da bo mobiliziran in poslan na fronto.

«Toda», je dodal Romanov, «zivalski strah je imel pred fronto».

Tako je Kravčenko dvignil ameriški tisk, izjavil, da je visok sovjetski funkcionar, ki je iskal svobodo itd. Taka je zgodba. Tak je mož-Kravčenko.

Razbiti kozarci. In v tem pogled to je pogled zvodnika, ki hoče vplivati na deklico, ki se mu noče predati. Pogled istočasno gospodovalen in proseč, umazan pogled zvodnika.

Kravčenko? Ubogi mali zvodnik, kakor tisti, ki jih srečaš v Sans - Souci, veste, mali krčmar kavkaške kleti, za točička belogardističnih Rusov, ki so si izvolili slahko življenje».

ROGER VAILLAND

De Gasperijeva Italija...

(Nadaljevanje s 1. strani)

Številko našega lista in še več. Toda zadostuje za dejstvo, da je Jugoslavija zahtevala Roatta kot največjega vojnega zločinca.

Ta človek je danes v Italiji na svobodi. Toda ni samo on in naštetih. Na svobodi je tudi krvnik slovenskega ljudstva na Tržaškem, požigalec narodnega doma, Giunta. Svobodno in neovirano je delovanje izrazito fašističnih organizacij kot Movimento Sociale Italiano, Uomo Qualunque in drugih, svobodno se «stopenjuje fašistični teror proti slovenski narodni manjšini v Italiji, kar nam dokazujejo nedavni dogodki v Gorici».

Vse to dogajanje v Italiji od legaliziranih napadov na demokratične sile in do rehabilitacije največjih fašistov ima primeren odsev tudi na Tržaškem ozemlju, katerega notranje razmere se posebno ne razlikujejo od razmer v Italiji. Celo vrsto vidnih fašistov so že oprostili tržaška sodišča od Paninija, Ceconija, Valmarina do drugih manjših in kot v Italiji, sede tudi pri nas najboljši borci proti fašizmu v zaporu. V vidu bližnjih volitev prihaja v ospredje ponovno gonja s fojbanji in gonja proti obdobju ljudske oblasti v Trstu po osvoboditvi s strani jugoslovanske vojske. Tržaška neofašistična glasila od «Fiaccole» do «Giornale di Trieste» izlivajo ves fašistični gnev, ki polni njihova bistva proti slovenskemu prebivalstvu Tržaškega ozemlja in «Giornale di Trieste» se ne sramuje zapisati, da je to, kar so storili fašisti v Gorici, še vse premalo.

Vprašamo se, ali naj bo to demokratična Italija, ki se skriva za plaščem zapadne demokracije. Ni prav gotovo na. To so najmaščenejšje sile italijanskega naroda, ki se v zidih vojni niso ničesar naučile, katerih cilji so oni, ki jih Mussolini ni dosegel.

L'ORA SOCIALISTA

«L'Or Socialista» 19. februarja v uvodnem članku: «Tržaško življenje se je zavrlo, ko je bilo mesto zaradi bridkih zgodovinskih dogodkov odtrgano od Mater Domovine».

V isti številki v članku «Stranka, domovina delavski razred», pa pravi: «Za nas socialiste je najbolj velika in resnična domovina ves svet. Mi se čutimo brate z vsemi zatiralci (ali gre samo za tiskarski škrat?), branimo pravico in dostojanstvo vseh ljudi, ne verujemo v izbrane in v manj vredne, spoštujemo vse jezike in vere».

Katera domovina je torej prava: Velika Mati, ali ves svet? Za «socialiste» sva, kakor se vidi, dobri obe. Kakor pač kak njih pristaj izbere. Pa bodo še rekli, da ni zanje vse le obotlega».

Patriotizem in "affari"

Tržaška javnost se je svojčas zgražala nad špekulacijami in goljufijami z «Leginim» sladkorjem. Ta sladkor je namreč «Legas» dobivala carine prosto v mesto in ga delila svojim pristašem. Ker pa je za nekatere gospode njihov dobiček bolj važen kot «patriotizem», so začeli s tem sladkorjem trgovati. Ko je javnost zvedela za ta skandal, so imenovali za komisarja «Legas» čistokrvnega Italijana, tržaškega Madžara prof. Szombathelyja, da reši njeno čast. Ta je šel pridno na delo in ni došel še nič odkril, kar je razumljivo, saj se vendar pripravljajo volitve in je treba držati visoko moralno «Leginim» pristašev, ne pa jih trapati s tako amaterialnimi malenkostmi, kot je vprašanje poverb s sladkorjem.

Javnosti pa je treba vendarle vreči majhno kost, da se malce potolaži. No, in grešni kozli so se našli med malim trgovci, ki so sladkor kupili od patriotskih gospodov. V ponedeljek je sedel na zatožni klopi prvi tak trgovec Francesco Coretti, lastnik trgovine jestvin v ul. Conti. Obtožili so ga, da je skupil od legašev nad 12 stotov sladkorja, nekaj kave in kakava. Obsodili so ga na 50.000 lir globe, ker ni plačal predpisane davka (imposta sull'entrata). S to salomonsko razsodbo naj bi bil volk sit in koza cela. Ta koza je v tem primeru «Legas Nazionale».

Kdo nosi odgovornost na slovenskih srednjih šolah v Trstu?

Zaman so si v letošnjem letu stari prizadevali, da bi oblasti pri vojaški upravi odprle še nekatere slovenske šole za slovenske dijake, predvsem tehnične. Kljub obljubam, poskusnemu vpisovanju, kljub protestom je naše slovensko dijaštvo primorano — če hoče študirati doma — obiskovati gimnazijo, učiteljsko ali trgovsko šolo.

Toda celo te vrste slovenskih srednjih šol, ki bi lahko bile prvotne, so po osnovni krivdi VU pomankljive in lahko rečemo slabe. To nam dokazujejo uspehi, ki ne kljub temu, da dijaki obiskujejo večinoma že četrto leto slovenske šole, niso dvignili.

Vzrokov za slabe uspehe na šolah je več. Nekaj krivde nosijo za to dijaki sami, ki se ne zavedajo, da se le z resnim in vztrajnim učenjem lahko kaj doseže, ne pa s površnostjo in brezbriznostjo. Velik del odgovornosti za neuspehe leži v samem učnem načrtu, ki je neživljenjski, kajti dijaki so, čisto naravno, umerjeni v prirodu, v tehniko in tega jim tržaške šole bore malo nudijo, temveč jih trpajo le večinoma z latinščino.

Največjo odgovornost za neuspehe pa nosijo učitelji sami, oziroma Vojaška uprava. Čeprav je v Trstu dovolj strokovnih učnih moči s pedagoško izobrazbo, ki bi lahko z uspehom poučevali na slovenskih srednjih šolah, nastavlja vojaška uprava ljudi, ki s poučevanjem nikoli niso imeli opravka, ki

niti ne čutijo najmanjšega veselja do vzgoje ter nimajo najmanjšega pedagoškega daru. Poleg vseh teh nedostakov pa so mnogi izmed njih še strokovno kaj slabo podkovani, da ni čudno, če pri takih profesorjih tri četrtine dijakov ne izdela razreda.

Ne bomo osporavali duhovniku n. pr. da ne zna latinščine, tudi inženirju ne, da ne pozna matematike, pač pa smo prepričani, da niti duhovnik niti inženir ne bosta znala podati snovi tako, da bi postala dijakom razumljiva, da bi vzbudila v njih zanimanje, kar je oboje predpogoj za uspeh.

Poleg tega dvomimo, da imajo ti ljudje, h katerim lahko pristejemo še juriste, bančne uradnike in podobno, pravičen odnos do dela, v katerega so padli in ki je nujno potreben za uspešno učenje. Vsi ti ljudje so vstopili v šolo, ker so v njej našli po zaslugi VU zaposlitev. Če bi jih Vojaška uprava namestila kje drugje, bi jim bilo to čisto vseeno, gre jim samo za to, da si sluzijo svoj kruh, pa čeprav je to njihovo kruhoborstvo na škodo slovenski mladini, ki toliko let ni imela možnosti, da se šola v svoji materinščini in bi zato morala biti prav vzgoja mladine vsakomur izmed nas najplemenitejše, pa tudi najbolj odgovorno delo.

Za uspeh v delu je potrebna ljubezen do poklica. Kdor si je že v srednji šoli izbral za svoj poklic vzgojo in poučevanje, si ga je izbral zato, ker je čutil nagnjenje do njega. Skozi vsa leta visoke šole je potem raste v tem, si izpopolnjeval, ne le svojega strokovnega-znanja, temveč se je tudi poglajljal v vzgojna vprašanja. Vzoredno s tem je rastle v posamezniku ljubezen do poklica in mladine, ki ga je tudi privedla do tega, da si je zbral tako življenjsko pot. Tak vzgojitelj in profesor lahko potem mladini res nekaj nudi, jo vzgoji in izobrazi.

Ce pa stopi na katedro profesor, ki ni nikoli mislil na to, da bo učil, ker ga pač to ni veselilo, ki morda niti tiste snovi, ki jo mora poučevati, ne obvlada, tedaj je čisto jasno, da dijaki, ki sede v klopih pred njim, ničesar ne odnesejo od njegovih predavanj, ki so čisto res le suha predavanja, ki jih mnogi izmed dijakov niti ne razumejo in jim zato ne slede in ki se vrste uro za uro, vse dokler ne pride semester. In takrat se prične z izpraševanjem vse snovi celega semestra ter se z dvemi, tremi vprašanji očeni dijakovo delo več mesecev — čisto jasno, da nepravilno in neobjektivno.

Srednješolske dijake mora profesor voditi, jim težje stvari tudi dvakrat razložiti, jih s ponavljanjem prisiliti, da se od ure do ure pripravljajo, kajti profesor se mora vendarle zavedati, da ima pred seboj mlade ljudi, ki jim je treba zavest o dolžnosti šole vzgojiti. Jasno je, da se ljudi, ki so navadni kruhoborci in ki jim poleg tega ni mar duševna rast naše mladine v Trstu, ne morejo zvesti v duše teh mladih ljudi, se jim ne morejo približati in zato tudi ne morejo

spodarska poslopja in obnovili mnoge poškodovane kmečke hiše, ki še vedno čakajo popravila.

Kmetje tudi še vedno zaman čakajo, da se jim izplača odškodnina za vojno škodo na poljih. Zadnje čase so jim začeli izplačevati škodo, ki so jo povzročili novozelandski, angleški in ameriški vojaki. Rešenih je bilo okoli 600 prošenj mnogih kmetjev pa še vedno čakajo na izplačilo, zlasti oni, ki so baje prijavili škodo prepozno.

Kakor smo že delali, se ne sme denar, ki je namenjen za kmetijstvo, trošiti kar tjavdan. Razni veleposestniki že spletarijo, da bi bil ta denar potrošen, samo v njihovo korist. Da se to prepreči in da bo denar res uporabljen v prid kmečkega ljudstva, morajo biti tudi kmetje zastopani v komisiji, ki odloča o njegovi uporabi. Sicer se bodo ustili o veliki pomoči kmetijstvu, kmetje pa ne bodo imeli od tega prav nič. Tu ne gre za nobeno miloščino, saj so oblasti dolžne podpreti napore za izboljšanje kmetijstva, ki lahko mnogo prispeva k preskrbi tržaškega prebivalstva in k izboljšanju vsega tržaškega gospodarstva sploh.

imeti nobenega pozitivnega vpliva na njihovo vzgojo.

Dokler bodo na slovenskih srednjih šolah učili taki nepoklicni in strokovno neusposobljeni ljudje, toliko časa naših šol ne bomo mogli dvigniti na tisto raven, na kakršni so danes vse šole v Jugoslaviji.

DELO V RAFINERIJOLJ "AQUILA"

Rafinerija mineralnih olj «Aquila» je edino podjetje, ki je preteklo leto imelo dovolj dela, vsaj tako pravi poročilo uprave. V rafineriji so preteklo leto predalali 580 tisoč ton surovega olja, ki je prišlo v Zavlje iz inozemstva. To število predstavlja 27 odstotkov vsega lanskega dovoza po morju. Predelava surovega olja je dala 430.000 ton raznih destiliranih proizvodov, ki so predstavljali 50 odstotkov vsega pomorskega odvora. Za odvoz po suhem pa so v ta namen uporabili za 3700 železniških vozov in 2350 avtocistern.

Podjetje misli modernizirati stroje in opremo in je v ta namen že dalo naročila ameriškim podjetjem. Obnova pojde na račun ERP, kar pomeni da pojde ameriški denar zopet nazaj v Ameriko. Zanimivo je pri tem priznanje, da bo po moderniziranju naprav narasel izvoz v Avstrijo, Svico, Češkoslovaško in Jugoslavijo, torej v zaledje.

Nove pristojbine tarejo naše branjevke

Med branjevkami je nastalo v zadnjem času veliko nezadovoljstvo. Oblasti v Italiji so izdale določbo, po kateri morajo mali trgovci in branjevci pri nabavi blaga pri trgovcih na debelo plačati od vsakih 100 lir tri lire pristojbine, ki jih je treba v obliki kolkov prilepiti na račune. To določbo so raztegnili tudi na Tržaško ozemlje, kot pač vsakokrat, ko sklenejo nekaj v Rimu, kar gre na škodo ljudstva. Če je namreč kaka določba v korist ljudstva, tedaj hite trdit, da je Tržaško ozemlje neodvisno od Italije.

Potemtakem bi morale branjevke povišati cene sadju in zelenjavi, ki jih prodajajo, kar bi pomenilo, da bi še manj prodale. Zaradi velike brezposelnosti pa branjevke itak že malo prodajo. Kupci branjevke namreč v glavnem niso gospoda, temveč delavske in uradniške družine.

Med branjevkami je bilo nastalo razburjenje še lani, ko so jim zvišali obdavčljive zneske. Takrat so večini branjevke zaračunali 4 odstotni davek od 1.500.000 lir na leto, kar pomeni, da naj bi branjevke prodale na leto za tako vsoto sadja in zelenjave. Po teh računih bi morale plačati 60.000 lir davka na leto (IGE-impota generale sull'entrata). Branjevke so se temu uprle in po svojih sindikalnih zastopnikih (skoraj vse so včlanjene v Enotnih sindikatih) dosegle, da so jim obdavčljivo vsoto na splošno znižali na 800.000 lir. To je bilo lani. Sedaj pa je njihov položaj mnogo slabši, ker prodajo vedno manj sadja in zelenjave ravno zaradi že omenjenih vzrokov.

Pri sadju in zelenjavi zaslužijo velike vsote samo trgovci na debelo, kjer si morajo branjevke v glavnem nabavljati blago. Branjevke imajo namreč le majhen odstotek dobička. Pri tem pa je treba upoštevati, da morajo kupovati blago, z zaboji vred in seveda plačati vse kot čisto težo, da se sadje posuši in segnje itd. Mnogo branjevke je zato tudi zelo zadolženih pri veletrgovcih.

Sedaj pa je prišlo še to novo obdavčenje v obliki kolkov na račune, tako da se davek zviša od prejšnjih 4 na 7 odstotkov. Branjevke so se temu seveda uprle in so pripravljene tudi stavkati, če se ne najde kaka rešitev. Sindikalni zastopniki so zaradi tega vprašanja šli k višjemu upravitelju financ VU in mu obrazložili položaj branjevke. Ta jim je obljubil, da se bo za stvar pozanimal in skušal doseči vsaj delno znižanje nove davjatve, čeprav bo to zelo težko, kajti zakona da ne more spremeniti.

Cvetke iz tržaških listov DEMOKRACIJA

«Demokracija» 18. februarja piše: «še prav posebno nas veseli ugotovitev, da so slovenski ravnatelji še celo manj plačani nego njihovi italijanski kolegi iste stopnje».

Res, lep patriotizem! Tako jim je pri srcu usoda slovenskih šolnikov, da so prav srečni, če morajo stiskati pas. Pa še pravijo da niso hlapi.

V isti številki: «Nedeljski dogodki v Gorici nas silijo k besedi».

«Demokracija» je torej spregovorila, ker je morala. Zakaj pa je morala, če vlada pri nas demokracija? Prisiljene stvari namreč niso dobre. Torej ni njena beseda iskrena, ampak izrečena le iz oportunitizma, češ kako bnamo slovenstvo! Le čudno, da so bili gospodje v Trstu naravnost počaščeni, ko je šel na njihovo Prešernovo proslavo škof Santin, zagrizeni preganjalec Slovencev.

«Fiaccola» 17. februarja v članku «Italia, unita!»: Tržaški občinski svetniki bodo v glavnem mestu Julijske krajine v Trstu zastopali tudi Istro, Reko, Zadar in otoke!

Zakaj pa naj ne bi predstavljali še Nice, Tuniza, Savoje avtonomne province Ljubljane in neodvisne države Hrvatske? Saj vendar njih pregovor pravi: «L'appetito viene mangiando».

Ista številka piše o Mindszentju in pravi, da je neki ameriški osebnosti, preden se je vrnil na Madžarsko, izjavil: «Vračam se na Madžarsko da se dam pribiti na križ».

Kakor vse kaže Mindszenty raje živi in se je pred sodiščem ponižno pokesal. Za cerkev je to res žalostno, ampak mučeništvo menda ni več moderno.

DELO

O Koroški piše: «Zarubin, predstavnik SZ, pa se še ni izjasnil v tem vprašanju misli Koroške meje, čeprav so vsi jugoslovanski listi in predvsem pa tukajšnji protisovjetski «Primorski dnevniki» zagnali velik hrup, ko je zahteval tudi zaslivanje jugoslovanskega predstavnika, ki se te dni mudi v Londonu. Sovjetski delegat pa ni pokazal, če je za ali proti zahtevam jugoslovanske vlade o meji med Jugoslavijo in Avstrijo».

«Delo» torej dvomi o upravičenosti jugoslovanskih zahtev in med vrstami kaže, da bi utegnile biti te zahteve «sovinstižne» ter prikrito upa, da jih Sovjetska zveza ne bo podpirala. Pa si še upa nositi naslov glasila OF. Razumemo jih prav dobro, težko jim je namreč požreti dejstvo, da so bili nasprotni «Koroškim večerom», usoda slovenskega ljudstva pa jim je dovetna briga.

La Voce libera

«Voce libera» 21. februarja: «Dimitrios Pappas, član grškega političnega in osebni prijatelj generala Markosa se je obesil v celici atenske ječe s svojim pasom. Niso znani razlogi, ki so ga privedli k samomoru».

«Voce libera» je pa res velika šalivka. Komunist Pappas je vfašistični Grčijivječi, ga mučijo in pričakuje procesa, na katerem ga čaka pač gotovo smrtna obsodba. No, za bistrke kvalificirane novinarje je vzrok «samomora» naznan. Seveda, ker so ga v ječi umorili.

Stvarno pomoč kmetijstvu ne pa obljub in neodgovornega razsipanja denarja

Iz biltena kmetijske organizacije Federterra ki je vključena v splošno italijansko zvezo dela, je razvidno, da so v Italiji iz fondov ERP nakazali za izboljšanje kmetijstva okoli 70 milijard lir. Splošna zveza dela je seveda načelno nasprotna Marshallovemu planu, ker je njegov namen zaslužiti vse evropsko in zato seveda tudi italijansko gospodarstvo. Ker pa je ta vsota že nakazana, se predstavniki delovnih kmetov in poljskih delavcev, ki so zastopani v posebni komisiji, bore da ne bi razni latifundisti in veleposestniki požrli vsega tega denarja, oziroma ga uporabljali samo sebi v prid. Te fondove uporabljajo za izboljšanje pašnikov, živinoreje, kanalizacije rek in houdurnikov, priprav za namakanje, napeljavo žitnic, gradnjo hlevov in kmečkih poslopj itd.

Pri nas se tudi mnogo govori o pomoči ERP kmetijstvu, toda naši kmetje nimajo od tega nobene posebne koristi. Pri nas niso kmetje zastopani v nobenem odboru, ki odloča o uporabi in podeljevanju fondov za kmetijstvo. Enako kakor v Italiji, tudi naše ljudstvo dobro ve, da ima pomoč ERP politične cilje, ki pač niso v našo korist, in se zato ne morejo navduševati zanjo. Dejstvo pa je, da pri nas trosijo ta denar in da bodo nekoč rekli, toliko in toliko smo dali za industrijo, toliko za kmetijstvo itd. Zato je jasno, da se morajo v danih pogojih, kljub načelnemu odklanjanju jakke pomoči, ki pomeni zasluževanje, naši kmetje in njih sindikalni predstavniki boriti, da bo ta denar šel vsaj deloma dejansko v korist našega kmetijstva in ne le na papirju.

Kmetijstvo v coni A Tržaškega ozemlja je še vedno v slabem položaju, čeprav skušajo z raznimi statistikami dokazati, da se je gospodarsko stanje občutno izboljšalo. Število glav živine se je res nekoliko izboljšalo, toda nikakor še ni doseglo zadovoljive višine. Živinoreja pa je, poleg vrtnarstva v bližnji tržaški okolici, ena najvažnejših panog našega kmetijskega gospodarstva, saj je na primer mleko glavni vir dohodkov naših kmetov. Ravno zato bi morala VU podpreti naše kmete, da pomnože predvsem število goveje živine, ki je med vojno zelo padlo. V ta namen bi morali dati podporo za gradnjo modernih hlevov, gnojničnih jam, napeljav, izboljšanje pašnikov in travnikov, predvsem pa podporo za nabavo dobrih krav mlekaric in Dlemenskih bikov. Res je, da so naročili iz Svice nekaj krav mlekaric

zelo dobre pasme, ki dajejo do 24 litrov mleka na dan, toda za te krave morajo kmetje plačati od 180.000 do 200.000 lir, kljub temu da prispeva kmetijski odsek VU pri nakupu s 30 odstotno podporo. Kako naj naš obubožan mali kmet, ki bi hotel obnoviti svojo živinorejo, razpolaga s tako visoko vsoto? Vojaška uprava bi morala na vsak način prispevati vsaj polovico za nakup teh krav mlekaric, ker je mnogo kmetov, ki so imeli pred vojno več krav, sedaj pa nimajo nobene. Poleg vojne, ki je zelo znižala stavež goveje živine, je bil tudi pridelek sena dve leti zaradi hude suše zelo nizek; zato je moral kmet prodati iz hleva marskak rep, ker ni mogel kupovati sena po tako dragih cenah.

Poleg podpor naj bi dali kmetom za dvig kmetijstva in za gradnjo raznih gospodarskih poslopj tudi dolgoročna posojila po nizki obrestni meri, kakor delajo v mnogih državah.

Semena, škropila, gnojila in krma so tudi predragi in bi morala oblast in kmečki inšpektorat skrbeti, da bi kmetom dobavljali vse te stvari po znižanih cenah. Res je, da so dobavili kmetom nekaj sadik in trt brezplačno, toda to še ni dovolj. Važno vprašanje so tudi kmetijski stroji. Na vsem Tržaškem ozemlju pod anglo-ameriško VU sta namreč samo dva traktorja, ki služita v glavnem samo veleposestnikom, zaradi česar trpi obdelava zemlje. Jasno je, da je treba nabaviti večje število traktorjev, da se zemlja bolje obdela. Oblasti pravijo, da so sicer novi traktorji že prispeli, toda nihče jih še ni videl. V mnogih vaseh še nimajo vodovoda, v drugih električne razsvetljave, napajališča za živino itd., drugod imajo slabe ceste. Za vse to bi morala poskrbeti oblast.

Pravijo, da bodo dali na razpolago za obnovu in izboljšanje kmetijstva štiri milijarde lir. Toda denar se trosi, kakor se je že dogajalo pri pogozdovanju, nenačrtno, oziroma ga naravnost razsipljejo. Za občinsko kmetijsko posestvo (Azienda agricola comunale) potrosijo na primer kar 3.000.000 lir na teden. Sedaj kopljejo zanj celo vinograde, ker mislijo zgraditi veliko vinsko klet, to pa samo zato, ker hoče neki pazinski «esule», ki se je tam že pečal s takimi kupčijami, obnoviti pri nas svoje špekulacije. Res je sicer, da so pri delih na občinskem kmečkem posestvu zaposleni razni brezposelni delavci, toda te ljudi bi mnogo bolj koristno uporabljali, če bi gradili koristna go-

KRONIKA

* LR Srbija je imela svoje izredno zasedanje z razpravo o predlogu proračuna za leto 1949, ki so ga poslanci soglasno sprejeli.

* Jugoslovanski rudarji so poslali češkoslovaškim rudarjem ob nesreči v rudniku «Dubrava» sožalno brzojavko.

* Ameriški komite za pomoč Jugoslaviji, ki ga tvorijo jugoslovanski izseljenci, je poslal v domovino poleg že prej poslanih desetih še tri kamione, v katerih so urejene potujoče klinike. Ti kamioni so že na potu v najoddaljenejše kraje v Srbiji, da tam, kjer ni bolnic, izvedejo zdravstvene preglede in zdravljenja.

* V Mariboru, industrijskem mestu Slovenije so odprli že šest jaslji.

* Mladi znanstvenik inž. Aleš Strojnik, asistent fizikalnega inštituta v Ljubljani, je skonstruiral posebne aparate za preizkuševanje možganskih in srčnih struj, ki bodo služili pri postavljanju diagnoz, pri duševnih obolenjih ter za ugotavljanje inteligence.

* V Makedoniji deluje 225 kmetijsko obdelovalnih zadrug.

* Lojze Matelič je izdelal prvi pisalni stroj iz domačega materiala in je to prva tovrstna originalna domača konstrukcija.

* V ljudsko čitalnico v Celju se je že prva dva dni po ustanovitvi vpisalo čez 100 bralecev. Čitalnica ima poleg knjig 90 revij in časopisov.

* Frontne brigade Bosne in Hercegovine so nudile gospodarskim podjetjem pri izpolnjevanju njihovih planških nalog znatno pomoč. Samo v januarju je delalo 213 prostovoljnih brigad z 18.779 brigadirji.

* Člani Ljudske fronte mesta Reke bodo delali letošnje elto pri gradnji avtomobilske ceste Beograd-Kantrida. Dalje so se obvezali, da bodo pogostili 30 ha golčav ter zbrali 20 vagonov odpadkov za industrijo.

Razprava o proračunu v ljudski skupščini LRS

Pretekli teden je imela Ljudska skupščina LRS svoje drugo izredno zasedanje, na katerem so poslanci poleg drugega sklepali o predlogu za državni proračun za proračunsko leto 1949 skupno s predlogom finančnega zakona na državni proračun za leto 1949, ki ga je na podlagi 61. člena ustave predložila Ljudski skupščini LRS vlada LRS.

proračun, ki odreja višino izdatkov in dohodkov posrednih republik.

V tretjem letu petletke mora biti v gospodarstvu Slovenije težišče težka industrija, elektrogospodarstvo, rudarstvo; prav tako pa se mora dvigniti skrb za poljedelstvo, da bi čim bolj in čim hitreje mogli zadovoljiti potrebe prehrane naglo naraščajočega industrijskega in mestne-

ga družbeni standard je določenih skupaj 995 milijonov, od tega samo za stanovanja 473 milijonov.

Vsak posameznik se mora zavedati, da je Jugoslavija prisiljena graditi si sama socializem. Nihče, niti še tako trda gonja proti Jugoslaviji ne more zmanjšati njenih stvarnih uspehov, ki jih morajo delovne množice le še dvigati; dvigati pa tudi svojo politično zrelost, izobrazbo in samozavest, da bodo široke množice v gospodarskih ukrepih in njihovih uspehih spoznale temelje socialistične družbene ureditve.

Stvarnost gospodarskega načrta

Minister za finance Zoran Polič je pred podrobno obravnavo proračuna za leto 1949 govoril o realizaciji proračuna za leto 1948, ker lanski proračun dokazuje realnost finančnega letnega proračuna kot dela vsega petletnega načrta.

Proračun za leto 1948 je znašal v celoti 4.818.675.000 dinarjev izdatkov in prav tako dohodkov. Pri dohodkih pa je bil plan dohodkov izpoljen s 135 odst. V ta višek je vključen tržni dobiček lokalnega gospodarstva, ki predstavlja v letošnjem proračunu samostojno postavko.

Na podlagi tega pozitivnega finančnega zaključka je postavljen proračun za leto 1949, ki znaša skupaj s finansiranjem investicij podjetij 6.084.200.000 dinarjev. Doходи v letu 1949 izvirajo iz tržnega dobička, lokalnega gospodarstva ter iz davkov. Izdatki pa so: investicija za kapitalno graditev in družbeni standard 1.290.900.000 dinarjev, t.j. 36,9 odst. vseh izdatkov.

Izdatki za prosveto in ljudsko kulturo znašajo 1.060.545.330 dinarjev,

kar je za 28 odst. več kot v lanskem proračunu.

Za socialno in zdravstveno zaščito 954.623.924 dinarjev, tako da znaša povečanje tega proračuna v primeri z lanskim 11,3 odst.

V proračunu državne uprave se izdatki povečajo letos za 37 odst. Ta povšek gre na račun povečanja administrativnih aparatov. Pravilno je, da štivilo administrativnega osebja pada, da se lahko to vključi v proizvodnjo, upravno silo pa mora nadomestiti elan in požrtvovalnost administrativnega kadra. V ta proračun je letos vnešeno, tudi vzdrževanje cest in cestarjev.

FLRJ-gospodarska celota

Uspehi v preteklem letu so pokazali vso realnost gospodarskega načrta. Po teh izkustvih lahko sklepamo, da so tudi postavke letošnjega proračuna pravilno in realno postavljene. Z izpolnitvijo proračuna bo LRS doprinesla velik delež za izgradnjo socializma v skupni državi.

Predsednik planske komisije Sergej Kraigher je poudaril, da predstavlja Jugoslavija gospodarsko celoto, zato mora biti proračun LRS sestavni del zveznega proračuna. Linija, ki je bila postavljena na zadnjem plenumu CK KPJ za izpolnjevanje petletke, mora predstavljati prav tako osrednjo linijo republiškega proračuna. Zato se mora republiška industrija po prehodu premovalnikov in elektrogospodarstev v zvezno težko industrijo, koncentrirati v proizvodnji za široko potrošnjo. LSR mora kot ostale republike vložiti vse napore v to, da se FLRJ preobrazi v industrijsko agrarno, socialistično državo, ki ne bo odvisna od nikogar in ki bo sposobna zagotoviti visok standard vsem svojim delovnim ljudem.

Preusmeritev industrije LRS

Minister za industrijo in rudarstvo in podpredsednik vlade dr. Marjan Brecej je ugotovil, da dosega industrija v Sloveniji velike uspehe, ker odgovarja posebnim prilikam in se tako, preusmerja n.p.r. kovinska industrija v fino mehaniko, steklarska izdeluje steklo za laboratorije, razne optične instrumente itd.

Socializacija kmetijstva

Minister za kmetijstvo inž. Jože Levstik je na proračunski razpravi poudaril, da so se kmetije v letošnjem letu vse bolj vključile v napore za rekonstrukcijo kmetijstva, da je borba delovnih kmetov dobila tudi popolnejšo organizacijsko obliko. V letu 1948 je bilo ustanovljenih preko 1200 zadrug, ki so zgradile 243 zadrugnih domov, v gradnji pa jih je 286. Velike investicije, ki so predvidene v proračunu za leto 1949 za kmetijstvo so poleg investicij v državni socialistični sektor namenjene kmetijskemu združništvu. Poleg tega so velike postavke namenjene raznim melioracijskim delom v Prekmurju, v okolici Ljubljane ter dokončni melioraciji Ljaka.

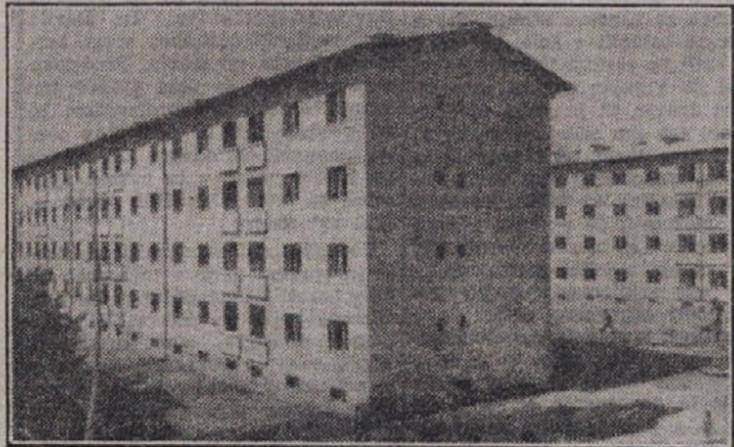
Pospešene razvoj kmetijstva zahteva ogromno število kadrov, ki bodo strokovno obvladali kmetijsko tehniko in ki bodo dobri organizatorji socialistične proizvodnje in socialističnih načinov dela. Zato so v okviru kmetijskega ministrstva organizirali nove šole ter tečaje za kvalificiranje poljske delavce, zadrugnike, inštruktorje kmetijskih obdelovalnih zadrug itd.

Poročila ostalih ministrov

O gozdarstvu, ki predstavlja večino jugoslovanskega in še posebej slovenskega izvoza je govoril minister Tone Fajfar. O trgovini in preskrbi minister Jože Borštnar, minister za delo Ivan Regent o zaposlitvi delovne sile, dr. Jože Potrč o šolstvu in ljudski prosveti, dr. Marjan Ahčin o skrbi za ljudsko zdravje; minister za komunarno gospodarstvo Lidiya Senjuro o nalogah ljudskih odborov v lokalnem gospodarstvu.

Predsednik kontrolne komisije LRS Viktor Avbelj je v svojem govoru analiziral dela posameznih panog, opozoril na napake, ki so se dogajale v prejšnjem letu, vendar pa poudaril, da uspeh preteklega leta zagotavlja, da bodo najširše množice tudi letos vložile vse napore v izgradnjo socializma. Dokazali bodo ponovno z dejstvi pravilnost politike KPJ, ki pod vodstvom Tita vodi jugoslovanske narode v srečnejšo bodočnost.

Po končanih razpravah o proračunu je Ljudska skupščina soglasno odobrila predlog o proračunu za leto 1949.

Novi stanovanjski bloki za delavce in nameštence Litoštroja

Odbor za gospodarski načrt in finance je soglasno sprejel predloženi predlog državnega proračuna in finančnega zakona ter oboje predložil Ljudski skupščini s predlogom, da ju sprejme in uzakoni.

Osnovne značilnosti graditve socializma v LRS

Predsednik vlade Ilha Marinko je v svojem govoru dejal, da se proračun za leto 1949 razlikuje od lanskega, ker se mora naslanjati na zvezn-

ga prebivalstva ter pospešiti gradnjo stanovanj ter drugih objektov za dvig življenjskega standarda. Z izgradnjo mnogih strojev doma, Jugoslaviji ne bo treba izvažati kmetijskih izdelkov za nabavo takih strojev. Čim manj bo Jugoslavija izvažala kmetijskih pridelkov, čim bolj bo dvignila kmetijske proizvode, tembolj se bo dvigal življenjski standard vsega prebivalstva. Po teh načrtih ima IRS v proračunu za leto 1949 visoko postavko za kmetijstvo, t.j. 612 milijonov.

OF V BORBI ZA socializacijo vasi

poleg hrane tudi 40 do 70 tisoč dinarjev

Poleg tega pa so dobivali zadrugniki na račun zadruge zdravstveno pomoč, primerno so bili poskrbljeni stari in otroci, zaščiteni so bile noseče žene. Kljub dobri uspehom kmetijskih obdelovalnih zadrug pa morajo frontovci prikazati kmetijskim ljudem, da bi bil njihov zaslužek še večji, če bi se zadruga gospodarsko razširila. Naloga Osvobodilne fronte je tudi, da pomaga zadrugnikom premagovati vse težave. Zato morajo biti vsi politični aktivni v neprestanem stiku z vsako posamezno zadrugo. S političnim proučevanjem in poglobljanjem bodo aktivisti v OF premostili vse težave in privedli kmetijsko združništvo na listo stopnjo, da bo najkrepkejša opora socialistični Jugoslaviji.

Vrste OF steneje kot še nikoli

Organizacijski sekretar dr. Marjan Brecej je s statističnimi podatki potrdil enotnost in veliko aktivnost slovenskega ljudstva.

Ob koncu 1948. leta je bilo v Sloveniji 618.125 članov OF, ki so v preteklem letu naredili 27.926.534 delovnih ur. Prostovoljnega dela se je udeležilo 1.752.148 ljudi, ki so opravili dela v vrednosti 398.511.595 dinarjev. Organizacija OF ima 751 študijskih krožkov, katerih se udeležuje 16.089 frontovcev.

Ljudska mladina Slovenije je v letu 1948 pomnožila svoje vrste za 19.509 članov, tako da jih šteje zdaj 135.000 članov, t.j. 74,58% vse slovenske mladine.

AFZ Slovenije vključuje v svojih vrstah 369.435 članic. 1.100 žena je funkcionark v kmetijskih zadrugah. Zene, vključene v svojo organizacijo so opravile 2.646.328 delovnih ur.

Enotni sindikati Slovenije imajo v 1985 podružnicah 255.908 članov, izmed katerih je bilo v treh letih 19.177 udarnikov.

Naloge OF ostanejo tudi v letu 1949 nespremenjene, le poglobiti morajo frontovci te naloge, da bo enotnost v vrstah pripadnikov OF krepka kot do sedaj, da bodo prav vsi prispevali čim več in čim hitreje h graditvi socialistične domovine.

Na osnovi referatov je sprejel glavni odbor OF

resolucijo

Plenum glavnega odbora OF Slovenije v celoti sprejema ugotovitve II. plenarnega zasedanja CK KPJ o politiki socialistične preobrazbe kmetijstva in o pospeševanju kmetijske proizvodnje, o oblikah in tempu razvoja kmetijskega združništva, o nalogah Ljudske fronte in vseh ljudskih množičnih organizacij v borbi za zmago socializma na vasi. Plenum GO OF Slovenije nalaga vsem organizacijam OF, da osvoje resolucijo plenuma CK KPJ, da seznanijo z njo svoje članstvo, da vložijo vse svoje sile in zagotovijo pravilno izvajanje te resolucije v fronti na vasi. Sklepi plenuma CK KPJ ne pomenijo ne-

Najboljši odbori OF v Slovenii nagrajeni

V medmestnem tekmovanju republiških glavnih mest si je priborila frontna organizacija mesta Ljubljane trikrat prehodno zastavo Zveznega odbora Ljudske fronte Jugoslavije. Prostovoljci mesta Ljubljane so s 3.500.000 prostovoljnimi delovnimi urami ustvarili vrednost 50 milijonov dinarjev. Izvršni odbor LF Jugoslavije izreka mestnemu odboru OF priznanje in pohvalo ter kot nagrado da knjižnico s 1000 knjigami.

Izvršni odbor OF izreka okrajnemu odboru OF Sežana pohvalo in mu dodeljuje za nagrado osebni avtomobil, za pet najbolj osnovnih organizacij v okraju pa po 50 knjig, radioaparati in letno naročnino za pet revij, ker je okrajni odbor OF Sežana v političnem in organizacijskem utrjevanju OF dosegel najboljše uspehe.

Studenti-techniki si ogledujejo stroje domače proizvodnje

IN DRUGIH LJUDSKIH DEMOKRACIJ

OBISK V SOVJETSKI TOVARNI

“SRP IN KLADIVO”

Ce vstopiš prvič v veliko sovjetsko tovarno, je kakor da bi prvič prišel v mesto, ki ga ne poznaš, najprej si ves osupnjen, nato začneš polagoma razumevati pomen raznih stvari, navdušiš se za kak oddelek in občuduješ presenetljive uspehe drugih oddelkov.

Bilo je okoli ene ure popoldne nekega meglenega dne konec preteklega leta, ko smo vstopili v tovarno «Srp in kladivo» v Moskvi; livarji in delavci iz valjarne so ravnokar izmenjali posadke.

Takoj so nam povedali, da so tisto jutro v oddelku številka 1. Martinovih peči livarji Timofeja Gradskova odliči količino izvrstnega jekla eno uro in 46 minut pred določenim rokom.

To je bil prvi rezultat socialističnega tekmovanja, o katerem smo čuli neposredno od delavcev. Rezultat tega tekmovanja ni le v tem da se doseže največji uspeh, temveč tudi v trajni izmenjavi izkušenj, malenkostnih opazk in misli, ki si jih izmenjava vsak livar s svojim tovarišem pri delu.

Ko smo šli skozi razne oddelke, od peči do peči med vzplapolavanjem ognjenih zubljev in gremenjem odlivov, ki so stresali tovarno od temeljev do visokih dimnikov, smo točno spoznali, kako je potekalo delo v tej določeni uri. To smo opazovali na zelo preprost način. Ob koncu dela vsake posadke so se v vsakem oddelku pojavili napisi z nešteto številkami. Te številke so kazale, kakšno proizvodnjo so do-

segle v tej posadki brigade livarjev in delavcev v valjarji; tako da je vsak delavec, preden je odšel, bil obveščen o tem, koliko je njegova skupina proizvedla. Toda to še ni bilo dovolj; drugo presenečenje nas je čakalo v valjarni kjer grmijo veliki stroji «750».

Tu so ob koncu vsake ure delavci dobivali točne številke o izvršenem delu in o znesku njihovega zasluzka.

Kaj to pomeni? Na ta način so delavci lahko takoj primerjali svoje uspehe z uspehi prejšnjega dne ali prejšnje posade. Tako je čutil vsakdo v sebi vzpodbudo, da se bori z vsakim kilogramom surove rude. S takimi sredstvi so delavci, uradniki tehniški, inženirji in delavke tovarne «Srp in kladivo» izvršili plan za leto 1948 točno 24 dni pred koncem leta.

Toda niso bila to edina sredstva za zmago. Polagoma smo odkrivali tudi drugo skrito orožje orožje, ki je potrebno ljudem, da napredujejo dan na dnem, insicer kultura, tehnična priprava, specializacija itd.

Poleg tovarne so nam v sindikalnem uradu pokazali seznam tečajev, študijskih skupin in šol. Ni lahko govoriti o vsem tem. Dovolj je, če mislimo na veliko mrežo tečajev, ki daje vse možnosti študirati brezplačno. V tovarni se zvečer začnejo tečaji in tam se sestajajo delavci ki so najbolj sposobni in obveščajo druge delavce

o svojih izkušnjah. V številkah pomeni vse da obiskuje 232 delavcev stahanovske tečaje, 1000 delavcev tehnične 125 delavcev tečaje za specialiste, 44 delavcev inženirsko, šolo na stotine mladih delavcev pa večerne tečaj srednjih šol.

Toda presenečenja se v tovarni še niso nehala. Marsikaj sta nam še povedala brata Nikolaj in Simon Csmokov. Ta dva livarja zaslužita zelo dobro študirata brez plačno. Država jima plača zdravniške preglede, zdravila, dopuste in oskrbo v zdraviliščih.

Nato smo obiskali «Palačo kulture», ki je kakih 10 minut od tovarne. Ko smo vstopili, so pravkar okraševali gledališko dvorano, ki ima 1220 sedežev za praznovanje novega leta.

V tej palači je že bilo na stotine konferenc, tu so delavci razpravljali o glasbi, filozofiji, teatri, književnosti, umetnosti in znanosti. Toda njihov klub je opravil še mnogo drugih stvari. Povedali so nam, da so v 10 mesecih 56 krat kolektivno obiskali muzeje, razstave itd., organizirali koncerte in gledališke predstave, imeli pevske nastope in igre. Vsak dan je 300 delavcev obiskalo knjižnico, kjer je 30.000 knjig.

V drugih dvoranah in na igriščih pa so bile športne vaje. V veliki telovadnici, ki je popolnoma opremljena, smo videli delavce in vaditelje, telovadce, košarkarje in v neki bližnji dvoranici celo sabljače.

Izven Moskve ima tovarna svoj stadion, kjer igrajo poleti nogomet, pozimi pa tekmujejo v drsanju. Plavalci imajo v najemu bazen v Izmajlovskem parku v okolici Moskve, vadijo tudi smučarje.

Polni vtisov smo odšli iz tovarne «Srp in kladivo» prve dni leta 1949 in se težko poslovili od teh delavcev, ki imajo tako globoko vero v bodočnost.

SERGEJ LJILJAKOV

***

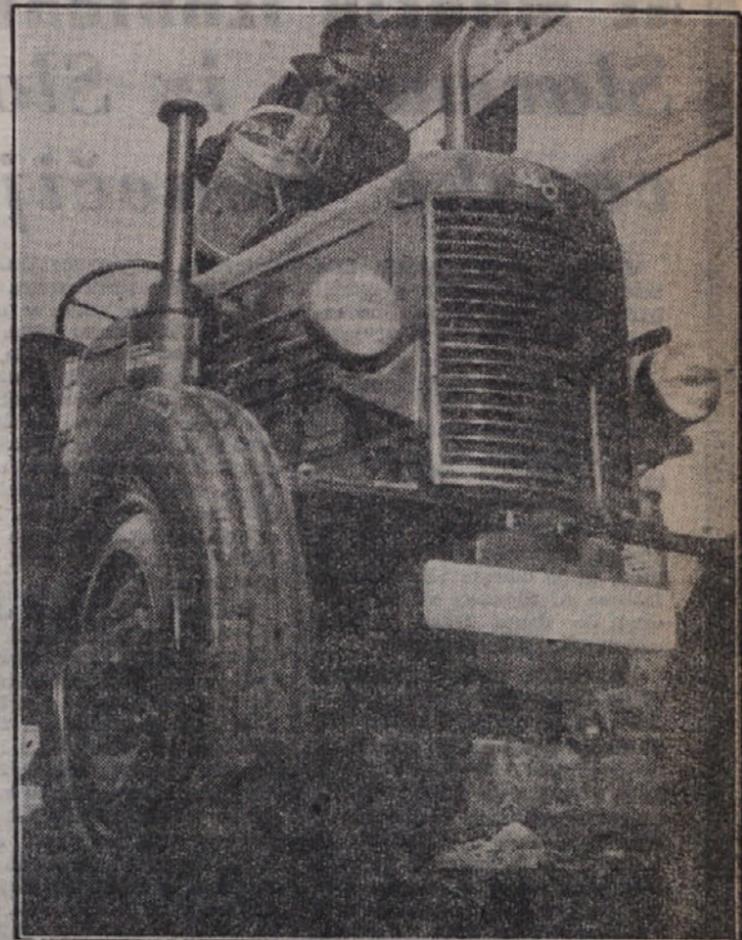
Svečani sestanek glavnega stana ob 31-letnici Sovjetske armade

18. februarja je bil v Centralnem domu Rdeče armade svečani sestanek članov generalnega štaba in komande suhozemnih sil posvečen 31-letnici Sovjetske armade. Svečanosti so prisostvovali: maršal Konjev, general polkovnik Malinjin, Jadov, Sandalov in Grišin generalni polkovnik inženirskih sil Galicki ter general in oficirji, ki so se borili v veliki domovinski vojni. Ob tej priliki je general-lajtnant Galajev imel govor, v katerem je med drugim izjavil: «Anglo-ameriški imperialisti so vznemirjeni zaradi popularnosti sovjetskih oboroženih sil in povečanja avtoritete naše vojske pri vseh narodih sveta. Zaradi tega hočejo zakriti prave vzroke zgodovinske zmage Sovjetske zveze v veliki domovinski vojni.

Tekmovanje za dovršitev enoletnega plana

ROMUNIJA

Državni enoletni plan Romunije posveča posebno pozornost razvoju cestnega prometa. Letos bodo asfaltirali 330 km cest, nad 600 km cest bodo popravili, 600 km pa modernizirali. Zgradili bodo tudi mostove in zavarovali bregove rek, da ne bodo poplavljalje polj. Zato predvidevajo veliko tekmovanje delovnih kolektivov, da bo ta načrt lahko v celoti izvršen. Delovno tekmovanje se že razvija, zlasti med rudarji. Nad 3.000 rudarjev največjega delovnega bazena Vafes Ziului tekmuje za prekoračenje dnevnih proizvodnih nalog. Tekmujejo tudi v državnih tovarnah težke industrije v Hunedoari, kjer

Poljska je podpisala s Českoslovaško pogodbo za dobavo 2.700 traktorjev v letošnjem letu in 8.000 traktorjev v prihodnjem. Prav tako bo dobavila CSR vse potrebne

rezervne dele in dala na razpolago tehnično osebje pri njih montiranju. Na Poljskem imajo sedaj v obratu že 1.800 traktorjev češkoslovaškega izvora. Do konca 1951 jih bo pa obratovalo najmanj 12.500.

USPEŠNA IZPOLNITEV gospodarskega načrta

SEVERNA KOREJA

Zasedanje velike ljudske skupščine Koreje je končano. Predsednik vlade Kim Ir Sen je izjavil na tem zasedanju, da je uspešna izpolnitev gospodarskega načrta za leto 1948 rezultat naporov in dela korejskega ljudstva. Izvršitev plana je uvrstila demokracijo v republiko in ustvarila solidno materialno bazo ter dvignilo življenjski standard.

Kim Ir Sen je potem izjavil, da je bila po agrarni reformi povečana celotna poljedelska proizvodnja, tako da ima Koreja danes dovolj živeža, medtem ko ga je prej primanjkovalo. Dejal je tudi, da je ZSSR nudila veliko pomoč Severni Koreji.

Nadalje je izjavil, da je država odobrila za nadaljnji dvoletni načrt razvoja gospodarstva 1.600.000.000 jenov.

***

Na seji Varnostnega sveta je anglo-ameriški blok zavrnil prošnjo LR Koreje za sprejem v OZN.

Zastopnik ZSSR Malik je ob tej priliki izjavil, da je angloameriški blok prizadejal novo krivico enemu

najstarejših azijskih narodov, ki ga je sovjetska armada osvobodila 40-letnega kolonialnega suzejstva in ki ima vse pogoje za sprejem v OZN.

V Pekingu so cene živežu znatno padle. Kakon poročajo, je to povzročila valutna reforma, ki so jo izvršile ljudske oblasti ter dovolj velikih količin živeža na trg iz zaledja. Spekulant, ki so skrivali žito, ga sedaj v strahu, da bodo cene še bolj padle, nosijo na trg in s tem doprinesejo proti svoji volji še k nadaljnjemu padcu cen.

***

Trgovina ZDA z ZSSR in državami ljudske demokracije

Po podatkih trgovinskega ministrstva ZDA je uvoz mangana in kroma iz ZSSR narasel od 1.400.000 dolarjev v novembru na 2.800.000 dolarjev v decembru preteklega leta. Skupni izvoz iz Sovjetske zveze pa je v decembru rahlo padel v primeru z novembrom.

Izvoz ZDA v Sovjetsko zvezo je v istem razdobju narasel od 50.000 dolarjev v novembru na 500.000 dolarjev v decembru. Uvoz ZDA iz Sovjetske zveze in vzhodnoevropskih dežel je znašal v tem razdobju 12.700.000 dolarjev, izvoz pa 13 mil. 800.000 dolarjev. Na Poljsko so izvozili blaga v vrednosti 6.400.000 dolarjev, Finsko 3.000.000 dolarjev, Jugoslavijo 1.300.000 dolarjev in Českoslovaško 1.100.000 dolarjev.

ČESKOSLOVAŠKA

V toku dvoletnega gospodarskega plana na Českoslovaškem so postavili veliko novih strojno-tractorskih postaj. Po službenih statističnih podatkih imajo sedaj na Českoslovaškem 22.000 traktorjev proti 360, kolikor so jih imeli leta 1930. Dvoletni gospodarski načrt je ustvarjen pri traktorjih z 98,1 odst., pri kosilnih strojih 134,6 odst., pri navadnih žetvenih strojih 151,4 odst. in pri strojih za molžo krav 98,1 odst.

Petletni načrt predvideva popolno mehanizacijo češkoslovaškega poljedelstva.

V tovarnah ZSSR kažejo tabele dosežene norme delavcev

URADNE POTVORBE NE MOREJO IZBRISATI Slovencev iz Slo- venske Benečije

V zadnji številki našega lista, smo v daljšem članku prikazali borbo za slovensko narodno zavest v Slovenski Benečiji pred priključitvijo Benečije k Italiji, za časa Italije in fašizma ter po drugi svetovni vojni. Raznarodovalna politika italijanskih oblast se je s posebnim besom vrgla ravno na Slovensko Benečijo, hotel iz etnografskega zemljevida izbrisati slovenski živelj v tej pokrajini. Kljub raznarodovalni politiki, ki je dosegla višek v dobi fašizma so Slovenci v Benečiji ostali do danes trden zapadni mejnik slovenskega naroda.

Najstarejše podatke ljudskega štetja iz Beneške Slovenije imamo iz dobe, ko je bila Beneška Slovenija pod beneško republiko, to je od leta 1419 do 1797. Prvo štetje, izvršeno po naročilu čedadskega proveditorja (namestnika), nam daje naslednje številke: 72 naselov s 33 vasi v goratem delu in 6 vasi v ravnini; 2569 prebivalcev v slovenskih krajih in neslovenskih pa 6985. Poznejša štetja, razen ono iz leta 1766, niso preveč zanesljiva. Leta 1766 je beneška republika izvršila prvo uradno ljudsko štetje za vse svoje dežele. Razdelili so okraje na župnije in šteli vsako župnijo zase. To ljudsko štetje nam daje naslednje številke: čedadski okraj 25.995 prebivalcev, šempetrski okraj 9645, tarčentski okraj 13.044, huminski okraj 14.638, skupno 63.322 prebivalcev.

Od tega števila smemo šteti v celoti za slovensko prebivalstvo le podatke šempetrskega okraja, od čedadskega okraja le dobro tretjino, od tarčentskega dobro polovico in od huminskega le četrtino prebivalcev. Z Rezijani vred, katerih je nekaj manj kot 3000, bi bilo torej slovenskih prebivalcev nekaj več kot 30.000.

V dobi od 1806 do 1814. leta je bila Beneška Slovenija pod Napoleonovo vladododeljena pasajerskemu departamentu i, razdeljena na kantone. Kraj Cedad, Šempeter in Fojda so tvorili nadškofski okraj. Ljudsko štetje iz leta 1810 navaja za te kraje naslednje številke: Cedad 21.951, Šempeter 13.044, Fojda 8663. Ljudsko štetje iz leta 1839 pa navaja naslednje številke: čedadski okraj z mestom 23.652, Šempeter 13.497, Fojda 13.867. Ljudsko štetje iz leta 1881, navaja naslednje številke: čedadski okraj 38.637, šempetrski 14.239, tarčentski 27.678 in končno navaja štetje iz leta 1901: čedadski okraj 44.745, šempetrski okraj 15.699 in tarčentski okraj 33.653 prebivalcev. Kakor smo že prej omenili je v vseh okrajih razen v šempetrskem večina prebivalstva italijanskega, zato posnemamo v sledečem podatke samo šempetrskega okraja iz vseh štetij. Leta 1766 - 9645 prebivalcev; leta 1810 - 13.044 prebivalcev; leta 1839 - 13.497; leta 1881 - 14.239 in leta 1901 - 15.699 prebivalcev. Od prvega štetja do drugega v razdobju 44 let se je zvišalo prebivalstvo za 26 odst., v zadnjih dvajsetih letih pa za 9,3 odst. Da ni večjega porasta prebivalstva je pripisovati dejstvu, da so se v zadnjem času Slovenci zelo močno izseljevali. Na splošno pa se slovensko prebivalstvo hitreje množi kot Furlansko in je tudi bolj vztrajno. Ko smo že omenili izseljevanje, se ustavimo tudi pri tem vprašanju.

Videmska pokrajina je imela med vsemi italijanskimi pokrajinami največ izseljencev in sicer največ v svojem goratem delu, t. j. v Beneški Sloveniji. V običaju je v glavnem začasno izseljevanje, to je pomanjkanje bolj za obstanke, proli koncu pa je prišlo že tako rekoč v navado, četudi ni bilo za to nujne potrebe. Resnica je bila pač ta, da so v tujini ljudje na lažji način in hitreje prisluzili denar kot doma. To velja predvsem za dobo še pred prvo svetovno vojno. Domaća zemlja sicer ni ravno nerodovita, vendar nje obdelovanje zahteva velikega truda, kar so zemljišča razkropljena po strmih pobočjih, kamor ni moči s prevoznimi sredstvi.

V nekem članku lista «La Patria del Friuli», ki je izhajal v Vidmu leta 1909, so naslednji podatki: v letu 1907 je bilo izseljencev iz čedadskega okraja 3690 ali 7 odst., iz šempetrskega 2026 ali 11,8 odst., iz tarčentskega 7056 ali 18,4 odst., iz huminskega 6150 ali 19,35 odst. Ti podatki so vzeti po številu izdanih potnih listov.

Mnogi teh izseljencev se niso nikoli več vrnili domov in se porazgubili v tujini na škodo slovenskega življa v celoti. Mnogi pa, ki so se vračali, so prinesli v svojo ožjo domovino blagodnje posledice stikov z drugimi slovenskimi rodovi, predvsem z Slovenci, Srbi in Hrvati. Ti so v Benečanih utrjevali zavest, da pripadajo veliki slovenski skupnosti in v njih so utrjevali narodnostno zavest. Bolj kot vsi taki stiki v preteklosti pa so narodnostno zavest dvignili skupni napori Benečanov z ostalimi primorskimi Slovenci v narodno-osvobodilni borbi.

Mnogi teh izseljencev se niso nikoli več vrnili domov in se porazgubili v tujini na škodo slovenskega življa v celoti. Mnogi pa, ki so se vračali, so prinesli v svojo ožjo domovino blagodnje posledice stikov z drugimi slovenskimi rodovi, predvsem z Slovenci, Srbi in Hrvati. Ti so v Benečanih utrjevali zavest, da pripadajo veliki slovenski skupnosti in v njih so utrjevali narodnostno zavest. Bolj kot vsi taki stiki v preteklosti pa so narodnostno zavest dvignili skupni napori Benečanov z ostalimi primorskimi Slovenci v narodno-osvobodilni borbi.

23. februar 1918

Rojsni dan Rdeče armade
(Poraz Nemcev pri Pskovu)

RDEČA ARMADA ARMADA MIRU

23. februarja pred 31. leti se je rodila Rdeča armada. Nastala je v najtežjih dneh borbe, ko so semski imperialisti po razsulu stave caristične vojske kovali proti edanjemu Petrogradu. Njih cilj je bil strmoglaviti sovjetsko oblast in zaslužiti vso Rusijo. Tedaj sta partija in sovjetska vlada z geslom: socialistična domovina je v nevarnosti pozvala sovjetsko delovno ljudstvo, naj se združi v borbi proti okupatorju.

Rdeča armada je nastala v obrambi pridobitev Oktobrske revolucije, kar ji je že od vsega početka dalo pečat armade miru. Štepla se je v nešteti bojih proti intervencionistom in domačim buržoaznim, dokler jih ni popolnoma strla. Sovjetsko ljudstvo je z ogromnimi napori gradilo socialistično hkrati pa posvečalo vso pažnjo in skrb Rdeči armadi.

Ko je Hitlerjev fašistični vojni stroj navall na Sovjetsko zvezo, ki bi jo v nekaj mesecih popolnoma strl, je slavna Rdeča armada najprej ustavila Hitlerjev pohod, mu zadajala smrtno udarce, nato pa ga poglala v njegovo izhodišče inžila v osrčju same Nemčije.

Rdeča vojska je dala v pretekli svetovni vojni največje žrtve in prispevala največji delež pr zmagaj nad fašizmom; zato si je po vsem svetu pridobila ogromen ugled. Ta ugled skujajo novi Hitlerjevji učenci s svojimi obrekovanjem uničiti, čla vsi njihovi napori so brejšpešni.

Rdeča armada — armada delavcev in kmetov — stoji budno na straži brani mir, svobodo in neodvisnost sovjetskega ljudstva, narodov ljudskih demokracij in vsega naprednega človeštva. Že sam obstoj Rdeče armade nam je porok, da bodo spodletle vse vojno hujkaške nakane imperialistov.

Bil je tak fant, da bi gore premikal

OB ŠESTI OBLETNICI SMRTI NARODNEGA HEROJA

JANKA PREMRLA - VOJKA

V solzah navdušenja, tovariš, glavo skloni, pred silnimi mrličmi se pokloni, pred silnimi, pred padlimi titani, ki v njih bilo je, kar se v nas budi, ko v smrt so za življenje šli, preverjeni, da ni nazaj poti. (Kajuh.)

V noči od 21. na 22. februarja 1943 je v Brinovem griču, v gostem smrečju črnovrških gozdov umrl največji sin Primorske zemlje iz narodno-osvobodilne borbe — narodni heroj, Janko Premrl — Vojko. Podlegel je težki rani, ki jo je dobil pri svoji zadnji junaški akciji v Idrijski Beli, ko je s trindvajsetimi tovariši pripravil zasado fašističnemu okupatorju, da mu še enkrat dokaže, da... «Tu biva narod še krepak, tu biva narod poštenjak, ki svet ga še okuži ni in čas ga pomelkuži ni, da ni več mesta zanj na naših primorskih tleh. Bil je ranjen v trehuh ko je s tovariši menjajva prostor zasede, da bi okoli sovražnikone kolone sklenil obroč.

Prav je, da poživimo spomni na tisti dan, ko je prenehalo biti veliko in junaško srce heroja Vojka. Malo, skoro premalo se poznamo njegova velika dejanja, ki so vsa prepletena z odporom in borbo vsega primorskega ljudstva. V živem srečanju s tovariši, ki so mu bili v tistih dnevih blizu, ki so obdružovali njegove junaške podvige, sem doznal marsikaj, kar še ni znano našim ljudjem. Ker danes nadaljujemo z borbo in iz dneva v dan izpolnjujemo njegovo oporo: «Prebimo obroč!» je prav, če napisemo nekaj spominov iz zadnjih dni tistega tovariša, ki je vse primorsko ljudstvo povedel v oborožen upor proti okupatorju.

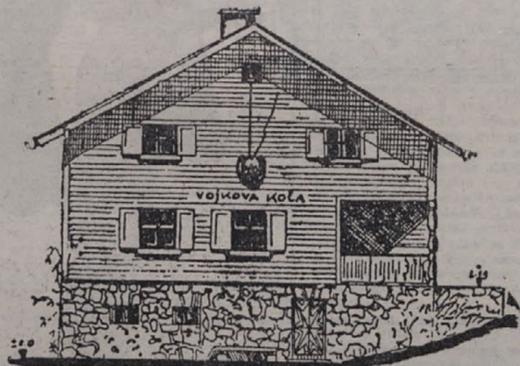
Njegova junaška delo so že takrat odjeknila v globino občutja vsega ljudstva. Ime Vojko je šlo iz kraja v kraj, od vasi do vasi, od ust do ust. Bilo je glasnik upora in geslo borbe. Ze takrat ga je pri-

cela ovijati skoraj praviljična slava. Bil je povsod navzoč, kjer je bilo ljudstvu najtežje prenašati okupatorjev jarem. Pojavil se je iznenada in vzbujal med fašisti strah in grozo. Ljudstvu je dvigal moralo, ga bodril in iz dneva v dan bolj so fašisti občutili uporno moč tistega majhnega narodčiča, ki so ga proglašali pred svetom za barbarškega. Vabljalo je pred njimi skoci Vojkove podvige nelzpropno delstvo: Niste od tu doma! Tu živi narod, ki ste ga hoteli uničiti in iz-

Blegošu, na Krnu, pod Triglavom, pod Snejnikom. Kmalu nato so pričele regljati tudi partizanske strojnice, ki so bile plen Vojkovih junaških borecev.

Ce so tisti, ki v knjige pišejo o junakah kot so kraljevič Marko in kralj Matjaž, ali naši o Petru Klepu in Krpanu, hoteli skozi očala pravilice povedati narodu, kje in v čem je njegova rešitev iz suženstva, je ljudstvo v tej najpoveljstvi dobi svoje zgodovine samo pisalo to zgodovino z junaštvi, ki ne

stali pa so se vrgli v zaklone in pričeli z odporom. Strojninar predhodnice je jakoj poizkušal namestiti orožje, da bi vžgal po partizanih. Vojko mu je to temeljito preprečil s tem, da je vrgel na strojnično ročno bombo, ki je odnesla stojala, fašista pa težko ranila. Takoj nato je Vojko skupno s 5 tovariši izvedel Jurša na cesto, kjer so zaplenili strojnico, 2 puški, 1 beletko in 4 ročne bombe.

Na Nanosu, kjer se je Vojko v narodno osvobodilni vojni najvec zadrževal, bodo postavili kočo heroju v spomin.

brisati z zemlje in terja danja z orožjem v rokah svobodo, terja odgovor za vse, kar ste mu hudega prizadejali. Obračun bo krvav, ker je bilo vse delo, ki ste ga 25 let vrali — veliko in krvavo zatiranje!

Zaupajte, tovariši, verujte! V jeseni tej ni hrepenenje kalna voda. Kot divji, hrvačojci konj, prihaja k nam — svoboda! (Kajuh.)

Kadar se spominjam heroja Vojka — in to je zelo pogosto — mi poleg njegove podobe vstaja v spominu tudi podoba pesnika Kajuha. Ne morem si predstavljati Vojka brez Kajuha in ne Kajuha brez Vojka. Prav tako si ne morem predstavljati borbe primorskega ljudstva brez Vojka in Kajuha. Oba sta bila simbol upora ne samo z besedo, ampak tudi v dejanju. Vojko je bil tisti, ki je sejal v srca vseh borecev, aktivistov, starih mame in tudi pionirjev rodovitno seme upora: «Prebimo obroč!» Kajuh je bil tisti, ki je s pesmijo resniličnega junaštva povedal: «Samo milijon nas je, ki ga življenje kroto vlči. In vendar ga nikoli ne ustajla. In ser: «Postaj je tak fant, da bi gore premikal. Nikdar se ni klicu svobode izmikala».

Ob srečanju v Vojkovo govorjone besedo, ali Kajuhovo tiskano junaško poezijo, je vse ljudstvo spoznavalo, da je njegova svoboda odvisna le od borbe. Ni bilo kraja in ne vasi na Primorskem, ki ne bi bil dal borecv in aktivistov na Vojkov poziv za oborožen upor. Prav tako kot Vojkova, je vplivala Kajuhova beseda:

«Edino hlapeci cvilijo ponižno — kakor psi in lajajo, da nas je malo, da bi v upor vse pobralo».

Dolje 4 ure so čakali v snegu in jih je že prav pošteno zeblo, ko so šele opazili sovražnikovo predhodnico. Vojko je ukazal: «Ce bo ste videli, da imajo strojnico, tedaj kar užgite po njih, drugače pa ne. Ko je izvidnica prišla v neposredno bližino, so nanjo odprli ogenj, ker lepe nove «Bredes; ki jo je nosil eden izmed fašistov niso hoteli pustiti. Za hip je nastala med fašisti velika zmeda, trije so se valjali težko ranjeni na tleh, o-

najdne primere. Padali so najbolj, šli gorelo so vasi, toda Primorsko ljudstvo je šlo naprej.

Kako je ljudstvo zaupalo Vojku, ki ga je povedel v borbo in za borbo navduševal, dokazujejo številni primeri ob fašističnih vdorih. Ko so se ti v kolonah po pet do deset tisoč valili proti mirnim vsem, so ljudje spraševali: «Kje je Vojko? Odgovor je bil: «V zasedi».

«Ce je Vojko v zasedi, tedaj je dobro», so govorili. Tako so zaupali v moč Vojka in njegovih borecv.

Ime Vojko je danes vzor vsem, ki so ga poznali. Postalo je simbol vsega primorskega ljudstva, simbol narodne vstaje, rešitve izpod fašističnega jarma in kažipot pri delu za svetlo in boljše bodočnost, in je že uresničilo te davne težnje in želje primorskega ljudstva, da je zopet postalo del slovenske zemlje v svobodni in združeni Ljudski republiki Jugoslaviji.

«Nemirna narava, kot je bil Vojko, ni mogel prestatjati na miru. Ves čas je zahteval čaja in sem moral iskati vse mogoče izgovore; da so ga ravno kar prinesli in da ga bom takoj skuhal. Držal sem se točno zdravnikovih navodil, ker sem se zmeraj upal, kot tudi vsi moji tovariši, da bo Vojko ozdravel. V vseh šestih dnevih boleznij je govoril zelo malo, samo kar je bilo nujno potrebno. Nekajkrat se mi je prav lepo zahvaljeval za mojo skrb in pristavil: «Nikoli! Ti ne bom tega pozabil, Lados, Slutil pa je, da se mu bliža smrt, ko je neki dan delal tovarišem, ki so bili zbrani okoli postelje: «Jaz bom ozdravel takrat, ko bom umrl». In res je dva dni potem v noči, od 21. na 22. februarja ob pol drugi uri umrl popolnoma mirno, brez bolečin, kot bi zaspal.

Dva tovariša domačina sta takoj zjutraj poiskala smoten, skrit prostor, med temnim zelenjem smrečja in pripravila grob za Vojka. Pri pogrebu se nobeđen izmed tovarišev ni mogel vzdržati solz. Seveda se spoznal kaj so zgubili z Vojkom.

Tovariši Kajtimir, ki je bil takrat komandant južno primorskega odreda, je po pogrebu zbral tovariše in jih nagovoril:

«Tovariši, upravičeno smo žalostni in nič čudnega, če nam silijo v oči solze plemenite tovariške ljubezni do Vojka. Veliko smo zgubili z njim. Zavedajta pa se moramo, da smo mi ostali in da smo ostali zato, da bomo borbo nadaljevali tam, kjer jo je Vojko pustil in jo zmagovito dokončali. To smo dolžni Vojku, to smo dolžni našemu primorskemu ljudstvu. To bomo tudi storili, v to se zaklinjamo in to prisegavamo».

Tov. Lado se je takoj odpravil do neke tovarišice, ki je na vse zgodaj zjutraj odšla v Idrijo po zdravnika. Ko je zdravnik zvedel za rano se je zresnil in naročil najstrožji post: lahko pa dajo ranjencu prekuhana vodo ali kamiličnih čaj po kapljicah. Naročil je še popoln mir in strogo nečignost.

Prvi večer je stregel Vojku tov. Juka, doma iz iste vasi, kot Vojko sam. Vojko se je počutil slabega, toda bil je drugače miren, le malo neroven. Naslednje večere ga je čuval tov. Benčina Franc-Lado iz Idrijskega Loga. Ta je pripovedoval o poslednjih dnevih Vojka sledeče:

«Nemirna narava, kot je bil Vojko, ni mogel prestatjati na miru. Ves čas je zahteval čaja in sem moral iskati vse mogoče izgovore; da so ga ravno kar prinesli in da ga bom takoj skuhal. Držal sem se točno zdravnikovih navodil, ker sem se zmeraj upal, kot tudi vsi moji tovariši, da bo Vojko ozdravel. V vseh šestih dnevih boleznij je govoril zelo malo, samo kar je bilo nujno potrebno. Nekajkrat se mi je prav lepo zahvaljeval za mojo skrb in pristavil: «Nikoli! Ti ne bom tega pozabil, Lados, Slutil pa je, da se mu bliža smrt, ko je neki dan delal tovarišem, ki so bili zbrani okoli postelje: «Jaz bom ozdravel takrat, ko bom umrl». In res je dva dni potem v noči, od 21. na 22. februarja ob pol drugi uri umrl popolnoma mirno, brez bolečin, kot bi zaspal.

Dva tovariša domačina sta takoj zjutraj poiskala smoten, skrit prostor, med temnim zelenjem smrečja in pripravila grob za Vojka. Pri pogrebu se nobeđen izmed tovarišev ni mogel vzdržati solz. Seveda se spoznal kaj so zgubili z Vojkom.

Tovariši Kajtimir, ki je bil takrat komandant južno primorskega odreda, je po pogrebu zbral tovariše in jih nagovoril:

«Tovariši, upravičeno smo žalostni in nič čudnega, če nam silijo v oči solze plemenite tovariške ljubezni do Vojka. Veliko smo zgubili z njim. Zavedajta pa se moramo, da smo mi ostali in da smo ostali zato, da bomo borbo nadaljevali tam, kjer jo je Vojko pustil in jo zmagovito dokončali. To smo dolžni Vojku, to smo dolžni našemu primorskemu ljudstvu. To bomo tudi storili, v to se zaklinjamo in to prisegavamo».

SLIKAJTE iz ljudstva za ljudstvo

Zelo sem se razjezil zadnjo soboto, ko sem nameraval še drugič obiskati razstavo naših slovenskih slikarjev in nisem našel časa. Klical me je tisen. Morda je bilo se bolj prav, da me je zadelo med naše ljudstvo, ki tudi nekaj ve in zna.

Ne vem, kako bi dejal. Mogoče, in ne samo mogoče, bo držalo, kar so meni povedali ljudje na Korfinah-Vrščici in drugje po Istri, ko sem jih po dolgi odstotnosti obiskal.

«No, tovariš, lepo od tebe, da prides med nas tako upogostomas». Kako boš mogel pisati o našem delu, življenju, potrebah, uspehih in naporih, če se bomo v vsakih dvajsetih mesecih enkrat videli?!

Zdi se mi, da so mi dobro povedali in ser. jim ze to njihovo kritiko - zelo hvalečen.

Prav tako je z vami, tovariši umetniki. Prepovedano nas obiskujete s svojimi razstavami pa tudi osebo da bi pobliže spoznali delo drug drugega, da bi občutili obojestranske težave, uspehe, napredek, da bi občutili in razumeli veliko življenje in velika dela, ki jih ustvarjamo.

Povedati mori, i, ča sem zelo težko čakal te vaše druge razstave, tovariši umetniki. In ne samo jaz! Zetel sem, vroče želi, znova se srečati z vašimi barvami.

V meni je telo: kaj bodo novega povedale, umetniškega, tepega, našega. Bo li v njih kaj zga današnja robo?». In sem šel na vašo razstavo. Ne sam. Prav ko sem hotel prestopiti prag zastavnega

V notes sem si napisal ko smo pregledali še drugi dve njegovi sliki: Umetnik Grom nam bo prav gotovo še kaj več povedal na kakih prihodnjih razstavi.

Takoj naprej ima umetnik Saksida tri slike: Gradnja, Kavarna ob morju in Portret. Nisem vedel, kaj naj napišem o «Gradnji». Prišel mi je na pomoč tovariš Hinko, in dejal, Tema je dobro izbrana, toda osebe ne odgovarjajo. Ko vidim šrom naše Jugoslavije in Istre s kakšnim navdušenjem obnavljajo danes naši ljudje, me zelo motijo te sklonjene postave. Niso takj naši ljudje. Ponosni in s pokonci dvignjenimi glavami gradijo skupne in zadržne domove.

To sem zapisal v zvezek in še dodal: Umetnik Saksida je s svojo umetniško roko utrgal morčad samo tisočinko od vsega velikega ustvarjanja naših ljudi. Vsilila se mi je primerjava s tistim slikarjem nekje na vzhodu, ki je pričaral na platno travo, roso, hvoščka in sonce in vsemu temu dal toliko življenja, da so slike vsi občudovali in jo imenovali veliko umetnino. Prav tako bo napravil tudi umetnik Saksida, ko bo podobnim temam dal več odločnega, pogumnega, vselega življenja.

Cesar Jože razstavlja tri možno barune in učinkovite slike: Sivljice, Portret in Portič. Vidi se, da ga močne in žive barve zelo poslušno ubogajo. Če bi s to njegovo odlično in močno barvo posegel v živo doseganje in snovanje našega ljudstva, bi ga prav

Ob zaključku razstave slovenskih slikarjev Tržaškega ozemlja v Kopru

sko, kraško in — naše. Vsa je maš zaverovana v ličkanje koruze, prava je zadovoljna nad pridelkom.

BIRSA: POKRAJINA V ISTRI

Zdi se da med delom misli na ves tisti pot, na usto tisto zemljo, ki jo je s potom močila in z motiko prekopala, preden je koruza dozorela. In se ji razpredajo misli še dalje kako bo iz tega zrnja dobila moko in nato kuhala polento v kotličku, ki visi izpod stropa na črni verigi. Največje veselje in notranje zadoščanje pa bo zanj tokrat, ko bo dišeča polenta na mizi, okoli nje pa tiste žive in sijocje očke njenih otrok, ki s spoštovanjem opazujejo njo — mater, ki jim zna kaj takega priskrbeti. In še bo oče — mož — prinesel zraven majolko vinca — tistega ki pobarva tudi še stara lica in bosta težko št. Se na stara leta pomlad, ker naš človek nikoli ni star!

Kar tam poleg je Spacal dal še Pokrajino in Plazje. Vse tri so življenjski utrinki ozeti iz naše zemlje, ki jih je tovariš umetnik Spacal prikazal na samo njemu lasten umetniški način.

Prav gotovo mi tovariš Spacal ne bo zameril, če dodam še nekaj. Tovariš umetnik Spacal se je žolal v tujini, zato pa je še ne-

(Nadaljevanje na 12. strani)

STALNA TOPLOTA branik našega zdravja

Nestete drobne stvari so v našem vsakdanjem življenju, ki se jih niti ne zavedamo, ne vprašamo se, zakaj je to prav tako in ne drugače. Podzavestno jih sprejemamo kot dejstvo in neopazno gredo mimo nas, da bi jih morali globlje poznati, ker so za nas koristne. Poglejmo samo telesno toploto, ta važen branik v človeškem telesu.

Človek ima stalno telesno toploto. Vsaka najmanjša sprememba v telesu že povzroči njeno nihanje, bodisi navzdol ali navzgor. Zato je lahko stopnja telesne toplote merilo za naše zdravje. Kot je fizičar pravilne tehnice vedno na sredi, če je tehnika v ravnotežju, enako je telesna toplota vedno na določeni stopnji, če je v telesu ravnotežje, oziroma če je telo zdravo. Važno je spoznati boleznitako, ker se ji tedaj veliko lažje postavimo po robu in jo lahko že v kali zatremo. To spoznamo s tem, da merimo telesno toploto, kar stori- mo z zdravniškim ali maksimalnim termometrom.

Človek, ki je bolan, že sam čuti, da toplota njegovega telesa ni taka kot navadno zdaj ga spreletava mrz, zdaj zopet vročina. Občutek vročine in mrzota pa povzročijo lahko tudi živci. Niti izvežban strokovnjak pa ne more v vsakem primeru samo na pogled ali z dotikom ugotoviti povišanje toplote, posebno če ta ni izredno visoka. Telesno toploto moremo zanesljivo do- gnati edino s toplomerom.

Toplomer je v rabi kot dober pripomoček zdravniku in laiku že od starih časov. Nekak toplomer je poznal že Galenus, ki je živel v starem veku. Več kot tri sto let pa je že od rojstva prvega termometra, ki se do današnjih dni ni bistveno izpremenil.

Toplomer, s katerim ugotavlja- mo telesno toploto, se razlikuje od drugih; imenujemo ga maksimalni termometer, to pa zato, ker živo srebro obstane, ko doseže najvišjo točko in ne pade samo po sebi nazaj, ampak ga moramo stresiti, če hočemo to doseči. Na ta način mo- remo zvedeti za najvišjo toploto. Ta termometer obsega le stopinje od + 35 st. C do 43 st. C, od katerih ima vsaka stopinja deset ena- kih delov.

Toploto lahko merimo pod pazduho, kar je najobičajnejše, v ustih ali pa v danki, posebno pri otrocih, ker pri njih drugačno merje- nje ne bi bilo zanesljivo. Vendar je treba paziti, da leže otroci na strani in, da je ves čas odrasla o- seba poleg, ki pazi, da se otrok ne obrača in toplomera ne zalomi, kar bi utegnilo imeti nevarne po- sledice. Če merimo toploto v teh treh različnih krajih, ne dobimo istega števila stopinj, kajti toplota na teh krajih je različna. Pod pazduho ima normalen človek od 36 st. C do 37 st. C, v ustih je toplina za 0,2 st. C manjša, v danki pa za 0,2 st. C višja.

Človekova toplota je sicer stal- na, vendar v različnih dnevni- hih različna. Najnižjo toploto ima človek v ranih jutranjih urah, za- to v tem času najprej čutimo mrz, če smo v postelji pokriti s premalo odeje, če smo na potovanju itd. Vzrok je v tem, da je čas presnav- ljanja — od česar je odvisna naša toplota — na najnižji točki; srce bije v tem času redkeje in tudi di- hamo počasneje. Potem telesna toplota raste in doseže po obedu prvi višek, ki je večkrat za 0,3 st. C višji kot povprečna dnevna toplota. Vzrok tega je prebavljanje in presnavljanje, ki je najmočnejše kakoli dve uri po obedu. Ta višek dnevne toplote pa je v veliki meri odvisen od živčevja, čim razbur- ljivejšje je, tem višje stopi živo srebro v toplomeru, če merimo temperaturo po obedu.

Pomnilo je treba da ima žen- ška v času menstruacije tudi za ne- kaj desetink višjo telesno toploto kar moramo upoštevati pri merje- nju telesne toplote.

Toplomer pa ni tako važen za merjenje normalne toplote, važnej- ši je pri bolniški postelji.

Če merimo bolnikovo toploto vsak dan dvakrat ali večkrat in če si točke nanesimo na papir in seštejemo dobimo bolezensko tem- peraturno krivuljo.

Oblika te krivulje je za neka- tere bolezni značilna, oziroma ista bolezen povzroči pri različnih bolnikih enake spremembe, ki se tudi na zunanjo izražajo in si- cer tako, da v enaki meri poviša- jo telesno toploto. Vzemimo za pri- mer trebušn. tifus: bolnik, ki je zbolel na tej nevarni bolezni, ima dan za dnevno večjo vročino, toplomer kaže vsak dan v teku enega tedna za pol ali celo stopinjo viš- jo toploto, seveda moramo meriti vedno ob istem času — in v enem tednu doseže višek, ki traja navad- no en teden, nato pa zopet vroči- na dan za dnevno pada in če meri- mo toploto zjutraj in zvečer, vidi- mo, da ima bolnik jutranje toplote še nizke, da so pa večerne že ved- no visoke. Posebno je značilna tu- di toplotna krivulja za pljučnico in tudi za nekatere druge bolezni; seveda ne velja to v vsakem pri- meru, kajti dostikrat zamegli pravo sliko bolezni kaka sprememba v telesu, ki je še ne poznamo. Toplomer nam tudi pove, ali se bolezen boljša ali slabša in nekaj ur pred koncem nam naznani tudi žalosten izid bolezni.

Važno je, da si meri temperatu- ro človek, ki sumi, da boleha na jetrih. V prvih začetkih bolezni, seveda je to pri moderni diagno- stiki redko, niti najboljši zdravnik ne najde nič sumljivega za jetiko, zato je treba, da smo pazljivi pri merjenju temperature. Moramo si jo meriti vsaki dve uri, rezultate natančno zapisati in jih ob pre- gledu pokazati zdravniku. Ljudska govornica pravi, da je jetičen, kdor ima večerno toploto višjo kot ju- tranjo. To pa splošno ne drži! Tudi zdrav človek more imeti če se je utrudil ali če ga je pregrelo sonce zvečer kako desetinko višjo toploto. Enako je pri slabotnih ljudeh: malo razburjenje, kratek izprehod, neznamenit napori in že imajo povišano telesno tempe-

M O D A

raturu.

Zelo potrebno je, da merimo te- lesno toploto pri otrocih. Otrok ima pri vsaki bolezni ali pa pri vsaki prebavni motnji takoj zviša- no število stopinj, 40 st. C ali celo več. Na zunanjo se mu to ne pozna, otrok se morda še igra in večkrat bi brez toplomerovega svarilnega znamenja klicali zdravnika prepoz-

no. Ali pa se bolezen izkaže kot nalezljiva in je morda še čas, da obvarujemo ostale otroke pred obolenjem.

Vidimo torej, da nam maksimalni termometer dobro služi kot ozna- njevalec preteče nevarnosti: ob- varuje nas bolne bolezni in skravlja nam bolezensko dobo, za- to toplomer v vsak dom! B. T.

Koristno je, da veš, da...
se sveža jajca v slani vodi potope na dno, pokvarjena jajca pa se obdrže na vrhu.

***
Je koprivine cvetje, kuhano na vodi, odlično zdravilo zoper želodčno kis- lino.

GORČICA

Seveda da bi jo samo jedel ni, to- da v družbi s svinjskim mesom, po- sebno pa s klobasami je nekaj prav dobrega; zlasti k hrenovkam se iz- redno prileže.

Ze od davnih časov poznajo ljud- je gorčico; kakšna je včasih bila, se prav točno ne ve, gotovo pa je, da so jo jedli k mesu in da so po njej pili, kot mi... Meso je težje pre- bavljliva hrana, zato tudi bolj teč- na ker ostane dalje časa v želodcu; da se meso v želodcu razkroji v svoje sestavne dele, mora želodec izločiti mnogo želodčnega soka. Gorčica pa je tista, ki draži želo- dec, da izloča čim več soka, ko pre- dela meso. Zato pa tako tekme z mesom posebno s svinjskim, ki je najtežje prebavljivo.

Gorčico delajo iz semena rastline gorčice. Taka je približno kot re- pa, vsaj po cvetih, listih in seme- nih ji je sestra. Ta semena so zelo drobna. Se evangeliji ne morejo mimo gorčice in nas uče o gorčič- nem semenu, ki je med najmanjši- mi semeni. Ta rumenkasta semena zmeljajo in pomešajo s primerno količino kisa, vinskega ali pa umet- nega, in okusna gorčica je gotova. Nekateri, ki se štejejo, da imajo prav posebno odličen okus in vedo, kako se želodcu streže, dodajajo tej zmesi še raznih dražičih dodatkov in dišav.

Rastlina raste ponekod divja, po- večini pa jo goje kot repico. Tudi olje dado ta semena. Včasih je bilo to olje zelo v modi, da so z njim ku- rili luči, ko že niso poznali elek- trike in petroleja. Tudi v zdravil- stvu je imela rastlina veliko velja- vo; sicer jo še danes uporabljajo, pa vse manj kot včasih. Danda- nes, ko že vsak govori o vitaminih, vedo povedati, da ima rastlina v sebi mnogo antiskorbutnega ali C vitamina. Včasih so delali iz sem- ena obliže, posebno take proti rev- matizmu.

JED PRIJATELJ ALI SOVRAŽNIK

Mleko, polno snovi koristnih za rast in za samo mlečno prehrano, nam ne bi dalo dovolj moči za de- lo. Zato moramo poleg njega už- vati tudi močnate jedi in sadje; mleko pijmo v majhnih požirkih. Sir. Nekateri se zanj izredno nav- dušujejo, nekateri ga prezirajo. Je pa precej redilen in nekateri siri pomagajo pretvarjati beljakovine (meso, jajca). Sir in mleko sta so- vražnika tistih, ki trpe na čreves- nem obolenju in na pomanjkanju žolca. Skisano mleko, ki povzroča krče v želodcu, je lažje prebavljivo zato razredčimo mleko z mine- ralno vodo. Ostri siri, kakor parme- zan in gorgonzola niso priporočljivi za občutljive želodce in črevesje ter za bolne na jetrih.

Mleko koristi jetrom, ledvicam in dobro vpliva pri srčnih boleznih. Služi kot protistrup pri zastruplje- nju; nujno ga potrebuje novorojen- ček, ki ga mora popiti vsaj pol li- tra na dan.

Sveži siri so zelo priporočljivi za otroke; jogurt je odličen protistrup za črevesje; parmezan in gorgonzola dobro deneta tuberkuloznim in bolnim na sladkorni bolezni.

Jajca: Sveže je odlično in ga do- br) prebavljamo; prav tako ga lah- ko dobro prebavimo mehko kuhane- ga ocvrtega ali pomešanega s ka- ko tekočino. To pa zato, ker se pod temi pogoji beljakovinske sno- vi zelo lahko presnavljajo.

Ribe: Sveže lahko nadomeste meso, so bogate z jodom in imajo tudi vitamine, ki so koristni za rast in proti rahitisu.

Jajca in ribe so koristna hrana

na jetrih. Rib ne smejo jesti zlasti tisti, ki trpe na prolinu, na ledvicah in jetrih. Školjke povzro- čajo nekaterim ljudem kožne iz- puščaje.

***
v 1 uri približno prebavimo kuhan riž, zabeljen z maslom, v 1 1/2 uri kuhano mleko, jajca vmešana s slad- korjem, ocvrte možgane, v 2 urah ocvrta jetra, jagnjetino, testenine na juhi, dušeno meso, jajca, ocvrta na maslu. V 3 do 3 1/2 urah ovčje meso, klobase, trdo kuhana jajca in sla- šiče, v 4 - 4 1/2 urah pusto svinj- sko meso, konzervirane sardine, lo- sos, lokarde in tunc, dalje telečje, goveje in kokošje meso, od 5 - 5 1/2 pečeno raco, morske ribe, mastno svinjsko meso in slašičice iz maslene- ga testa.

Kožne maže proti višinskemu soncu

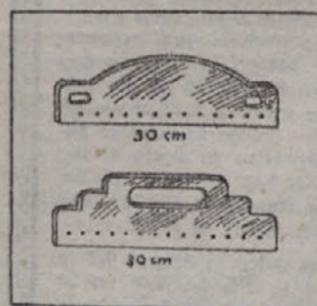
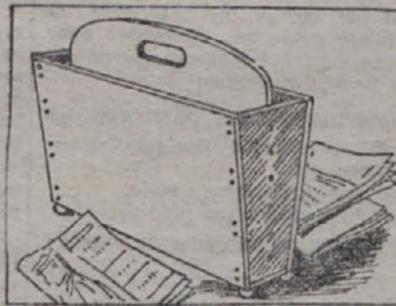
Marsikdo sanja o tem, kako se bo pri smučanju sončil, vendar je dobro, da pomisli na to, da je son- čenje v gorah, ki so pokrite s snegom in ledom večkrat nevarno. Ne da bi se zavedli, lahko tako o- gorimo v obraz, da se nam začne koža luščiti, da se nam na ustnicah pojavijo izpuščaji; tudi snežna sle- pota lahko nastopi. Posebno prve dni potem ko zapade sneg moramo biti previdni: gledati v sončni sneg, pomeni, gledati v sonce.

Vedno beremo priporočila za razne maže; zaščitijo nam kožo prav za prav vse maščobe in olja, zato je najbolje, da se odločimo za kako priznano mažo, pa tudi orehovo olje je uporabno (parafin in vazelin ne).

Naravne kožne maščobe si po- zimj v gorah ne odstranjujmo z umivanjem, pač pa si jo le olraj- mo. Gorski vodniki se ponava- di umivajo z mastnim mlekom. Če pa smo sredi snega in ledu izpostavljeni višinskemu soncu in nimamo s seboj slučajno nobene maže, tedaj si zagrnimo obraz s kako ruto, v katero vrežemo dve lučnjici za oči, medtem ko morajo nos in usta biti pokrita.

Oči si najbolje zavarujemo z očal- ki, ki imajo rumenkasto-zelena ste- kla. Če pa se nam očala razbijajo in nimamo zanje nadomestila, si jih napravimo sami in sicer iz lepen- ke, v katero vrežemo prav majhni luknjici.

STOJALO ZA ČASOPISE

Mnogo nepotrebnega iskanja si bomo prihranili, če se bomo tudi glede časopisov ravnali po pravilu, vsaki stvari svoj prostor! Vzeli bomo dve plošči iz vezanega lesa za prednji in zadnji del v velikosti 36x28 cm; srednja stena, ki mora biti 8 cm višja, meri 36x36 cm, dno 36x10 cm; ozka stranska dela pa spodaj 10 cm, 2 cm manj kot ob zgornjem robu, ki mora biti 12 cm širok.

Če je stojalo spodaj ožje, ni videti nerodno, v vmesno steno vrežemo odprtino, ki služi kot ročaj. Posamezne dele zlepi- mo in pritrdimo z majhnimi vijaki. Za podstavek vzamemo štiri lesene kroglice, ki jih dobimo pri strugarju.

STRAN NAŠIH KMETOVALCEV

UNIČUJMO KORUZNEGA MOLJA

Ker so se v nižjih predelih tržiške okolice (Milje, Dolina in Boljunc) letos pojavile okužbe koruznih stebel po koruznem molju, hočem opozoriti naše kmetovalce na tega škodljivca. Gre za metulja, katerega gosenica (navadno jo nazivamo kar «črv»), ki živi v koruznih steblih in storžih, grize notranjost in vrta dolge rove.

Po Malenotti-ju (1940) znaša izruba na pridelku 3 odst. za vsakega črva, ki je v eni rastlini. Če pomislimo, da je v enem stebelu lahko več črvov (do deset), je dovolj jasno, kakšna je škoda. Zato je neobhodno potrebno podvzeti zatiranje tega škodljivca.

Koruzni molj (*Pyrausta nubilalis*) je metuljiček, ki z odprtimi krili meri 25 do 30 mm. Samica je skoraj enobarvna — rumenkasta, samec pa je nekoliko manjši in bolj temno — rjavkaste barve z rumenkastimi lisami na krilih. Kot sem že omenil, koruzni molj dela škodo na tak način, da njegova gosenica žre mlade storže in zrna, kakor tudi stebela, v katerih dela svoje rove. Prvi znak, da je koruza napadena od koruznega molja, je ta, da se prelomi in odpade metlica. Na mestu, kjer se je metlica prelomila, se vidi luknjica in rumenkasto goseničje blato. Ako preiščemo rov, najdemo v njem 1 do 1,5 cm dolgo gosenico koruznega molja. Luknjice, skozi katere se

je zarila gosenica, najdemo tudi nekoliko nižje na stebelu; povsod pa so te luknjice obdane s goseničjim blatom. Steblo se zaradi napravljenih rogov večkrat prelomi in to nad ali pa tudi pod storžem.

Največ škoduje koruzni molj s tem, da napada njegova gosenica mladi razvijajoči se storž, zaradi česar začne zrnje na napadenem me-

Odrasel metulj (samica) koruznega molja.

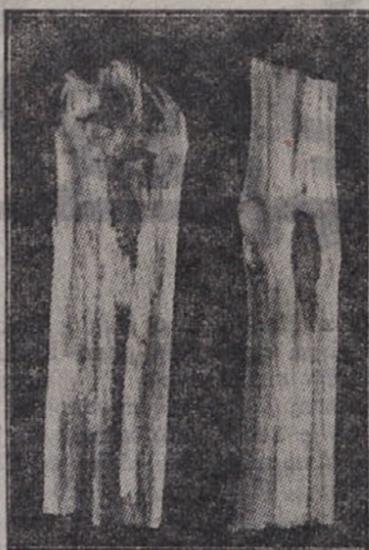
stu gniti in plesniti.

Razvoj tega škodljivca je naslednji: Gosenice prezimijo v steblih in naslednjo pomlad se zabubijo. Iz bub zletijo metuljčki, ki se pojavijo v drugi polovici maja in znesejo jajčeca na spodnjo stran koruznih listov, iz katerih se v 8 do 15. dneh izležejo gosenice. Mlade gosenice se takoj zarijejo v ko-

ruzno rastlino, kjer povzročajo opisano lomljenje metlice, stebela in gnije mlade storže. Ko dosežejo gosenice popoln razvoj, se poletna generacija zabubi in že v avgustu se izležejo metuljčki, ki nam dajo drugo generacijo gosenic (katera prezimijo v steblih).

Na jesen, ko koruza dozori, zlezajo gosenice v nižje dele rastline, v koreninski vrat, kjer prezimijo v koruznih štrcljih. Ako te dele podorjemo, zlezajo gosenice kmalu na površino zemlje, kjer si poiščejo za prezimovanje druga skrivališča, kakor krompirjevo, vola stebela, itd. Spomladi, ko nastopi toplo vreme, se gosenice zabubijo, nakar se čez dva do tri dni zopet razvijejo metuljčki.

Ako poznamo razvoj tega škodljivca, potem je tudi prav lahko uničiti ga. Predvsem je potrebno, da se v jeseni, ko je koruza obrabna, koruzna slama na njivi takoj požanje ter pospravi in da se ali oksira, ali pa kot neokisana vsaj do konca aprila meseca pokrmi živini, ali pa do tega časa sežge. S tem smo uničili tudi vse gosenice, ki so bile v koruzni slami. Ako je škodljivec razširjen že v večji meri, je potrebno, da se ga lotimo bolj korenito s tem, da na pospravljeni

Steblo koruze z bubami in gosenicami koruznega molja.

njivi štrclje s koreninami vret populimo, posušimo, zmečemo na kupa in sežemo. S tem smo uničili tudi vse gosenice.

Razumljivo je, da morajo tako delati vsi prizadeti kmetovalci, ker je sicer vsak trud znan.

Ta škodljivec napada poleg koruze tudi še druge rastline z debelimi stebli, kakor proso, hmelj, bob, konopljo, sladkorni trs, pa celo koprivo.

OBREZOVANJE TRTE

Obrezovanje trte je zelo važno orodje pravilo v vinogradu. To delo moramo izvršiti posebno pazljivo.

Zato morajo obrezovati trte le previdni delavci in dobri vinogradniki. Dober rezar pregleda najprej trto, ki jo ima obrezati, jo presodi in šele potem, ko si je na jasnem, kako jo bo obrezal, jo začne obrezovati. Pri tem pa mora upoštevati naslednja načela:

Trte lahko obrezujemo v času zimskega počitka, in sicer od jeseni, potem ko je odpadlo listje, do zgodnje pomladi, dokler trta ne začne poganjati. Glede na čas, kdaj režemo, ločimo jesensko, zimsko in spomladansko režnjo. Kdaj je bolje obrezovati trte, ali jeseni, pozimi ali spomladi je odprto vprašanje, ker se mnenja odličnih strokovnjakov v tem pogledu križajo. Vsekar kor pa sta iz praktičnih ozirov najboljši čas jesen in zima, ko imamo manj drugih del. Spomladi obrezane trte se močno solzijo, toda ta sok se ne izgubi, ker pade zopet v zemljo. Da bi pa trte zaradi soljenja oslabele, ni mogel do sedaj še nihče dokazati. Prezgodaj jeseni, ko trte še niso izgubile vsega listja, ne smemo obrezovati in prekasno spomladi tudi ne, ker prepozodnja in prekasna režnja trto slabi.

Ali naj trto na dolgo ali na kratko obrežemo, oziroma bolje rečeno, ali naj ji pustimo veliko, ali le malo število oces, nam pove trta sama. V ta namen jo presodimo v njeni moči in glede na njeno večjo ali manjšo moč rasti ji puščamo več ali manj lesu. Nadalje se moramo ozirati tudi na vrsto trte, ker nekatere vrste rodijo na zgornjih, a nekatere pa na spodnjih očesih. Take trte, ki rodijo na zgornjih očesih, moramo obrezovati na dolgo, take pa ki rodijo na spodnjih očesih, pa na kratko. Če je trta, ki rodi na spodnjih očesih močna, ji pustimo več kratkih napanjalcev ali pa jo obrežem na tri očesne «palce». Trto, ki je bi bilo treba na ta način obrezovati, je žlahtna. Dolgo režnjo pa zahteva na pr. grganja refošk itd. Načeloma obrezujemo mlade trte bolj na kratko in stare, katere hočemo iztrebiti, pa obrežemo kolikor mogoče na dolgo, da njih moč pred iztrebljenjem popolnoma izkoristimo. Pri obrezovanju trt se moramo ozirati tudi na moč zemljišča. Trte v vinogradu, ki smo jih leto prej ali v istem letu pognojili, obrežemo bolj na dolgo, računajoč, da bodo pridobile na moči. Toliko o daljši ali krajši režnji!

Drugo važno načelo pri obrezovanju trt je to, da mora rodni les stati vedno na dvoletnem lesu, ker poganjki, ki izvirajo neposredno iz starega lesa, so le malo ali nič rodovitni. Zato moramo pri obrezovanju trt vedno paziti, da bomo imeli v prihodnjem letu možnost puščati napanjalca ali drugi rodni les vedno na dvoletnem lesu. V ta namen puščamo tako imenovane «palce». Če bi teh palcev ne puščali, bi bil drugo leto prisiljeni puščati napanjalca na prejšnjem napanjalcu, kar ni pravilno, ker trta pri takem obrezovanju dobi previsoko deblo. Nekdaj so obrezovali tako in pogosto je bila kaka trta, ki je imela več metrov dolg star les.

Pri obrezovanju moramo paziti nadalje tudi na to, da izvršimo rez vedno kake 2 do 3 cm nad očesom. Če puščamo daljše koščke nad očesom, se ti koščki lesa posušijo in njih stržen nudi skrivališča razni škodljivim golazni, zlasti pa bubam grozdnega zavijača. One rozge pa, ki jih želimo odstraniti, odrežemo tik ob pazduhi. Če tega ne storimo, bomo imeli poleti mnogo dela z mandanjem neštetih poganjkov, ki bodo poglajali iz spečih očes ob vznožju odrezanih rozg. S tako nemarno režnjo zadobij tudi trta grd nabrušenih škarij, tudi žagico s in negladek star les.

Končno omenjam, da mora imeti vsak obrezovalec trt, razen dobrih seboj. S to žagico odžaga slab les, če je to pri trti potrebno.

Dr. JURISEVIC

KONEC

Paradižnik - naša najbolj donosna povrtnina

Paradižnik zavzema v zadnjih letih prvo mesto v vrtnarski proizvodnji na našem ozemlju. Podnebje in talne razmere so v obalnem pasu našega ozemlja zelo ugodne za gojitev te povrtnine. V preteklosti so bile težave glede oddaje pridelka. Večkrat so naši kmetje morali plod svojega truda metati v morje, ker ga niso mogli oddati niti po najnižjih cenah. Danes so razmere drugačne. Krize nadprodukcije na ozemlju ljudske oblasti ne poznamo. Kmetje lahko oddajo z največjo lahkoto celoten pridelok. Naša tržišča in domača industrija zahtevajo vse več tega dragocenega pridelka. Le eno stvar moramo pred setvijo in saditvijo priporočiti našim kmetom. Saditi moramo večjo količino industrijskega paradižnika in manj sort za izvoz. Odnos med eno in drugo sorto naj bo približno: dve tretjini in eno tretjino drugega.

Kakšne vrste naj gojimo?

Na našem ozemlju sta se do sedaj udomačili dve sorti: za izvoz sorta «Okrogla gladka» (Tonda liscia) — za industrijsko predelavo pa «Ravena». «Ravena» je bolj mesnata in vsebuje večji odstotek sladkorja. Da večjo količino mežer in boljše kakovosti. Ravno zato «Ravena» draže plačujejo.

Čas setve

«Raveno» sejemo v tople gredice ves mesec februar. «Okroglo gladko» pa od 20. februarja do 15. marca. Seme skalj v 10-15 dneh. Ko sadike poženejo 2-3 lista, jih presadimo (pikiramo) nazaj v tople gredice (20-25 dni po setvi). Presaja se v razdalji 5x5 cm. Na prosto presajamo le močno razvite in zdrave sadike konec marca do srede aprila.

Koliko semen in koliko sadik uporabimo?

Na 1 kv. m približno 1200 sadik (5 gr semena). Za 1 ha površine (če upoštevamo odstotek nepravilno razvitih in zato neuporabnih sadik) rabimo 30-40 kv. m toplih gred za setev in drugih 60-100 kv. m gredic za pikiranje. Glede razdalje med sadikami pri saditvi na prostem so med našimi kmeti različne težnje. Pri tem zelo grešijo, ko paradižnike sadijo pregosto. Če so nasadi pregosti, se zelo težko obdeluje zemljišče, škropi proti raznim škodljivcem in boleznim in obrirajo sadeži. «Raveno» ne bi smeli saditi več kot 25-30.000 sadik na

ha, izvozne sorte «Okrogla gladka» pa ne več od 20.000 sadik na ha.

Priprava zemljišča in gnojenje

Zemljišče, na katerem nameravamo saditi paradižnik, moramo pravočasno, že v jeseni globoko preorati in pognojiti s hlevskim gnojem. Nobena druga rastlina niti krompir ne da tolikšnega hektarskega donosa kot paradižnik. Samo ob sebi se razume, da s pridelkom odnašamo iz zemlje velike količine hranilnih snovi, ki jih moramo nadoknaditi z gnojenjem, če hočemo mnogo pridelati. Paradižnik je zelo pohlepen po hlevskem, gnoju, ki ga pa ne smemo trositi tik pred setvijo, kakor je ponekod navada. Gnojenje pred sajenjem s svežim hlevskim gnojem povzroča različne bolezni. Od umetnih gnojil pridejo v poštev dušična, fosfatna in kalijeva gnojila. Izkustva so dokazala, da mora biti razmerje med umetnimi gnojili pri nas v obalnem pasu sledeče: 25 odst. amonijevsulfata, 20 odst. kalijevogsulfata in 55 odst. superfosfata. Skupna količina tako pripravljene zmesi (mischela) za 1 ha površine je 6 stotov.

Nega paradižnika

Ob saditvi moramo sadiki pričepniti vršček, da čimprej poženeva dva poganjka. Glede povezavnja smo si na jasnem, da če sadike dobro ne povežemo na kolce (opore), poležejo, pridejo na ta način v dotik z zemljo in se skvarijo — posebno če je vreme deževno. Če so kolci debeli, se zabadajo navpično pri sadiki, če so pa tenki (trstički) lahko povežemo 2 ali 4 kolce iz dveh vrst skupaj. Paradižnik močno poganja; zato moramo odstranjivati vse poganjke, ki nam ne služijo za podaljšanje stebela. Poganjkov ne smemo odstranjevati v vročem času temveč le zjutraj ali zvečer. Pri povezovanju moramo paziti, da stebela ne vezemo pretensno h kolu. Paradižnik porabi za svoj normalni razvoj veliko količino vlage in zato ga moramo ob suši mnogo zalivati.

Bolezni

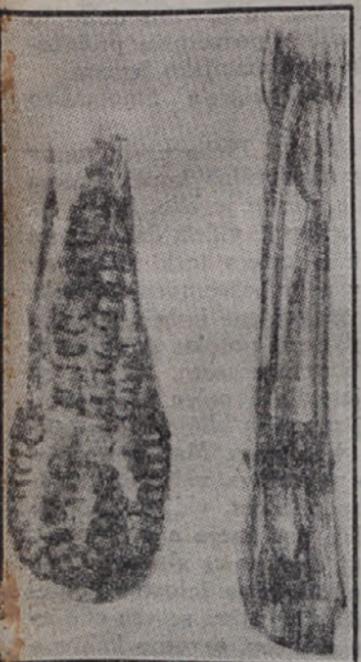
Premalo važnosti so doslej pri nas dajali boleznim te rastline in njih zatiranju. Paradižnik je posebno v vlažnih letih zelo podvržen znani bolezni sorodni peronospori trte, krompirjevi plesni. To bolezen povzroča glivica «Ohythophora infestans», ki napada listje, cvetje in sadeže ter povzroča sušenje

listov in gnitje sadežev. Proti tej bolezni poškopimo nasade z 1-2 odst. raztopino modre galice, ki jo pripravljamo na enak način kot za škropljenje trte. Navadno zadostuje 2-3 škropljenja. Prvič škroplimo z 1 odst. raztopino takoj po prvem pikiranju; drugič, čim se pojavijo prvi cvetji; tretjič po potrebi mesec dni za drugim škropljenjem. Druga vrsta glivice povzroča «Gnilobo stebela», ki se pojavlja pri stebelu tik nad zemljo v obliki temnih madežev. Madeži se pokažejo tudi na mestih, kjer izbijajo listni pečlj. Plodovi, napadeni po tej bolezni, se poznajo po suhem gnitju (trohnenju), ki prične pri pečlju. Bolezen zatiramo edino le na ta način, da okužene rastline takoj izkopljemo in sežemo. Končno moramo omeniti še «Bakterijsko ovelost paradižnika». Po tej bolezni napadene listi porjavijo in se posušijo. Ovelost prične na spodnjem listu in od tu se širi navzgor, dokler vsa rastlina ne ovane in se posuši. Večših stebel počl podolgoma. Plodovi dobijo belkaste in pozneje rjavkaste lise, obdane z rumenim poljem.

Bolezen uničujemo enako kot «Gnilobo stebela». Seme pred setvijo razkužimo s «Ceretanom».

Nezrel hlevski gnoj žarišče plevelnih rastlin

Večkrat smo poudarili, da je hlevski gnoj nenadomestljivo sredstvo, od katerega je odvisna količina pridelka. To dragoceno gnojilo pa lahko postane pravo gnezdo raznega škodljivca plevela. Če pride tak plevel na njivo ovira rast kulturnih rastlin, črpa zemlji vlago in hranilne snovi, ki bi v nasprotnem primeru služile prehrani rastlin samih. Če uporabljamo hlevski gnoj pri globokem prekopavanju zemljišča n.p.r. pri novih nasadih sadnega drevja ali vinske trte, ni škodljiv četudi ni zrel, če pa ga uporabimo pri gnojenju žitaric, okopavin ali povrtnin, mora biti seveda zrel. Na gnojlišče po navadi znosimo vse smeti z dvorišč in vrtov. V teh pa imamo vedno ogromno količino raznega plevela in rastlin zajedavk, kot je n.p.r. predenica, deteljni pojalkin (orobanche), skorobotec, njivski slak, ljujlika itd. Veliko število škodljivih rastlin ne zgubi kalivosti, niti ko jih žival prebavi. Tudi ostanke teh rastlin zbiramo na gnojlišču. Z gnojem pridejo na njivo, kjer se ponovno razbohotijo in živijo na račun drugih koristnih rastlin.

Storž koruze z bubami in gosenicami koruznega molja.

OBVESTILO KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo pri V. U. namerava uvoziti v drugi polovici marca gotovo število plemenskih bikcev in krav sivo-rjave švicarske pasme.

Kot navadno, bodo bikci dodeljeni javnim plemenitnim postanom pod obvezo, da jih bodo držali lastniki najmanj dve leti.

Krave bodo dodeljene samo žljinorejcem, a pod obvezo, da jih bodo držali izključno za rejo in to čim daljšo dobo mogoče. Rediti bodo morali vse teličke in po možnosti tudi kakšnega bikca, ki ga bodo smatrali sposobnega za plemo.

Srednja cena franko Trst, všteta podpora VU, (vsoto, ki jo bo moral plačati vsak kupec), bo približno 120.000 za bikce in 180.000 za krave, breje na četrtim in petem letu.

Zvinorejci, ki nameravajo kupiti omenjeno živino, se morajo predložit najkasneje do 10. marca t. pri tehničnem oddelku kmetijskega nadzorništva v ulici Ghega št. 6. Tel. 8673. Istočasno pa morajo presentni položiti pri kmet. Nadzorništva gori navedeno vsoto. Po finančnem nakupu, se bo takoj polnila morebitna razlika v ceni. Če je vsota, ki jo je stavila na voljo VU omejena, se bodo ulevale zaporedne prednaročbe in le do tedaj, dokler se ne izčrpa kazana vsota!

MARIE MAJEROVA

ROMAN

Najlepši svet

Lenka je po navadi govorila z Marijo le o stvareh vsakdanjega življenja, ni ji pa razkladala svojih misli in ni iskala pri njej luči v svojih dvomih. Niti o svojih izprehodih z Romanom ji ni nič povedala in Marija ni slutila, da se je Lenki zato tako mudilo z doma po bolezni, da bi se mogla pogovoriti z Romanom o svojih odločitvi. Vedela je, da se bo Roman strinjal, istočasno pa je bila nekoliko radovedna, kako se bo vedel spriču njune ločitve.

Sama se ni dobro zavedala, kako se je navadila na vsakodnevno shajanje z Romanom, na zvok njegovega glasu, na njegov mladi možati, plemeniti obraz, ki je bil vselej nežen, kadar se je obračal k njej, in popolnoma drugačen, kakor ga je kazal vsemu svetu. Čutila je, da jo Roman ceni bolj ko druge ljudi, pri njem se je čutila varno vzlic temu, da je bil trd do vsega in z vsemi, in mu je bila hvaležna, ker se je mogla z njim pričakati. V resnici ni verjela njegovemu podcenjevanju vseh vrednot, s čimer se je bahal, pa če jo je še tako prepričeval o njegovi upravičenosti.

»Vendar ni mogoče živeti samo z zanikanjem«, je zatrjevala v smehu. »Človek mora imeti neki nazor na svet in če ga ima, prihaja iz njega vsa smer njegovega življenja«.

»Jaz sem vendar fatalist!« jo je dražil Roman. »Sprejemam vse tako, kot je, ker se vselej zgodi, ker se mora zgoditi. Zakaj niso vaši antimilitaristi ustavili vojne? Ne z enim možem ne z enim vinarjem je niso ustavljali! Potem pa so stali v vrstah pred vojašnicami. Vojna je morala priti in zato je prišla. No, kaj ste vi naredili zoper vojno? Tudi vi ste stali v vrsti in potrpežljivo čakali na svoj delež v njej. Mravlja ste, Lenka, prav tako kakor jaz in vsi ostali iz človeškega mravljišča.«

»Ko bi se človeštvo ravnalo po vašem zgledu, da bi s svojo težo ustavilo sukanje zemlje.«

»To bi bilo pač velika škoda!« se je posmehoval Roman. »Čemu se trudijo izumitelji? Mar delajo kaj v korist vsega človeštva? Dinamit, zato da bi poglani v zrak mostove, letala, da bi mogli pošiljati svojim bližnjim strele v hrbet, pline, da bi jih mogli moriti brez truda in strahopetno. Ko bi videli s kakšnim veseljem so streljali v vojni može, ki jim niso nikoli naredili kaj žalega! Brez maščevalne jeze, brez ognja samoobrambe, hladno in z zaničevanjem so morali bančni uradniki, lastniki vrtljakov, prodajalci sukna, esteti, zelo civilizirani ljudje, ki so v državljanskem življenju člani društva proti mučenju živali! V človeku je nagon ubijanja in vedno bo našel ventil s sklicevanjem na kulturo ali civilizacijo, pa naj pravijo tej krotitvi človeške zveri tako ali tako.«

Lenka je vedno ugovarjala takemu govorjenju in trdila, da je človek dober in da ga samo okoliščine delajo hudobnega. Vzlic temu pa je rada pripovedovala iz svoje skušnje take stvari, ki so potrjevale njegovo teorijo. Zdaj je bila kar na-

bita z dokazi in primeri in je želela slišati, kaj pravi Roman k vsemu temu.

V prevezovalnici se je poslovila s svojimi varovanci in ko je prišla v oficirsko sobo, so ji povedali, da je Roman pravkar odšel v sanatorij ne daleč od Dunaja.

To je bila nepričakovana novica!

V lazaret je nenadoma vdrila leteča komisija a stari vodeči zdravnik, ki je ščitil sebe ne prijateljevega sina, ga je poslal tja, kjer se mu je zdelo, da je najbolj na varnem. Višji pregled je zato našel v bolnici samo dolgotrajne, gnojne rane in bolnike z odprto tuberkulozo.

Lenka se je vrnila zmedena od čudnega nemira. Navadila se je na Romana in je rada videla, da je na varnem. Dnevni transporti ranjencev in bojne stotnje so zapuščale vojašnice zgodaj zjutraj, ko je lačno mesto še spalo, zato ni pomislila na možnost, da bi Roman utegnil oditi drugam, da bi se utegnil vrniti na bojišče. Roman ni o tem nikoli govoril in se vedel tako, kakor da živi v najbolj mirni dobi. Čutila se je nekam prevarano zaradi njegovega nenavadnega odhoda. Kakor žejen človek, ki mu je v zadnjem hipu nekdo izbil steklenico iz rok. Kajti zdaj, ko Romana ni bilo več tu, si je Lenka priznala, da ni hrepnela po njem samo teh nekaj dni, odkar ga je videla, ampak tudi prej, v času, ko ga je vsak dan videla, da ji je bil njegov glas neizogibno potreben in da jo je njegova navzočnost zadovoljevala in dopolnjevala. Zmedena se je vračala domov po nabrežju in gledala v rumeno vodo Vltave, ki je vselej družila njune poglede na sebi, ko sta tod hodila drug poleg drugega. Nenadoma se je ustavila pri ograji za Rudolfinom, ki je bil popolnoma prazen, oprla glavo na mrzli kamen obzidja in glasno ihtela:

»Moj bog, zdaj vidim, da ga imam rada!«

Voda je tiho tekla, spletała na površini prstom podobne valove, risala lepe vzorce, podobne velikim krepkim udom, valujočim gibom, iztegnjenim rokam in nogam v skoku, telesu, na katerem so podhrtevale mišice. V pomikanju vode ga je spet videla, kako je ležal gol na beli rjuhi operacijske mize, podoben žrtvovalnemu svetniku, mladeniškemu mučeniku, z obvezo okoli beder.

Romanova podoba v bolnici je bila podoba edinega vojaka, katerega ranjena golota jo je spravljal v zadrego. Golota, do katere ni bila ravnodušna kakor za goloto revnih, prestreljenih, z gnojnimi ranami pokritih razgaljenih možkih. Na teh je videla zgolj rane, ki so bile vredne sočutja ne nege; ni je žalila ne plašila, marveč budila v njej neopazno, nagonsko, plašno drhtenje, da je zardevala. Voda v reki jo je čudovito razburjala a hkrati mirila. Iz sence pod mostom, kjer so valovi butali ob stebre in so se narejali črni plešoč krogi, so gledali vanjo neke oči, skoraj človeške, in jo radovedno prodirale. Lastno spoznanje jo je ohromilo in potrla. Nobeno spoznanje ni

tako boleče.

Tiha in molčeča se je vrnila domov in govorila z Marijo samo o tem, kje in kako si je preskrbela delo.

Marija je ugovarjala:

»Ni potreba, da hodiš v tovarno po šivanje, Lenka. Ženske z okolice imajo polno oblek za prešivanje, ko bi se hotela s tem ukvarjati.«

In tako so začele prihajati h Prochazkovi mlade gospe, ki so za ceno obnovljenega leska starih oblek rade delile borne zaloge živil, ki so jih pridobile na razne načine, in olajšale ženskam preživljanje. Ena od revnih gizdalink se je odločila sestrama za vstopnice na filharmonični koncert, na katerem je igral njen violinist. Ker pa Lenka ni bila nikoli razpoložena za zabavo, je šla na koncert Marija.

Šla je dol v Prago in ni vedela, kaj jo čaka. Glasbo je poznala samo od ene strani. Njen najlepši izraz so bile za Marijo slovesne domače orgle, od nadušljivih piščalk v cerkvi domače vasi pa do polnega, vzvišenega in obsežnega tona emauzijskih orgel, ki jih je Marija najraje poslušala, ker so jih spremljali dramatični obredi, blesk zlatih oblačil in množica možkih, deških in mešanjih glasov, ki so se dvigali visoko pod cerkveni obok, nežni in osamljeni, nato spet združeni, da se je Marija z radostnim užitek pogrezala v ta glasbeni ozon. Poznala je seveda tudi hrupno podeželsko godbo, njene odmeve je zasledila v vojaških kapelah, ki so spremljale domobrnce na fronto. A ti odmevi so budili v njej tesnobne spomine na škovrske nade in na preživelo razočaranje. Ostale so še samo gosli gospoda učitelja in harfa ali lajna krošnjarskih godcev.

Drugega ni poznala.

Boječe je Marija vstopila v rudolfinsko dvorano, ki je s svojim veličastnim, umetniškim sijajem takoj prevzela njeno preprosto srce. S krasnimi suknenimi zavesami pokrite stene, pozlačene galerije, velikanske orgle, ki so budile v njej vselej predstavo o nebesih, vse to je tako delovalo nanjo, da ji je zastajal dih v posvetnem pričakovanju nečesa vzvišenega, nadzemeljsko lepega.

Nato je Filharmonija zaigrala Smetanovo Vltavo.

Marija je sedela sključena. Ploha prvih tonov se je vlila nanjo kakor očiščevalna kopel. Potem se je polagoma vzravnila, ker ji je bilo, kakor da se vzpenja na hrib, od koder je videti daleč in na široko, od koder se svet ne kaže v težki in bolesteresničnosti, marveč v neki božanstveni odmaknjenosti. Ozrla se je in glej, njene lastne dekliške sanje plešejo kakor rusalke pri potoku in odpirajo naročje srebrnim pozdravom meseca. Marija se dviga. Kakor zvest prijatelj gre poleg nje pesem vode; komu bi bila bolj znana in bližja kakor mlinarjevi hčerki? Više in više stopa Marija, z oblaki se pelje nad rojstno pokrajino, vidi gozd, kjer je preživela z otroki tiho mladost, vidi polje, orače, zanjice, prepelica kliče pod mejo a v žitu kriči kosci. Še višje! Spodaj doni zmes glakov, to so njeni dvomi in njene bolesti, ki se žalostno pogrezajo nekam globoko, toda nad njimi se vse očiščuje, tu je vzvišeno kakor na koru, zavetno kakor v lastnem domu, tu je še bolj sveto kakor v cerkvi, a tu, popolnoma na vrhu, čuti Marija naglo posvečenje, ki ji sklepa roke in rosi oči, medtem ko v orkestru buči melodija široke, prostrane Vltave. Marija je premagana. Zdaj se uresničuje v njej to, na kar si je zaman prizadevala v cerkvah, zdaj spoznava, po čem je hrepnela vsa njena duša: hodila je po višinah osvobodjena in vedela, da ji ne more nobena cerkev dati več tiste opojnosti in naslada in da ne more nič na svetu uničiti teh vzvišenih trenutkov, ki so ji razkrili lepoto umetnosti in jo dvignili iz vsakdanjosti.

SLIKAJTE iz ljudstva za ljudstvo

(Nadaljevanje z 8.-9. strani)

kaj tujske tesnobe v njem. Kako vroče si želimo vsi, da bi tudi o današnjem delu našega ljudstva za boljše življenje tako umetniško povedal, kot je v Kmetiči! Mogoče nisem tako povedal, da bi me tovariš umetnik Spacal razumel? Drugače pa ne morem.

Prepričan sem da tudi umetnik Spacal občuti, kako je bilo vsem Primorcem ob osvoboditvi, ko so se vrnili iz gozdov, internacij in zaporov. Nič nismo imeli. Samo sonca, svetlobe in svobode. Kot črv v puščavskem prahu v vročem poletnem soncu. In smo pričeli graditi iz nič, izčrpani, a iz tiste velike ljubezni in navezanosti na tržaške portiče, kraške dolinice z rdečo zemljo, istrske in briške vinograde, lepoto Soške in Vipavske doline, cerkljanskih, baš-

kih in idrijskih grap, postojnskih planjav brkinskih gričkov in jarkov kot je on slikal svojo Kmetico. Zato smo si blizu. In slutimo, da bo tovariš umetnik Spacal dal tudi temu ustvarjanju z njegovo umetnostjo — vreden pečat.

Ko sem se pomaknil za korake naprej, sem čul vse številne spremljevalce, da mi verno sledijo. Nekaj so šepetali o slikah, pa nisem razumel.

Birsa Viktor razstavlja tri motive iz Istre. Tudi če Istre ne poznaš, ti jo on zelo verno predstavi. Birsa ima rad naravne, sončne, mehko-jesenske barve. Njegove slike so skoro — fotografije v barvah. Vsem, ki jim je všeč lepota narave, so njegove slike ugajale in so jih ocenjevali za lepe.

Lukežič Avrelj ima tri slike, Pančevski most v tržaški luči in Pokrajina. Je ljubitelj temnih, sivih in mračnih barv, ki na gledalca vplivajo in govorijo, kakor da je na umetnika nekaj težilo, ko je slikal. Močno je to njegovo umetniško izražanje. Imaš vtis, kot da se bo za temi težee-sivomračnimi barvami zasvetilo sonce in planilo z vso močjo pred tebe in ti žele tedaj pokazalo vse veliko življenje njegovih slik in vso njegovo umetniško moč.

Vogrič Ernest se je predstavil z dvema slikama. Upamo, da nam bo na kakih prihodnjih razstavi pokazal globlje in čustveno doživete in zajel iz današnjega življenja. Ima vse pogoje za to.

Kot zadnji, (po vrstnem redu, ne po umetnosti) je tu naš Hlavaty. Tri akvarele ima, Trst, Trgovska mornarica in Gradnja mostu. Posebno domača (nam partizanom) je Gradnja mostu. Zdi se, da je tovariš umetnik samo bežno potegnil preko platna s svojim

magičnim čopičem in že je tu delček iz našega današnjega življenja. Tudi na ostalih dveh slikah je življenje. Srečali sta se — delo in umetnost.

Ko sem zapuščal razstavo, so mi sledili vsi moji spremljevalci. Bil sem nekako v zadregi, kam bodo šli vsi, ker je moja soba premajhna. Pa so se lepo razporedili, nekaj v urad, ostali pa na trg. Od tem so sledili vsaki črki, ki sem jo še napisal. Ne samo sledili, pomagali, so mi in tudi vsi ostali.

Zato pa sem tako, in pa drugače napisal.

***

Malo po malo, vtis za vtisom, žarek za žarkom misel za mislijo doživetje za doživetjem so naši umetniki nanizali s čopiči odtenke iz življenja tukajšnjega našega ljudstva. Ta njihova razstava dokazuje, da imajo vse pogoje za močnejši umetniški razvoj. Da bodo še globlje posegli v dobo velike osvobodilne vojne, v

dobro socialnih, revolucionarnih, gospodarskih in političnih preobratov. In iz teh dob so že zajeli s svojim čopičem. Ali ni največja in najgloblja vsebina življenja našega današnjega istrskega človeka, ki gre po poti napredka z visoko zavestjo globokega humanizma, sproščen, zavedajoč se svoje vrednosti, jasnim ciljem nasproti.

Skupno s tem pa! - (so zapisali v brošuri o razstavi) »Raste pošasi s trdim delom na domači zemlji iz slovenskega ljudstva, živečega v bratskem prepletanju z ljudstvi svojega doma in sosedstva« naša nova umetnost. Zato pa:

To narod je moj!
Ti umetnik,
ki s čopičem delo, življenje
na platno prenašaš.
O tem in o njem
mi z njimi zapoj!

PAGON A. OGAREV

UMETNOST · PROSVETA

Prešeren je le eden

Sovražne sile, ki skušajo razbiti enotnost slovenskega življa na Tržaškem ozemlju in ga odtrgati od vezi, ki ga vežejo na matični narod onstran meje, so se ponovno manifestirale ob proslavah stoletnice Prešernove smrti. Ta veliki dan, največji kulturni praznik, ki bi moral združiti vse Slovence ob velikem Prešernovem duhu, ki nam je že več kot pred sto leti kazal pot tja, kjer si Slave sinovi prostovoljno vero in postave, je v Trstu postal pretveza za nove pokuse razbijanja slovenske enotnosti. Pojavili so se kar trije odbori za proslavo Prešernove stoletnice. Ko je Slovensko hrvatska prosvetna zveza osnovala tak odbor, sta mu kmalu sledila odbora, ki ju je osnovala na eni strani slovenska kulturna matica, druga pa je prikladal v življenje znani pripravljajni odbor za zaščito in gojenje slovenske napredne ljudske kulture.

»Slovenska kulturna matica«, kjer nekaj redkih meščanskih buržujških domačinov služi le za kuliso, za katero se skrivajo »kulturniki« iz skupine belogardističnih in sploh beguncev, se je v svoji klerikalni unemi popolnoma razgalila in pokazala tip »kulture«, ki naj bi nosrečila pod njenim vodstvom tržaške Slovence — »kultura« s škofovskim »imprimatur«. In če je to še škof Santin, ki je bil vedno nasprotnik Slovencev, ki je svojo fašistično miselnost uveljavljal povsod na njihovo škodo, potem je proslava, na katero je »Slovenska kulturna matica« povabila fašističnega škofa, groba skrunitev genija Prešerna kakor tudi vse slovenske miselnosti, jezika in kulture. Tega se resnično zavedni in pošteni tržaški Slovenci popolnoma zavedajo in odklanjajo tako »kulturno matico«, ki uživa Santinove simpatije. Tam kjer je Santin, tam Slovencev ni! O tem bi bilo odveč še izgubljeni kako besedo.

Prešernov odbor »zaščitnikov slovenske kulture« pa je tudi Prešernovo stoletnico izrazil za poglavlje spora med slovenskimi kulturnimi delavci, za razbijanje slovenskih prosvetnih društev. Kakor so v decembru skrunili Cankarjev spomin in je Košta ob Sirkovi razstavi trdil, da bi Sirk bil na njegovi strani (torej vidaljevec), tako so hoteli tudi Prešerna proglasiti za »komunistični monopol«. Kako so ozki in majhni in v tej ozkosti ponizuje Prešernovo veličino! Če kak zbor ni sodeloval na takih »monopolističnih« proslavah ni to nikak kulturni prestop, temveč upravičen protest proti profanaciji Prešerna.

Pri proslavah, ki so jih priredili »zaščitniki«, je bil dobršen del slovenskega ljudstva, onega zavednega in zvestega svojemu narodu, odsoten. Zastonj, da »Delo« v svojem poročilu piše, da je »Vencek« ugotovil celotno odsotnost domačih narodno zavednih intelektualcev in prosvetarjev. Vsi ti in še drugi Slovenci niso bili na takih Prešernovih proslavah, ker so bili z nasiljem izgnani iz naših kulturnih domov. Ali naj bi tudi Prešernove proslave bile obeležene z zmerjanjem in pretepom. Ali ni žalostno, da se proslava našega največjega genija razvija tako, kot je bilo to v Sv. Križu, kjer so »zaščitniki«, ki so prišli iz mesta, odrinili domačine, ki so program pripravili, ker je bila to »volja ljudstva!« Tudi v nekem drugem kraju je resna kulturna delavka po sklepu domačega društvenega odbora (ki se je izjavila solidarna z »zaščitniki«) pripravila in naštudirala ves program proslave in se sama pripravila na govor. Tik pred pričetkom proslave pa je prihitela »zaščitnica« Jelka, odrinila domačo kulturno delavko, prav slabo prečitala svoj govor

in ne da bi se ustavila, odrzela naprej. V Devinu so uporabili za reklamo za proslavo ime SNG in tudi drugod so operirali s prevaro. Najbolj umazana zloraba svetlega Prešernovega imena pa se je vršila v Boljuncu, kjer je mladina iz Zavelj že sredi januarja napovedala Prešernovo proslavo z edinim namenom, da prepreči boljuncem zboru turnejo po Sloveniji. Prešeren naj torej služi za razbijanje slovenske kulturne enotnosti in povezave tržaških Slovencev s kulturnim življenjem v Sloveniji? In tu obstaja neki »zaščitni« odbor, ki ni zaščitil Prešerna pred tako oskrumom, temveč je tako dejanje celo podpiral.

»Kako strašna slepota je človeka...« A vendar smo s Prešernom prepričani, da vremena Kranca bodo se zjasnila. Da, se že jasni! Vsi resnični in pošteni Slovenci na Tržaškem ozemlju se namreč otrezajo otopelosti, v katero so zašli ob razbitju enotnosti našega demokratičnega tabora. Naše ljudstvo je dovolj zrelo in se ne pusti varati: šlo bo za Prešernom in našo pravo pot.

Slovenska prosveta in šolstvo na jugoslovanskem delu Tržaškega ozemlja

Tudi Istrani, ki so ostali izven meja nove Jugoslavije, proslavljajo skupno z vsem slovenskim narodom spomin našega največjega pesnika z različnimi kulturnimi prireditvami, ki se vrstijo druga za druga ves mesec.

Prav je, da ob tej priliki vsaj bežno pogledamo, kakšno je danes stanje kulturnega življenja v Istri. Kdor ob blizu sledi gospodarskemu in kulturnemu razvoju tega kotička naše zemlje po osvoboditvi, občuti veliko zadoščenje in zadovoljstvo, ko se spomni na predvojne čase in na razmere maja 1945.

Da nam je bila Avstrija mačeha,

SLOVENSKI KNJIZEVNICI protestirajo proti fašističnemu nasilju nad slovensko kulturo v Gorici

Društvo slovenskih književnikov je v imenu svojega naroda in vse napredne človeške kulture, v imenu vseh svobodoljubnih narodov protestiralo proti novemu fašističnemu nasilju, ki so ga italijanski šovinisti zagrešili nad slovenskim ljudstvom v Gorici, ko je hotelo proslaviti svojega genija Prešerna.

posebno Istranom, je znana stvar. Toda kljub oviram in pomoči, ki jo je avstro-ogrsko gospoda nudila italijanskim iredentističnim šovinistom na škodo slovenskega življa, je posebno v zadnjih letih pred prvo svetovno vojno bilo opaziti živahen kulturni polet med slovenskimi Istrani. To je bilo najbolj vidno v vaseh, ki so bile gospodarsko kolikor toliko neodvisne in nekoliko pri moči, kot Dekani, Smarje, Vanganel itd., kjer meščanska gospoda in razni grofje niso imeli svojih krempljev.

Mlade poganjke, klice in sadove pa je pomandrala že ob prvem pojavu tako imenovane predstavnica dvatisoletne kulture, ki je prav v Istri začela najprej in najbolj kruto dušiti vsako kulturno življenje slovenskega ljudstva. O tem se je že nekoliko pisalo, toda še vedno premalo, ker pozabiti škoduje.

Kako pa je danes? V Koprskem okraju ima skoraj vsaka vas svoje prosvetno društvo, tako da jih je skupno 32 s 3600 člani.

Prešernova kulturna proslava v Celovcu je bila ponovni dokaz, kako koroška uprava razumeva kulturo in svobodo koroških Slovencev. Povsod okrog gledališča, kjer se je proslava vršila, so bile postavljene straže, vozili so gasilski avtomobili, a v samem gledališču je bilo nesteto policijskih agentov.

V Ljudski republikli Hrvatski je 96 kulturno umetniških društev, 537 odsekov »Seljačke sloge«, 165 pododborov »Prosvete«, 2 italijanska kulturno umetniška krožka, 11 italijanskih krožkov in dve čitalnici italijanske unije. Poleg teh kulturnih društev deluje na Hrvašem 153 stalnih gledaliških dru-

dovinski koncerti bodo v krajih, kjer je Chopin nekoč igral. V Varšavi bodo priredili že ta mesec tak koncert, ki ka bodo ponovili nato v Parizu, Londonu in na Dunaju.

»Živo izdanje Chopinovih del« pa obsega 13 koncertov, na katerih bodo sodelovali najboljši poljski pianisti in simfonijski orkestri, a oddajale jih bodo vse radio postaje.

Poleg teh osrednjih koncertov bodo poljski glasbeniki priredili na tisoče koncertov po tovarnah in solah. Pripravili bodo tudi razstave, a izdali ponovno njegova dela v dvajsetih zvezkih.

Ob 150 letnici rojstva Aleksandra Puškina je objavila Akademija zna-

Kulturna kronika

zin, 570 priložnostnih, 201 pevskih zborov, 224 orkestror ter 280 folklornih skupin.

Društvo za kulturno sodelovanje Slovenije z ZSSR prireja razstavo izbranih slik Moskovskega umetniškega akademskega gledališča Maksim Gorki. Razstava je v Ljubljani v Jakopičevem paviljonu do 27. februarja. Razstavljene so fotografije iz posameznih obdobij v razvoju tega gledališča od ustanovitve 1898 do 1948.

Pod predsedstvom ministra za kulturo je osnoval v Varšavi odbor za proslavo stoletnice smrti velikega poljskega komponista Fridricha Chopina. Odbor ima nalogo, da oživi spomin na umetnika in da spozna široke množice z njegovimi skladbami. »Zgo-

nosti ZSSR vrsto jubilejnih del, med katerimi je najzanimivejše delo Arkadina Gordina »Puškinov gozd«. Ta gozd se nahaja v Pskovski oblasti pri vasi Mihajlovsko, kjer je živel pesnik svoja leta pregnanstva zaradi svojih svobodomiselnih pesmi in anevrarnih idej. Tu je Puškin napisal svoji dve glavni deli Evgenij Onegin in Boris Gudunov.

Sovjetska vlada je postavila ta kraj pod zaščito in Puškinovo kot spremeniila v veliko kulturno ustanovo SZ. V vojnem času so Nemci požgali Puškinov muzej, razrušili Svetogorski samostan, kjer je bil Puškin pokopan ter posekali dreve v Trigorskem parku. Zdaj so po ohranjenih risbah obnovili Puškinov dom — muzej, ter razstavirali svetogorski samostan, kjer je shranjen pepel velikega pesnika.

V okviru prosvetnih društev je 10 pevskih zborov s 489 pevci, 8 godb s 125 člani, 14 dramskih družin s 135 člani ter 24 knjižnic s 5100 knjigami. Poleg tega pa so še razna fizkulturna društva in sekcije, šahovski klub itd.

V Istri sta najbolj priljubljeni godba in petje. Istran ne more živeti, če ne poje, z godbo spremlja najlepše dogodke svojega življenja in daje duška močnim doživljam svojega notranjosti. Ritem in posluš sta mu prirojena. Upravičeno lahko pričakujemo, da bodo istrski pevski zbori, ko bo dovolj pevovodij po deželi, prkalsali marsikatero zborke ki so danes drugod na prvem mestu. Nekaj podobnega je že pokazal pevski zbor mladih koprskih dijakov, ki je lani nastopal javno v Trstu, večkrat na radiu in po mestih in trgih Slovenije ter žel povsod lepo priznanje. Da bo vsaka vas, vsak zbor imel svojega pevovodjo, zato skrbijo v Portorožu na pevovodskem tečaju, ki ga vodita tov. Kumar Srečko in Pertot Milan.

Se večje važnosti pa je nižja dvoletna glasbena šola, ki jo obiskuje 80 gojencev in jo tudi vodi naš znani glasbenik Kumar Srečko. Prav ta glasbena šola bo znatno prispevala k dvigu glasbene kulture in popularizaciji glasbe med Istrani ter bo odkrivala talente, ki jih v Istri ni malo.

Nekatera prosvetna društva, kot v Vanganelu in Smarjah imajo tudi že močne dramske družine, ki so začele segati po težjih delih. V nedeljo 27. t.m. jih bomo videli in slišali v Izoli, kjer bodo nastopale ob zaključku Prešernovih proslav. Verjetno se bo iz najboljših elementov raznih društev enega okoliša ustanovila močnej-

ša skupina, ki bo za vzgled in pomoč ostalim družinam. V nedeljo 20. t.m. pa so v Izoli pokazali svoje sposobnosti in napredek številni pevski zbori.

Prosvetna društva v Istri imajo poleg drugih tudi važno nalogo, da odpravijo analfabetizem, najostudnejši ostanek kulturnega zatiranja fašistične Italije v Istri. V tem pogledu so bili storjeni že veliki koraki, odsotniki pa je treba še zadnje ostanke in vzbuditi med vsemi, tako mlajšimi kot med odraslimi, večje zanimanje za branje.

Ne smemo se zadovoljiti z doseženimi uspehi. Res je, v Istri mnogo več čitajo kot nekdanj. Ko razstavljajo sedaj v okviru Prešernovih proslav po vseh vaseh knjige naših pisateljev in pesnikov, se naši kmetje zelo zanimajo za knjige in jih kupujejo. Pa ne sme ostati le pri tem, lahko rečemo, zunanjem uspehu. Vzbuditi je treba, posebno pri mladini, še večje zanimanje za čtivo, da bo vsak čivilivo potrebo po tiskani besedi. K temu bi prav gotovo znatno prispevali bralni večeri.

Rezni festivali in proslave bodo dosegle svoj cilj, le če bo vse ljudstvo razgibano če se bo razveljal kulturnega življenja in ustvarjanja d. skrajne vasi, do starih in mladih.

Ob pogledu na to stanje pot od maja 1945. da je lahko: »gotovostjo gledamo naprej in se veselimo doseženih uspehov na preročju ljudsk. prosvete.

Slika pa bi bila popolna, če si ne bi ogledali stanja šolstva, ker so prav tu uspehi najbolj otipljivi in največji.

Takoj po osvoboditvi je bilo stanje obupno, šole vse požgane oropane ali

porušene, v vsem okraju le dve učiteljici, dvoje ali troje dijakov, otroci brez pouka že dve ali tri leta. V nekaterih vaseh so si sami domačini že med borbo postavili osnovne šole. V Cezarjih pri Kopru so fašisti ubili istrsko partizansko učiteljico, ki je, izvoljena od ljudstva, poučevala otroke v svoji vasi. Nestrpnost so vse istrske vasi po osvoboditvi pričakovale učitelje. Vrnili so se domačini, ki jih je izgnala Italija ali odvzela borba za svobodo, zrastle pa so tudi novi, tako da je danes kolikor toliko stanje v tem pogledu zadovoljivo. Slovenskih osnovnih šol je zdaj v koprskem okraju 35, obiskuje jih 2800 učencev. Nekaj vasi ima že otroke vrste, druge pa jih bodo še dobile. Šolska poslopja so vsa popravljena. Nove, moderne, šole pa so sezidali v Smarjah, v Izoli in v Marezigah.

Vsak otrok slovenskih staršev, ima sedaj možnost, da se uči v svojem materinem jeziku, kjer koli biva, na deželi ali v mestu. Iste pravice pa imajo tudi Italijani in Hrvati, ker ljudska oblast jamči vsaki narodnosti popolno enakopravnost. Odločilnega pomena za ves bodoči razvoj Istre, tako v gospodarstvu kot prosveti, pa so brezdvomno šole. Pod avstro-ogrsko monarhijo je bilo v Istri, namreč v Kopru, za Slovence le učiteljice. Pod Italijo ni.

Sedaj pa ima istrska mladina pred seboj razne poti in možnosti. V Kopru je gimnazija, ki se z leta v leto dopolnjuje, letos ima že peti razred, 7 oddelkov in 213 dijakov. To je časovno in po važnosti prva slovenska gimnazija v Istri. Istrani jo čuvajo in gledajo kot na svojega ljubljenca. V Kopru je tudi enoletna gospodarska šola, ki pripravlja nove kadre za urade, ustanove in zadruge. To šolo obiskuje 24 dijakov, ki so že dovršili glajžo gimnazijo. Šola te vrste je bila nujno potrebna.

Blizu Kopra, v Sko. Janu je kmečijska šola za Slovence in Italijane. Tu sta dva razreda in 27 gojencev, ki se pripravljajo s študijem in strokovnim praktičnim delom, da bodo prispevali k dvigu gospodarstva, posebno pa kmetijstva v Istri.

Ponos Istre pa je naš pomorski tehnikum, ali pomorska šola v Piranu, kjer se 114 gojencev v intenzivnem študiju in vajami pripravljajo za poklice pomorščaka, kapetana trgovske mornarice. Ta šola je po učnem uspehu in disciplini najboljša v vsem okrožju!

V Portorožu imamo slovensko učiteljico. Tu se pripravljajo 33 dijakov, večinoma pa dijakinj, na učiteljski poklic po naših vaseh in mestecih. Tu je tudi enoletna pripravnica za učiteljice, kjer se 17 dijakov pripravlja za vstop na učiteljske. V Portorožu je tudi nižja gimnazija, ki jo obiskuje 94 dijakov, ter glasbena šola in pevovodski tečaj, ki smo ju že prej omenili. Skoraj vsi dijaki (88,32 odst.) stanujejo in se hranijo vdijskih domovih ki so v vsakem kraju, kjer je srednja šola (Koper, Sko. Jan, Piran, Portorož), doma stanuje 10,69 odst. dijakov, privatno pa le 0,99 odst.

Ljudska oblast znatno podpira vse šole in dijaške domove, marljivim dijakom pa daje še razne štipendije. V veliko pomoč dijakom pa je vsekakor Dijaška matica. Otroci revnih staršev ali vojnih sirot plačujejo za vzdrževanje v dijskih domovih zelo malo ali pa popolnoma nič.

Na splošno je v srednjih solah več moških kot deklet (63,76 odst. in 36,24 odst.); največ moških je na pomorski ter na kmetijski in trgovski šoli, najmanj pa na učiteljski, kjer prevladuje dekleta.

Da uživajo naše srednje šole spoštovanje in ugled med ljudstvom, nam dokazuje tudi dejstvo, da obiskuje srednje šole v coni B skupno 19,21 odst. dijakov iz cone A.

Zanimiv je tudi pregled dijakov po socialnem poreklu. Tako vidimo, da obiskuje srednje šole v coni B, od skupnega števila dijakov, 25,15 odst., otrok iz delavskih družin, 42,77 odst. iz kmečkih družin, 17,63 odst. iz družin nameštencev in uradnikov ter 9,90 odst. iz družin raznih obrtnikov.

Ta mladina, ki je vzklija iz trpljenja in se vzgaja v novem zdravem duhu, je ponos in upanje naše Istre. Kjer koli se pojavi s pesmijo, na cesti ali na prireditvi, v mestu ali na vasi, povsod jo spremlja nasmejan, vender obraz Istrana, ki se zaveda, da od te mladine, ki je njegova, lahko pričakuje le dobro pomoč v naporih za lepo bodočnost.

ALBIN BUBNIC

Čitajte nove knjige

- NOVE SLOVENSKE KNJIGE!
(III. seznam)
- Franc Sliotar: »Nova povest o stari pravdi«, br . . . . . L. 140.—
  - Karlo Kocjančič: »Pot v fotografijo«, ppl . . . . . » 660.—
  - Florov—Judkovič: »Kovine bodočnosti«, br . . . . . » 100.—
  - Mihajlov: »Država velikih dejanj«, br . . . . . » 45.—
  - Jack London: »Ljubezen do življenja«, br . . . . . » 35.—
  - Mato Lovrak: »Vlak v metežu«, ppl . . . . . » 130.—
  - Thompson: »Vinipeški volk«, ppl . . . . . » 130.—
  - A. Stefančič: »Zivalske kužne in nalezljive bolezni«, br . . . » 50.—
- Dobite jih v slovenskih knjigarnah v TRSTU in GORICI.

Filmska KRONIKA

Slovensko filmsko podjetje Triglav-film, ki je izdelalo prvi slovenski umetniški film Na svoji zemlji, je sedaj dokončalo več dokumentarnih filmov.

1. Za film Slovensko Primorje je napisal scenarij pisatelj France Bevk. V prvem delu prikazuje film zgodovinski razvoj Slovenskega Primorja, v drugem delu pa njegova ideološki sestav, kakor tudi življenje in delo prebivalcev Slovenskega Primorja.

2. Film Tisk in partizani prikazuje delo partizanskih ilegalnih tiskarn.

3. Jesen v vinogradih slika življenje v vinogradniški zadrugi v Zeleznih vratih. Scenarij za film sta napisala Anton Ingolič in Ciril Kosmač.

4. Film Med zagorskimi rudarji po scenariju Ernesta Adamiča nas seznanja z delom v rudnikih, z uspehi zagorskih rudarjev pri tekmovanju in s prvo mladinsko rudarsko brigado.

5. Dokumentarni film Tuberkuloza pa kaže borbo ljudske oblasti proti tej bolezni.

***

Podjetje Nastavni film v Zagrebu je izdelalo več poučnih filmov, in sicer film o zaščiti dela, dalje o industrijskih šolah, o proizvodnji papirja, o naših gozdovih in premagu.

***

Makedonsko filmsko podjetje Vardar film se je odločilo, da izdela letos prvi umetniški film in je že razpisalo nagradno tekmovanje za scenarij tega filma.

***

Zanimiv poskus

V Parizu so v nekem velikem kinematografu uvedli abonma za obiskovalce kina. Sicer je poskus posledica krize, v kateri so francoski kinematografi, vendar pa ni ta poskus v nasprotju s kinematografijo kot sredstvom za kulturno prosvetno vzgojo. Prednost abonmaja je tudi v tem, da dobiva kinopodjetje jasen pregled svojega poslovanja za določeno leto.

Podjetje Srečanje končuje nov umetniški film Srečanje na Elbi v režiji Aleksandrova; glasbo je komponiral Soštakovič. V glavnih vlogah pa nastopajo Jurovski, Davidov, Orlova.

***

Posestvo Arhangelškoje v bližini Moskve, izredni spomenik ruske arhitekture 18. stoletja, bo prikazoval znanstveno poljudni film Arhangelškoje.

***

V dvorani washingtonskega ministrstva za zunanje zadeve so po vojni kot prvi poljski film igrali film Poslednja etapa. To je obenem prvi evropski film, ki prikazuje trpljenje ljudi v nemških koncentracijskih taboriščih. Film je zapustil v gledalščih globok vtis.

***

Na mednarodnem filmskem festivalu v Salzburgu so priznali poljski film Oswiencim kot najboljši vseh filmov. Edino ta film so v velikem kinu Reinhard prikazovali dvakrat.

***

Francoski film »Provansalska simfonija« so snemali po najnovejšem sistemu barvnih filmov in v Parizu so priredili posebno kino za projiciranje filmov tega novega sistema.

***

Francosko ministrstvo notranjih del je prepovedalo dokumentarni film 1948. Film prikazuje dogodke v Parizu za časa francoske revolucije. Film so prepovedali z izgovorom, da politične in družbene razmere niso primerne za prikazovanje tega filma.

***

V Berlinu igrajo nov film: »In zopet osemindesetletok, ki duhovito rekonstruira buržoazno revolucijo iz leta 1848 in je primerja z nemško stvarnostjo leta 1948, analizirajoč vzroke neuspeha revolucije v letu 1848 poziva nemški narod, da se sedaj oddolži zgodovini in končno izvrši to, kar je pred dobrih sto leti zamudil.

Prizor iz filma „Četrta oblast“

Prizor iz filma »Četrta oblast«, ki ga je režiral Orson Welles; na sliki ga vidimo v vlogi Charlesa Fosterja Kana

ČETRТА OBLAST

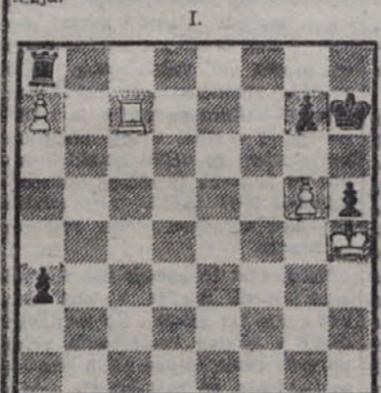
Nedavno so v Trstu igrali film Četrta oblast v režiji Orsona Wellesa, ki predstavlja v filmu tudi glavno osebo Charlesa Fosterja Kana. Film se pričinja s smrtjo C. F. Kana, slavnega kralja tiska — četrte oblasti — človeka izrednega vpliva in bajnega boga tva. V agoniji je Kane izrekel besedo: »Rozebuda in vsi se sprašujejo kaj je Rozebuda, morda ime ljubljene žene, cvetice... česa? In eden najslavnejših reporterjev se odloči, da razjasni skrivnost te besede. Tako se pred nami prične odvijati odlomki iz Kanovega življenja. Vidimo njegovo javno življenje in končno izvedemo, da je Rozebuda ime sank, s katerimi se je zabaval kot otrok. S tem je Kane podzavestno izrazil obžalovanje nad najbolj veselimi in srečnimi leti svojega življenja, nad dnevi svobodne in nevedne mladosti ob zori bogate in čudežne življenjske kariere, vendar pa obupno nekoristne. Način prikazovanja v filmu ni nov, vendar pa je v njem precej originalnosti. Zdi se, kot bi režiserju Wellesu, človeku revolucionarne narave, ki mu ne manjka fantazije,

šlo predvsem za to, da ustvari v filmski tehniki nekaj novega in tej svoji želji po efektu je tudi sledil, ko je postavil na platno glavnega junaka. Kajti v Kanu ne vidimo predvsem človeka, ki trpi, ker ne najde razumevanja ne v javnosti niti pri svojih najbližjih, pač pa je poudarek na njegovem življenjski poti, polni zunanje slave in uspehov. Naglo se vrste pred nami slike druga za drugo, dejanje poteka ob neštetihi značilnostih ameriškega življenja, ki s strani predvsem za zunanji učinki. In temu naglemu življenjskemu ritmu, ki je tako značilen za Ameriko, odgovarja tudi virtuoza tehnika. Sicer zremo točno za letnico, v katero pade kak dogodek, ne moremo pa iz dejanja posneti značilnosti družbenega življenja dobe, v kateri Kane živi.

Film nas ne dolgočasi, živahno dejanje nas zabava, vendar bi pa moral režiser dejanje psihološko poglobiti, da bi res občutili vsa tragičnost, ki naj bi jo film izražal, in sicer, da smo lahko kljub svetlini slavi lahko nesrečni in osamljeni, oziroma, da se sreča ne da kupiti niti z zlatom.

ŠAH Dve končnici

Končnici, ki jih prinašamo, sta po zamisli enaki. Rešitvi imata isto idejo. Prva je prikazana v preprostejši obliki medtem ko je druga težja.

Beli: Kh4, Tc7, a7, g5 (4 figure).
Crni: Kh7, Ta8, a3, g7, h5 (5 figure).

Beli na potezi remizira.
Crni kmet na a3 je izredno močan. Beli stolp ga še more restavirati. Toda zapustiti mora svojega kmeta.

Znani češki filmski delavec F. Oukrop je odšel v Bolgarijo, kjer bo pomagal snemati kratki film »V globinah morja«.

Oddelek za českoslovaški reportažni film je poslal po dva delavca v sošednje dežele: Poljsko, Madžarsko in Romunijo, da snemajo dokumentarne filme.

Dobiček italijanskih kinematografov. V preteklem letu so italijanski kinematografi imeli 28 milijard lir dobička, od katerih je odpadla 1 milijarda na francoske filme, 2 milijardi na italijanske, a vse ostalo so spravili v žep ameriški filmski proizvajalci.

Film o Tigru

Pod naslovom Tiger pripravljajo film o francoskem državnem Clemenceauju v francosko angleški verziji. Marlene Dietrich kot Ana Karenina. Slavn roman L. N. Tolstoj, ki so ga doslej snemali že v glavni vlogi z Greto Garbo in drugič z Vivien Leigh bodo snemali sedaj tretjič z Marlene Dietrich v glavni vlogi, in sicer za televizijo.

ta na a7 in zavzeti isti položaj, v katerem je sedaj črni stolp, to je polje pred črnim kmetom na a1. Seveda nima potem nobenih izgledov več, da bi dosegel remis.

Tudi poteza.
1. Kh4-h5: ne da rešitve. Poglejmo!
1. a3-a2
2. g5-g6+ Kh7-g8
3. Tc7-b7 Ta8-f8!
in ne a1D, ker bi bil mat na b8. Tudi drugi način ni dober.

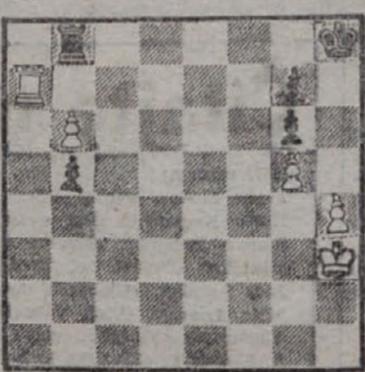
1. Tef-b7 a3-a2
2. Kh4-h5: Ta3-g8!
in dobi. Ne sme pa napraviti dama a1D, ker bi igra že izgubil z g6+ Kg8 in Tb8 z matom v naslednji potezi.

Preostane nam še
1. g5-g6+ Kh7-h6

Ce bi kralj vzel kmeta, bi beli stolp s šahom prišel za kmetom na polje a6 in bi prav lahko remiziral. Na Kh ali g8 pa bi beli dobil s Tb7 in neubranljivim matom na Tb8. Po igrani potezi pa spravi črni belega v veliko zadrego. Prav za prav nima nobene dobre poteze več. Ideja rešitve je zelo skrita. Ko prav nič več ne pomaga, bo izkušeni igralec iskal izhoda v patu. Postavil bo kralja na pravo mesto in žrtvoval svoje figure. Poskusimo, če je to tu mogoče.

2. Tc7-c3! Ta8-a7:
3. Tc3-a3!:

Uspelo je. Črni stolpa ne sme vzeti, ker bi bil kralj v patu. Če pa ga premakne, se mu beli stolp zopet ponuja v opoziciji. Partija je remis. Tako malo je na šahovnici figur in tako malo je možnih potez, pa študija vendar dela pregla-vice.

Druga končnica stolpov je isto

vetno s prvo. Razlika je le v tem, da je pozicija bolj zamotana.

Beli: Kh3, Ta7, b6, g5, h4 (5 figure).

Crni: Kh8, Tb8, b5, g7, g8 (5 figure).

Beli na potezi remizira!
1. b6-b7

Beli preži na Ta3, zato se mora črni kralj umakniti.

1. Kh8-h7
2. Kh3-g3!!

Ta mrtva poteza je nujno potrebna, kakor bomo kasneje videli. Če bi stolpi beli kralj na g4, bi sledilo b4, 3. h5 (druge poteze nima). g5+ Kh5: alj poljubno in g6, nakar je beli izgubljen. Tudi 2. h5? ne gre zaradi g5: 3. g6+ Kh6 4. Kh4 b4 in beli je prisiljen premakniti svoj stolp iz a7. Kakor vse kaže igra beli na pat s podobno idejo, ki je v prvi študiji prikazana!

2. b5-b4
3. h4-h5 g6-h5:

Crni mora vzeti. Na b3 bi si beli takoj zagotovil remis s 4. hg6+ Kg6: 5. Ta6+ in Tb6 itd.

4. g5-g6+ Kh7-h6
5. Kg3-h4 b4-b3

Sedaj je šele jasna poteza 2. Kg3! Beli je moral kombinirati tako, da izsilil remis, takrat ko stopi črni kmet na 3. vrsto. To pozicijo pa že poznamo iz prve študije.

6. Ta7-a3 Tb8-b7:
7. Ta3-b3!!

in beli je pat ali pa bo držal opozicijo s stolpom.

Ing. Sikošek Boris

Propagandni turnir v Sarajevu

13. t. m. se je pričel v Sarajevu propagandni šahovski turnir, na katerem sodelujejo poleg igralcev Bosne in Hercegovine velemejster Bora Kostić in zastopniki vseh republik Jugoslavije. Ta turnir ima predvsem namen vzbuditi interes za šahovsko igro med ljudstvom Bosne in Hercegovine kjer se šah razmeroma malo goji.

Na propagandnem šahovskem turnirju v Sarajevu je bilo odigrano VII kolo. Vrstni red udeležencev je tale: Puc in Diaja 5 (1), Anđrič 5, Simonovič 4 in pol (1), Bogdanovič in Kozomara 4 in pol, Janošević 4, Kalabar 3 in pol (2), Kostić 3 in pol (1), Božić 3 in pol, Mlinar 3 (1), Kobler, Kolak in Marković 2 in pol, Ungar 2, Meštović ena in pol, Avirovič pol (2), Fidler pol (1).

ZAGREB mesto muzejev

Zagreb je gospodarsko in politično središče Ljudske republike Hrvaške, predvsem pa prednjači to mesto po svojem visokem kulturnem nivoju ter je eno najkulturnejših mest Evrope.

Eden najstarejših zagrebških muzejev je Arheološki muzej, ki ima bogate zbirke iz časov prvih naselitev na Hrvaškem pa vse do 12. stoletja.

Muzej za umetnost in obrt hrani v svojih sobah dela nepoznatih umetnikov od gotske lesene plastike do umetno izdelanih preprog, gobelinov, čipk.

Največja galerija slik od 14. stoletja dalje na Balkanu je Jugoslovanska galerija slik. V desetih novih dvoranah so razstavljene slike iz Strossmayerjeve galerije. Tu najdemo vrsto italijanskih umetnikov vse do beneških mojstrov Veronesa, Tintoretta in drugih. Najzanimivejša pa je zbirka domačih mojstrov renesanse in baroka.

Moderna galerija Jugoslovanske akademije ima brez dvoma največjo vrednost v delih mojstrov 19. stoletja. Dalje so v tej galeriji deli dveh znamenitih kiparjev Meštroviča in Avgustinića.

V Gipsoteki najdemo predvsem antično umetnost. Bogato je zastopano - predvsem v študijske namene - domače kiparstvo. Tri dvorane so posvečene Meštrovčevemu delu, posebne dvorane imata tudi Avgustinič in Radaš. Dve dvorani pa sta izpolnjeni z deli slovenskih kiparjev.

Tri ustanove, ki vzbujajo posebno zanimanje so Muzej mesta Zagreba, Zgodovinski muzej in Muzej narodne osvoboditve Hrvaške.

Medtem ko nam ponazorjuje Muzej mesta Zagreba zgodovino glavnega Hrvaškega mesta, zgodovinski muzej materialno, družbeno in duhovno rast celotne Hrvaške, nam Muzej narodne osvoboditve prikazuje sliko komaj minulih dni.

Poleg naštetih muzejev in galerij je v mestu Zagrebu še mnogo manjših umetniških paviljonov, kjer stalno razstavljajo sodobni umetniki in so tako v stikih z ljudstvom, za katerega ustvarjajo. V muzejih in galerijah ter umetniških paviljonih spoznava ljudstvo svojo zgodovino, kulturno in umetniško življenje svojega naroda ter njegovo kulturno rast, to pa dviga obenem narodni ponos in vero v svojo zemljo in svoj narod.

Tržaška športna nedelja

Ponziana-Ored 0-0

Prejšnji teden je bila v Ljubljani prijateljska tekma med Ponziano in novim ljubljanskim klubom «Oredom». V prvem polčasu je bila Ponziana v rahli premoči, toda njega napadalna vrsta ni akcij izkoristila. Prav ob koncu polčasa je Ored dvakrat predrl, toda žoga je vedno ostala v rokah izvrstnega branilca Segale. V drugem polčasu sta obe moštvi zaigrali še živahneje. Oba dobro razpoložena vratarja sta imela dovolj dela. Ponziana je napravila nekaj zrelih situacij, prav tako njegov nasprotnik. Rezultat je pa ostal do konca nespremenjen.

V pokrajinskem prvenstvu presenečenje v tekmi med Auroro in Ponziano

To pot se je predstavilo moštvo Ponziane v Kopru proti močni Aurori in svoji popolni postavi. Imelo je uspeh in remiziralo z Auroro z 0:0. Vse to kaže, da bi se to moštvo moglo plasirati dosti bolje v kvalifikacijski lestvici, če bi tako vedno nastopalo, kot je to nedeljo. Najbolje je delovala obramba. Aurora je napadala z vsemi svojimi močmi, toda razen dveh strelcov, ki sta šla čez prečko in nekaj, ki jih je ostalo v rokah vratarja, je bilo to vse, kar je dosegla. Napadi Ponziane so bili malo boljši. Imela je pa to smolo, da se pri streljanju na gol ni znašla.

Tovarna strojev je kot je bilo pričakovati premagala Koštalungo z 1:0. Rojan in Meduza sta po živahni igri odločila tekmo z 1:1. Tekma med Miljami in Pristaniščniki je bila v znamenju premoči prvih. Le v drugem polčasu so se pristaniščniki znašli za kratek čas, kar pa ni imelo nobenega vpliva na rezultat, ki je bil 3:0 za Milje.

Tekma med Magdaleno in OMMSO se je končala z 3:3. Magdalena bi zaslužila zmago zaradi svojih stalnih napadov, OMMSA pa zaradi svoje stalne premoči. Tako je bil neodločen rezultat dobro merilo te tekme.

To nedeljo sta se še srečala Arrižoni in Dreher. Tekma se je končala z 1:0.

V Boljuncu so imeli to nedeljo zanimivo igro med Sv. Ano in Umagom. To pot je Sv. Ana pokazala, da ima v svojem moštvu odlične moči. Pri Umagu pa se imajo zahvaliti svojemu vratarju, da ni bil rezultat (3:1) še dosti višji.

Okrožno prvenstvo

Rezultati so bili naslednji: Vesna-Kolovaja 1:1, Nabrežina-Sv. Marko 2:2, Roccol-Montebello 2:1, Arzenal-Col liva 3:2, Primorje-Trebeče 5:0.

Tomažič-Dijaki 39:29

V košarki je bila v nedeljo tekma med prvakom Tomažičem in zadnji-

mi na lestvici: Dijaki. Tekma je bila izredno hitra. Dijaki so pokazali velik napredek. Tomažič je dal vseeno realno igro in je svojo prednost dosegel šele v zadnjih minutah. Tekma med Col Ilvo in Arzenalom pa se je končala z neodločenim rezultatom 28:28. V ženskem prvenstvu so premagale Magdalence Koprčanke z 18:12.

Blížnja srečanja

19. marca bo gostovala tržaška nogometna reprezentanca v Mariboru v tekmi z reprezentanco Maribora, 27. aprila pa bo gostovala v Ljubljani z ljubljansko reprezentanco. Istega dne bo v Ljubljani gostovala tudi tržaška mladinska reprezentanca. Istega dne bo v Ljubljani gostovala tudi tržaška mladinska reprezentanca v srečanju z ljubljansko mladinsko reprezentanco.

Košarkarji pa bodo gostovali 22. maja v Milanu proti UISP-u, 26. maja pa v Padovi.

Cross s kolesi

Tudi to pot je bil kros s kolesi v znamenju borbe med Sosičem in Donadelom. Bil je na celih dveh tretjinah proge. Zmagal je Donadel; Sosič je imel namreč smolo, da mu je predrla gume. Rezultati: Donadel 36,10 min, 2. Javornik, 3. Fontanot.

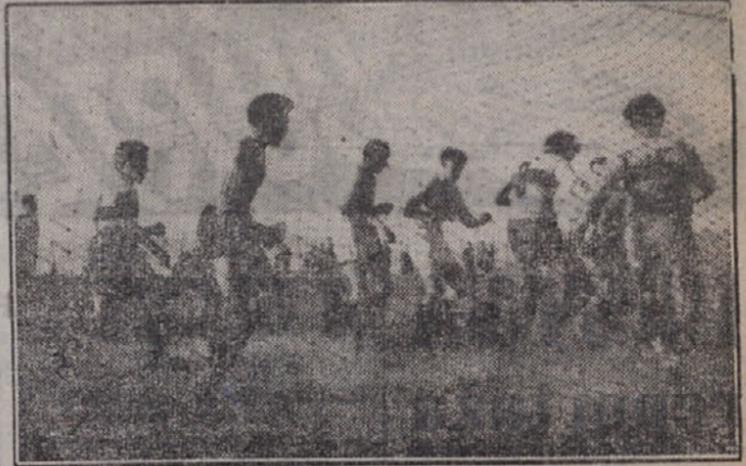
RAZNE VESTI

Kakor poroča razno Stokholm od Svedske smučarske zveze poslala na mednarodno smučarsko tekmovanje, ki bo v Planici od 10. do 16. marca sledečo ekipo: za tek olimpijskega zmagovalca Luncrema in Estersunda, za skoke Karlsona (na olimpiadi je zasedel 11. mesto) in Folmstena, za alpsko kombinacijo pa Hansona, šestega na olimpiadi in Ake Nilsona, devetnajstega na olimpiadi.

Tudi Avstrija je prijavila svojo reprezentanco za mednarodni smučarski teden v Planici. V teku na 30 km bosta zanjo nastopila Josl Gstreln in Hias Neichl, v skokih Walter Reinhardt, Paul Aussleitner, Walter Steininger in Hubert Neuper, v veslalomu pa Eberhardt Kneisl, Hans Senger, Walter Kubelka in Fritz Zellhofer.

Na mednarodnem teku čez drn in strm v Bruslju je zmagal na progi dolgi 10 km Francoz Pujazon s 40:5 min. pred Belgijcem de Watyem, ki je vabil 40:38 min.

Cross Humaniteja, ki bi moral biti konec februarja, je prenešen na 13. marec, tako da bosta na njem tudi lahko nastopila znana francoska lahkoatleta Pujazon in Mimoun. Ta dva lahkoatleta sta se kot je znano prijavila tudi na mednarodni cross, ki bo 10. aprila v Beogradu.

Sv. Marko je navahil z vsemi silami na openska vrata

Madžarski igralci tenisa so bili povabljeni v ZSSR k ekhibičnim tekmam. Gostovali bodo od 15. II. do 15. III.

Češkoslovaška je osvojila svetovno prvenstvo v hokeju na ledu v Stockholmu. V finalu je premagala Svedsko s 3:0. Na drugem mestu sta Svedska in Kanada s 5 točkami, Svica in ZDA s 4 točkami in Avstrija z 0 točkami.

Francija — CSR v sabljanju 1:1. V nedeljo so otvorili 30 metrsko skakalnico v Planici. Ob tej priliki je nastopilo 28 skakalcev iz 10 dru-

stev. Prvi je bil Pojda Janez (73,5, 76, 74 m), drugi mladi Mandeljc (67, 71, 71 m), tretji Finžgar Rudi, četrti Klančnik. Izven konkurence je postavil Pojda rekord skakalnice s skokom 79 m.

Kaj je profesionalizem najbolje razumejo v francoskem nogometnem klubu Nancy FC, ki so obljubili bivšemu nemškemu reprezentativcu 200.000 frankov mesečne plače in še avto, da se bo lahko vsak teden vozil iz Stuttgarta do Nancyja.

Egipt bo organiziral svetovno prvenstvo v košarki v dneh od 5. do 12. maja.

Na gostovanju po Svedski so imeli jugoslovanski igralci namiznega tenisa še tri srečanja. Reprezentanca Subotice je premagala reprezentanco mesta Landskrone s 5:2. Naslednjega dne so se Jugoslovani udeležili mednarodnega turnirja v Transau; na katerem so sodelovali tudi najboljši češkoslovaški igralci. V tem srečanju je najpomembnejša zmaga Harangoza nad švedskim prvakom Elisbergom; katerega je premagal z 2:1. Prvo mesto je zasedel Vanja (CSR), drugo Marinko (CSR), tretje pa Larangozo (FLRJ). V nedeljo se je pa ob zaključku svojega gostovanja po Svedski pomerila jugoslovanska reprezentanca v Norkoeptingu z reprezentanco Svedske. Zmagala je Svedska s 5:4.

Ena izmed najmanj razvitih sportnih panog v Sloveniji je boks. Da bi se pa tudi ta vrsta športa dvignila in pridobila novih članov, bodo prirajali boksarska srečanja pogosteje. Novo osnovana boks sekcija ljubljanskega «Miličnika» je že vzgojila nov kader nadarjenih boksarjev, ki bodo s svojimi nastopi dokazali, da je lahko tudi ta šport, ki med nepoznavalci velja za surovo športno panogo, lahko prav fair in vzgaja celega moža, ki se odlikuje po svojem športnem ponašanju, tovarištvu in pravilni borbenosti.

V Parizu sta se srečala italijanska prvaka v tenisu Cucelli in Del Bello s francoskima igralcema Bolleli-Thomas. Borba je bila kaj trda, končno sta Italijana s svojo vztrajnostjo in borbenostjo premagala svoja francoska nasprotnika v petih setih 6:4, 5:7, 3:6, 6:3, 6:3.

Prvenstvo Slovenije v sabljanju se je te dni končalo v Celju. Da si pridobiva ta panoga športa vedno več simpatizerjev nam je dokaz velika udeležba novih tekmovalcev in gledalcev. Med člani je odnesel prvenstvo v sablji član Poleta Papež, med mladinci pa Gregor, član rima. V floretu pa Jurko, Krim, med mladinci Cop (Polet), Pohleven Silvija med mladinkami in Rozina (obe Krim) med članicami.

Od 1925. do 1931. leta so bila srečanja med Italijo in Portugalsko v nogometu precej pogosta. Zmage pa so bile vsakokrat na drugi strani. Leta 1925 je Portugalska premagala Italijo z 1:0. Čez dve leti je Italija zmagala s 3:1. Toda že naslednje leto je Portugalska premagala Italijo s 4:1, a je morala leta 1929 ponovno prepustiti zmago Italiji s 6:1. Zadnje srečanje je Italija zopet odločila v svojo korist in zmagala z 2:0.

Še o srečanju košarkarjev v Ljubljani

Po prihodu košarkarjev Tomažiča in Col-Ilve v Trst po zaključku njihovega gostovanja v Ljubljani smo se obrnili na vodjo obeh moštev, da nam kaj pove o gostovanju.

O rezultatih nismo podrobneje govorili. Ti so že znani. Zmagovalec na turnirju je bilo moštvo Tomažiča, ki je vse iznenadilo s svojo lepo, povezano in premišljeno igro. Tako se je pripetilo, da so pri končni tekmi med ljubljansko Enotnostjo in Tomažičem bolj ploskali našim igralcem, kot pa domačinom. Res je, da je bila uglajena igra Tomažiča skoraj nekakšno presenečenje.

Potem pa je nadaljeval: «Tisto, kar sem hotel že najprej poudariti, pa je bil odnos do nas. To ni bil tisti običajni odnos do moštva, ki gostuje, tisti, ki bi ga označili z besedo: športni odnos. To je bilo nekaj čisto drugega, tisto, kar smo čutili prav na vsakem koraku in kar po navadi označimo z besedo bratski odnos, čeprav se morda niti ne zavedamo v popolni meri tega, kar smo hoteli s tem poudariti.

Da moreš to resnično občutiti, moraš to doživeti. No in mi smo to doživeli na vsakem koraku: Takoj, ko smo prišli ponoči v Ljubljano pri prijaznem sprejemu,

na Bledu, kjer smo prenočevali in kjer so naši Tržačani prvič videli zamrznjeno jezero, potem med gostovanjem v Ljubljani, pri zaključni slovesnosti in odhodu.

Ta občutek smo imeli tudi v zanimanju za naše probleme, težave, življenje, ki ga živimo ter naše športno udejstvovanje.

Ko smo se srečali z njimi, so nam povedali, da v Sloveniji poznajo košarko šele od leta 1945. naprej. Takrat so pričeli s prvim treningom. In če pomislimo, da so od tedaj že dosegli visoko stopnjo, vidimo že samo pri tej stvari, kako znajo oni delati, se zagristi z eno besedo, tudi pri sportu. Njihova tehnično precej visoka igra nam je za to dovolj velik dokaz.

Vseeno pa moramo reči, da visok poraz ljubljanske Enotnosti nima popolnega odraza razmerju moči med Tomažičem in tem moštvom. Pri nas v Trstu že nekaj mesecev treniramo in igramo po novem sistemu, za katerega velja pravilo, da se sme igralec zadržati v prostoru pod košem samo tri sekunde. V Sloveniji pa so resnično uveljavili ta sistem šele v

srečanju z nami, tako, da je marsikateri gol s strani Enotnosti bil razveljavljen, ker njeni igralci tega še niso dolgo časa vadili, kaj šele, da bi z njim nastopali na tako težkih tekmah kot so bile te.

Omenili smo že, da so se v Sloveniji takoj «spoprijaznili» s košarko. Sedaj skušajo raven drugih moštev v Sloveniji dvigniti. To bodo dosegli na ta način, da bodo poslali posamezne igralce Enotnosti, ki je najboljšo slovensko moštvo, kot trenerje drugim moštvom. S tem bodo dobili celo vrsto kvalitetnih moštev. Pri tem vidimo njihovo skrb za množičnost in v malem tudi način njihovega športnega dela.

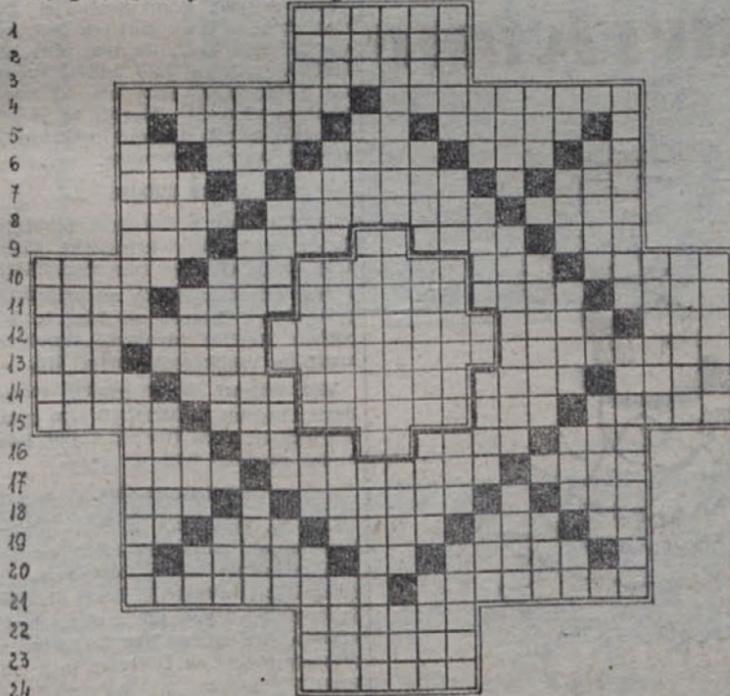
Ze med samim turnirjem smo opazili, da ne morejo prehaliti igre dveh naših igralcev: Mizola in Verita. Na koncu so nas pa vseeno prosili, če bi lahko prišla ta dva igralca čez en mesec trenirat njihova moštva. Mizol in Verita sta bila presenečena. In konec koncev sta obljubila, da prideta.

Na vprašanje, če bodo še gostovali v Sloveniji, nam je vodja naših moštev odgovoril, da bodo najbrže v prihodnjih mesecih. Dejal je: «Če smo se počutili tako kot doma, tedaj je prav gotovo, da bomo».

ZA BISTRE GLAVE

KRIŽANKA

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V Z

- VODORAVNO: 1. moško ime; 2. obrtnik; 3. kraško zemljišče; 4. kultura; svetovni nazor; 5. žensko ime; poglavar Hunov; 6. častni naslov; turški gospod; okvara; veznik; pišča; 7. kraj v Istri; prelaz; literarna tvorba; 8. števniki; tujka za zmes; hrib na Koroškem; 9. ugriz kače; zmešnjava; samostanski predstojnik; veznik; 10. pripadnik zgodovinskega naroda; 11. žensko ime; oče; pijana zabava; rusko mesto; 12. nabrekli meso; jezero v Aziji; naziv; 13. pripadnik zgodovinskega naroda; daven; domoljub; 14. turško pristanišče; vojna zvijača; moč; žensko ime (gen.); 15. gora v Aziji; žensko ime; prislov; denar; 16. kraj v gozdu; božanstvo; zabava; sorodnik; 17. Pripadnik jugosl. naroda; obnova (duhovna); moško ime; 18. fiz. označba za pritisk; klofuta; izraz pri šahu; 19. veznik; odposlanec prostor v stavbi; orožje; neimenovani; 20. premik; egipčansko božanstvo; zdravilo; 21. drevesce na Krasu; del oblačila; 22. kraj v Sloveniji; 23. tek; 24. načrt

- NAVPIČNO: A. Otok v Sundskem otočju; B. Evropski narod; C. kislin; C. hlapčevski človek; ameriška država; D. kraj na Krasu; kratica za žig; kraj na Krimu; E. del kolesa; bančne nakazilo; komu smo zvesti? mladinska organizacija; predlog; F. nagon; ameriška država; tujka za smučič; G. tujka za tehničar; žensko ime; kraj pri Vrhniki; H. žensko ime; stoti del dinarja; riba; ne mara delati; I. kopa;

- predlog (tujka); organizacija za pomoč Evropi; nasilnež; J. žensko ime; velik ogenj; naselja (hrv.); cunja; K. pot; tkanina; vrnitev; L. velika kača; brus; žensko ime; M. moško ime; del aeroplana; pripadni-

- ca evropskega naroda; očetov; N. gledališče; žrelo; portugalska kolonija; največ... otrokom; O. vrtna hišica; vojsko vozilo; čebelni proizvod; pokoj; P. moško ime; zdravniški postopek; merilo; R. prst; nrvnost; občutek; S. predlog; dva; žensko ime; moška žival; kratica v naslovu; S. žensko ime; ljudska republika; kraj v Istri; T. otrošad; bogataš; U. prebivalec celine; V. zbornica; Z. praznik.

- Jedro (vodoravno in navpično): 1. Sila; 2. razbojnik; 3. priprava; 4. rednik; 5. prebivalci fr. mesta; 6. literarne tvorbe; 7. grški tempelj; 8. rimsko število.

Rešitev iz štev. 152

- A) job; os; ma; fin; B) Ivan Tavčar; kolhoznica; C) sir; Marita; Orient; nem; D) beta, Jago; idoli; rdeč; Peru; E) Verdi; por; čarodejen; kit; renta; F) Majdanpek; Žilav; Dakar; Kočinčina; G) Ilva; Irs; Kanl; edn.; snob; pik; Arad; H) šta; Oto; Kola; Odrin; INRI; bal; Ana; D elan; Slope; ste; eeh; Aarau; Rona; J) rak; poema; slon; Amor; Zorka; bas; K) tri; Saloma; domine; tla; L) oje; ohern; omet; obok; lina; Rub; M) tura; Ančik; ali; piš; vijak; Paka; N) trn; Uri; acer; asket; meja; Col; oro; O) Loče; Ilt; Apel; Kuk; para; pek; enak; P) aberacija; Abano; akord; romantika; R) ikona; Sto; emorirati; gol; renta; S) Sara; arak; vilno; cink; Lima; T) dva; krasen; alpari; Ren; U) Otoman; tla; Río; alpaka; V) ino; AA; ne; nos.

LIUDSKI TEDNIK
Odgovorni urednik
KAVS FRANC
Tiska z dovoljenjem AIS-a
Tržaški tiskarski zavod
v Trstu, ulica Montecchi 6
Rokopisi se ne vračajo

Kupon št. 100
za nagradno tekmovanje
Ljudskega tednika

PUSTNA reportaža

Da ne bom brez dela
vlekel svojo gažo
cenjenim sem bralcem
spesni reportaža.

Iz Rima

Vojnemu zločincu
grehe odpuste,
v golobčka oblečen
na svobodo sme.

Iz Grčije

Gledaš ga od daleč:
grški je vojak;
ko mu prideš blizu:
je pa zapadnjak.

Iz Amerike

Olična veja v roki
moza se leskeče,
a za hrbtom skriva
bombice grozeče.

Vatikanec

V papeškem ornatu
dela se svetnika,
a razbit fašizem,
kjer le more flika.

Iz Trsta

Gledaš po izložbah:
vidis blagostanje,
a življenje nudi
masam gladovanje.

Iz Miramara

Moral bi se odeti
v nepristranost strogo,
pa se mož je ogrnil
v rimljansko togo.

Iz Argentine

Vsen pobeglih strank je
tukaj eldorado,
pa zato se gremo
stano maskerado.

Tržaški „voditelj“

Govori občinstvu,
da je komunist,
po dejanjih sklepaš,
da je pa fašist.

Sestankar

Mo sestankih leta,
sloznost propagira,
dejstvo je pa tako:
sloznost te razdira.

Iz Opčin

Kad bi se maskiral
v pravega Slovana,
ko mu krinko snameš,
vidiš — Malalana.

JUCA PIŠE PEPI

DRAGA PEPA!

Ko v Gočici proslavljali
so Prešernovo proslavo,
spet slovenska se manjšina
je prijemala za glavo.
Kakor nekdanj pod fašisti
je Slovenec zapostavljen
ni iz prsi šovinistov
Dučev je vpliv odpravljen.
So za Rim mirovni pakti
samo krpica papirja,
on s slovensko si manjšino
nikdar ne želi premirja.
V Trstu pa vesela stranka
z Vrbe pesnika porabi,
da fašističnega škofa
medse na proslavo vabi.
Nad kulturo je slovensko
toliko Santin zagrešil,
da obisk v »Ezelesioru«
mržnje nanj ne bo utešil.
Morda škof Santin v bodoče
se tako bo korigiral,
da čez leta na proslavah
bo še sam kaj recitiral?
Morda »demokratija« v Trstu
dali bodo mu pravico,
da ob letu jim povedal,
bo Prešernovo »Zdravljico«.

Nič ne smeš se, draga moja,
to lahko se bo zgodilo,
saj po mnenju teh gospodov,
vse sožitju bi služilo!

Ze je slišati glasove,
da smo čudež doživeli
in da v škofu mesto volka
bomo ovco odslej imeli.

Blagor mu, kdor to verjame!
Volk lahko le dlako menja,
a narava mu ostane,
če se še tako napenja.

Za fašistične zločince
v Rimu prav lepo skrbijo,
če le da se iz zaporov
na svobodo jih spustijo.

Pač pa tam za partizane
vse drugačna burja vleče,
kolikor je le mogoče
vse v zapore jih pomeče.

Da med rimskimi sodniki
je fašistov brez števila
videla bi, če bi tudi
že od rojstva slepa bila.

O tržaškem guvernerju
širijo se govornice,
da poslali nam ga bodo
iz nevtralne zemlje Svvice.

To lepo je, da nevtralen
bo ta mož po domovini,
a še lepše bo seveda,
če mu takšni bodo čini.

A Vidali v tem pogledu
dela si drugačne nade,
njemu cilj je, da to mesto
k Italiji pripade.

To pa je pobožna želja,
ki v neumno glavo zleze
če ne bereš, kaj je rekel
delegat Sovjetske zveze.

Te pozdravlja
Tvoja Juca.

Bister kandidat

Profesor: Kandidat, naštejte mi
nekoliko živali, ki svoje mladi-
če izredno dolgo nosijo.

Kandidat: Lahko tu imenujem
slona, kita in druge, pred vsem
pa OZN.

Profesor: Kako to?

Kandidat: Ker OZN že nad tri
leta nosi tržaškega guvernerja,
pa ga še ni rodila.

Profesor: Lepo, ampak OZN
vendar ni živina.

Kandidat: Prosim: Najbolj de-
bele živine so tam.

Pustne šeme snubijo

Nič se ne boj tržaški malček! Saj ti hočemo dobro. Kaj pa je
tvorjih borih 30.000 brezposelnih proti dvem milijonom v Italiji!

Vidali in pust

A: Le zakaj skriva Vidali in
njegovi pajdaši svoj pravi obraz!
Odkrito naj bi povedali, da ho-
čejo nazaj k »rajski« Italiji.

B: Kako si vend... čuden! V
pustnem času vendar ni čas, da
bi si ljudje krinke snemali.

Med vrstami

Kongres italijanske republikanske
stranke

se je vršil dne 6. tm. v Rimu udele-
žil se ga je tudi zastopnik Trsta adv
Vulli, ki je poudarjal, da Trst po-
zdravlja »mater« ves žalosten, ker je
še vedno ločen od nje. Nato se je
udaril po prsih in dejal: »Republikan-
ska stranka v Trstu ima posebne na-
loge: Samo republikanci utegnejo bra-
niti na »vzhodni meji« domovino
(Patrijo), evropsko kulturo in social-
no pravičnost».

Med vrstami. Bum! Srečna si, Ev-
ropa da te v Trstu sčeti tak mož, ka-
kor je mali Vulli. Če smo prav ob-
veščeni, se je ta Vulli nekdanj imeno-
val Wohl, torej čista kri, ki lahko
skrbi za »Patrijo«. Mogoče se je kli-
cal celo »Vol«; njegovo mukanje je
namreč dovolj... volovsko.

Giro d'Italia

Tržaški listi z veseljem poročajo,
da je v letošnje kolesarske dirke
krog Italije vključen tudi Trst. Vidijo
v tem očitni znak, da se pripravlja
priključitev. Seveda so bile že od-
poslane številne brzojavke s progra-
matičnim vsklikanjem materi itd.

Med vrstami. Stvar postaja resna!
Bevin, Bidault in Marshall niso opravi-
lili ničesar. Toda Bartali, Coppi, Leo-
ni itd. so drugi tiči!

Nagajiva nevihta.

Dne 29. januarja je bilo splošno
zborovanje ameriških meteorologov.
Bilo je krasno vreme, tako, da so šli
delegati na zasedanje brez plaščev.
Toda glej! Na poti jih je zajela huda
nevihta, da so se morali zateči v
prostore podzemne železnice in je za-
sedanje odpadlo.

Med vrstami. In ravno izbranim
vremenoslovcem se mora kaj takega
pripetiti! Mogoče pa so se šolali pri
ameriških političnih meteorologih?

Pustni ples

Pustni Ples Slovenske Demokratske Zveze

Hopsasa, trajlala,
Pustna nedelja,
Lan' je bil krof,
Letos pa škof!

Nov uspeh OZN

»Kraška Burja« je nedavno po-
ročala, da se je Organizacija zdru-
ženih narodov bavila z množčen-
stvom, ki ga uganja zamorski kralj
afriškega plemena Bikunov, ki ima
nič manj kot 110 žena. OZN je te-
daj poslala temu zamorskemu gres-
niku ogorčeno protestno noto ter
poverila velesilo Anglijo, da po-
sreduje na primeren način, even-
tučno tudi z izdatnimi ukrepi. Ta
afrikanški škandal se mora spravi-
ti iz sveta. »Burja« je tedaj pred-
videvala, da bo Anglija v primeru
potrebe mobilizirala vso svojo
mornarico, in če to ne bi zaleglo,
da bo treba pač spustiti nekoliko
atomskih bomb.

No, takrat »Burja« s svojimi čr-
nimi predvidevanji ni imela prav;
nevarnost novega oboroženega
konflikta, ki bi se lahko razširil v
svetovni konflikt, je izginila. Kralj
neznane zamorskega plemena
Bikunov (to nima nič opravka z
»biki«, vsaj jezikovno ne), torej
kralj vseh Bikunov se je vdal, ka-
kor poročajo listi, in je vseh svoj-
jih 110 žena poslal lepo domov. Na

vsak način čestitamo OZN na tej
sijajni zmagi. Le kaj bo zdaj? Ali
se bodo odpuščene žene kar tako
udale? Če bodo zahtevale zakonito
vzdrževalnino, bo imel galantni
kralj Bikunov lep izgovor, da on
pač ni kriv; kriva je ostra protest-
na nota OZN ter grožnja z angle-
ško mornarico in eventuelno celo
z atomsko bombo. Če njegove pre-
ljube ženske kaj želijo, naj se obr-
nejo na OZN. — Tako lahko še do-
živimo, da bodo morali civilizira-
ni narodi prispevati za vzdrževa-
nje doslužnih žen plemenitega ali
bolje: plemenskega kralja Biku-
nov.

Naj pa bo temu, kakor hoče, ta
velevažna zadeva je srečno rešena
in OZN se bo bavila lahko z drugi-
mi problemi, ki so kolikor toliko
tudi važni, n. pr. s vprašanjem tr-
žaškega guvernerja, ali pa celo s
pomirjenjem Palestine, Grčije, Kle-
tapske, Berlina, Trsta in kar je še
drugih takih malenkosti po svetlu.

Tango americano

De Gasperi: Kaj ne, dragi Vidalček? Kako lepo se pleše po ame-
rikanski muziki?